

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΝΕΥΜΑ

Έρευνα - Στοχασμός - Τέχνη - Κριτική
Ίδρυτής, Δ)ντής: Λάμπρος Μάλαμας

Β' έκδοτική περίοδο
Ε' χρόνος 20ο τεύχος
Απρίλης - Μάης
- Ιούνης 1976

Τὸ Τορὰ μας

Ένα ανέκδοτο ποίημα
τοῦ ΓΙΟΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

χρησιμένο σὲ σκλάβους τοῦ γκέτο

Μερονυχτὶς στὴν ἀκαρπὴ μελέτῃ βυθισμένοι,
μὲ τὴ χλωμὴ σας τὴ θωριά πού ἡ φτώχεια ὄλο μαραίνει,
στ' ἀραχνιασμένα σας «Ταλμούδ» τὰ παλαιϊκὰ σκυφοὶ
ἢ κάθε σκλάβο σας ψυχὴ παθιάζει ἀναζητεῖ
νά θρεῖ τί γράφει τὸ Τορὰ μας.

Μά, ἀν τυφλωμένη ἀπ' τὴν παλιά, ξεθωριασμένη πίστη,
στοῦ χρόνου τὸ περπάτημα — δὲν τὸ 'νιωσες; — ἐσθύστη
ἢ ἀρχαία λυχνία. Καινούργιο φῶς στὴ στράτα μας μπροστά.
Καὶ τὸ γοργοξετύλιγμα ζωῆς πιά δὲ ζητᾶ
νά θρεῖ τί γράφει τὸ Τορὰ μας.

Ὡ ἀδέρφι πού σὲ μάγεψε τὸ ἀρχαῖο σου «μεγαλεῖο»,
τῆς ζωῆς νὰ ξεφυλλίσουμε τὸ ζωντανὸ βιβλίο
ἐλα — ἐκεῖ μέσα θε νὰ θρεῖς πυρογραμμένο κάτι
— μὲ τοῦ δυνάστη τὸ ραβδί, μὲ τὰ δεσμά τοῦ Ἐργάτη —
φριχτό, πού δὲν ἐγράφηκε ἀπ' τὸ Τορὰ μας.

Σημ. τοῦ ποιητῆ. «Γκέττο: ἰδιαίτερες συνοικίες περιστοιχισμένες ἀπὸ φρούρια ὅπου καταδικάζονταν νὰ μένουν οἱ Ἑβραῖοι σὲ διάφορες χῶρες. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐκεῖ μέσα δημιουργήθηκε παράδοση».

Ἔτσι ὀνομάζονται ἀκόμα καὶ σήμερα οἱ ἐβραϊκὲς συνοικίες σὰν κι αὐτὴ τοῦ Κάμπελ ὅπου ἐγίνε τὸ πογκρόμ τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἔρχεται ὥρα

Δημήτρῃ Κακαβελάκῃ

Τὰ κοινοβούλια χωράφια σάπια
Γεμάτα κρυπτόγαμες ἐνοχῆς
Καὶ φανερόγαμες ἐπινοήσεις
Κι ὁ λαὸς σὲ τόπους κρυογονίας ὀδηγημένος
Σὲ μικρόχαρῃ εὐημερία τυλιγμένος
Κάποτε βλέπει νὰ 'ναι σφαγμένος
Καὶ τότε σὲ μέρες συνέχεια μεθυσμένος
Πηδᾶ ἐκδίκηση γιὰ νὰ πάρει.

(Ἐκ τῆς ἀνέκδοτῃ συλλογῆς «ΑΝΤΙΣΩΜΑΤΑ»)

Μεσότοιχοι τρέλλας

Δημήτρη Κακαβελάκη

Ἡ πέτρα δὲν παίρνει στὰ χέρια ὄπλα
Μόνο γίνεται ὄπλο σὲ ὄρες ἀπόγνωσης
Καὶ πολεμᾷ φωτιά μὲ τὴ φωτιά
Καὶ χρόνο μὲ τὸ χρόνο. Κι ὅταν
Ὁ παροξυσμὸς ἐκπορθεῖ τὴν παράνοια
Ἡ πέτρα γυμνῆ ἀνάμεσα
Ἀπὸ μεσότοιχους τρέλλας
Συνομιλεῖ μὲ παρκόμετρα
Καὶ μὲ παρ' αἰσθησὴ ἀντίληψη

Μὲ πέτρα θουλιάζεις μὲ πέτρα πολεμᾷς
Μὲ πέτρα κτίζεσαι σὲ τείχη μακρὰ
καὶ σὲ καθεδρικές ἀνυψώσεις
Πνίχτη πάρε πέτρα κι εἶλα
Σὲ περιμένει ὀλόκληρος πολιτισμὸς
Γιὰ νὰ τὸν πνίξεις

Ἐμπρός

Τίνου Ἀλοσάκη

Ποιητὲς ὄλου τοῦ κόσμου ἐγερθῆτε
Ἐψῶστε τὴ σημαία τὴν ὡραία
τοῦ ἀνθρωπισμοῦ
κι ὀρμᾶτε ἀνένδοτοι στὴ μάχη
τοῦ καλοῦ.
Πέρασε πιά ἡ ἐποχὴ τῶν λουλουδιῶν
καὶ τῶν ἐρώτων
τώρα ἡ γῆ θογγᾷ ἐτοιμοθάνατη,
τώρα τὸ νυστέρι καὶ τὸ κοβάλτιο
ἔχουν τὸ λόγο.
Ποιητὲς ὄλου τοῦ κόσμου στρατευτεῖτε.
Σύνθημά σας καὶ σκοπὸς σας ἓνας
καὶ μοναδικός:
«Ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὸν ἄνθρωπο φίλος.
Κι ἀδερφός».
Ἐμπρός!...

Τροπικὴ εἰκόνα

Ο. Σάνς

Οἱ γιγάντιες τροπικὲς νυχτερίδες
κρῶζουν παράξενα,
καθὼς πέφτει ἀργά, σιωπηλά
τὸ χλιαρὸ θράδυ.
Στὴ μοναξιά πνιγμένος, στὴ σιωπῇ,
μαραμένος κι ἀβοήθητος,
τὶς κοιτάζω μέσα ἀπ' τὸ παράθυρό μου
νὰ κάνουν κύκλους ἀκαθόριστους
πάνω ἀπ' τῶν δένδρων τὰ σχήματα
καὶ τὴ σιλουέττα τῶν νέγρων.

Τοῦ Μολυβάδα ἡ θυγατέρα

Σπύρου Μουσελίμη.

(Μονοχοκὸρη τοῦ Μολυβάδα, διευθυντὴ
τῆς ἐμπορικῆς σχολῆς, μισοπεθαμένη ἀπὸ
τὸ βασανιστήριον τοῦ στρατοῦ κατοχῆς. Ἐ-
ψύχησε στὰ χέρια τῶν προδοτῶν τὸ
1943...)

Τοῦ Μολυβάδα ἡ μόνη θυγα-
(τέρα
Ἐλληνοπούλα, ἠρώισσα, ἀμα-
(ζόνα,
τ' ὀχτροῦ δὲ λογαριάζει τὴ φο-
(θέρα
καὶ πρώτη ἀπὸ τίς πρώτες στὸν
(ἀγώνα.

— Φτοῦ σας παλιάνθρωποι κι'
(ἔθνοπροδότες —
λέει στοὺς δῆμιους ποὺ τὴν τυ-
(ραγνᾶνε...
...κι' ἀργοπεθαίνοντας φωνά-
(ζει τότες...
— Ἡ λευτεριά θε νὰ ἴρθει ὅπου
(καὶ νὰ ἴναι...

Ἠθικὴ παρακμὴ καὶ λύτρωση

τοῦ Λάμπρου Μάλαμα

Ἀπὸ τίς πιὸ ὑψηλές καὶ ζωτικές ἀξίες τοῦ κόσμου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ἠθικὴ σὰν μητέρα τῆς εὐτυχίας καὶ προόδου, ξέπεσε τόσο ἀσυγχώρητα στὰ χρόνια μας, πού θαρρεῖς καὶ γυρίζει σὰν προσωποποιημένη ζητιάνα, ἀνάμεσα μας, καταρακωμένη καὶ δύστυχη, ζητώντας ἔλεος ἀπὸ τίς ἀσύμφορες κι ἀξεπέραστες ἀδυναμες τῶν ψυχῶν μας. Αὐτὴ ἡ ἠθικὴ πού δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀγαθὴ συμπεριφορὰ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, καὶ παράγωγο τῶν ἠθικῶν ἀξιωμάτων, οἱ δίκαιοι κανόνες γιὰ τὴν ἁρμονικὴ συμβίωσή τους. «Μοναδικὴ σκέψη γιὰ τὸν καθένα μας πρέπει νὰ ἴναι ἡ δικαιοσύνη». Λέγει ὁ Γκάντι. Τὸ περίφημο δίκαιο πού ὁ Β. Οὐγκὼ θὰ ἔλεγε ὅτι: ἡ δικαιοσύνη εἶναι θυγατέρα τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἀδελφότητος, ἢ ἀδελφὴ τῆς ἐλευθερίας. Ὅμως σήμερα, μιᾶς ἐνσυνείδητης ὑποκειμενικῆς ἐλευθερίας, πού νὰ δικαιώνει τὴν ἀντικειμενικὴ, στὴν οὐσιαστικὴ τῆς ἠθικῆς, ὅπως θὰ ἤθελαν καὶ οἱ διαλεκτικοὶ φιλόσοφοι. Μ' ἄλλα λόγια, μιὰ ἠθικότητα μὲ συγκεκριμένη ἐλευθερία. Ὅχι ἀφηρημένη ἔννοια τῆς λέξης ἢ παρακαπηλεία τῆς σημασίας τῆς καὶ προπέτασμα γιὰ τὰ συμφεροντολογικὰ ρατσιστικὰ πλοκάμια, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ τῶν σοφῶν μας προγόνων: Ἐλευθερία σὲ μέτρα ἄριστα ἠθικῆς διαπαιδαγώγησης, ἰσότητων καὶ δίκαιων κοινωνικοοικονομικῶν καὶ μορφωτικῶν σχέσεων, μὲ τὰ ἰδεώδη ὅλων τῶν καλῶν τρόπων μιᾶς ἀδιατάραχτης ἁρμονίας καὶ μιᾶς καθολικῆς εὐημερίας. Εἶναι γνωστὸ καὶ μυριοπόθητο σ' ὅλους τοὺς λαοὺς πὼς τὸ μεγαλύτερο ἀγαθὸ, ὄνειρο κι ὄραμα καὶ σκοπὸς γιὰ πιότερη εὐτυχία στάθηκε μέχρι σήμερα σὲ ἄτομα καὶ σύνολα ἡ Δικαιοσύνη, οἱ ἠθικὲς ἀρετές. Μὰ στὸν καιρὸ μας, μὲ τίς καταπληκτικὲς τεχνικοεπιστημονικὲς προόδους, τίς δεινὲς ἐφευρετικὲς ἐπιτεύξεις καὶ τίς πνευματικὲς ἀνατάσεις, ποῖο εἶναι τὸ ἀτομικὸ φρόνημα καὶ τὰ ἠθικὰ φερσίματα ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ τὴν ἐνσάρκωση μιᾶς γενικῆς δικαιοσύνης, ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς, πού στὴν οὐσία τῆς σημαίνει ἐφαρμογὴ τῆς ἠθικῆς; Ζοῦμε σὲ μιὰ κοινωνία ἀτομικιστικὴ, ἀλαζονικὴ, διασπαστικὴ, γέρικη ἀσθμαίνουσα, δυστυχησμένη. Βασικὴ αἰτία γιὰ τὴν ἠθικὴ ἀποδιάρθρωση, εἶναι κάθε ἀλλόκοτη καὶ ἀντιφατικὴ πορεία ἔξω ἀπὸ τίς σωστὲς φιλοσοφικὲς συντεταγμένες, τῆς ἀνυπόκριτης ἀγάπης, τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας, τῆς ἠθικῆς πολιτικῆς. Ἄν ρίξουμε γύρω μας ἓνα βλέμμα ὀξύ, ἐρευνητικὸ, μὲ αἴσθημα συμπόνιας γιὰ τὸν ἀδικημένο ἀνθρώπινο ἀδερφό, πού δὲν ἐπιτελεῖ ἓνα φυσικὸ προορισμό, θὰ λυπηθοῦμε κατάβαθα γιὰ τὸν ἠθικὸ μας ξεπεσμό. Θὰ ἴδοῦμε τὸν οὐρανὸ τῶν ψυχῶν συννεφιασμένο. Τὸ πνεῦμα τῶν φτωχῶν πελαγωμένο. Ἀγεφύρωτη ἀνηθικότητα στὶς σχέσεις τῶν ἀτόμων καὶ κρίση λογικῆς πού ἀποκαρδιώνει. Ὅμοιοι ψυχροὶ χειμῶνες, πού κάποια χελιδόνια προμηνύουν ἴσως τὸν ἐρχομὸ μιᾶς ἀνοιξῆς. Πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ εἶναι ταυτόσημες ἔννοιες, πού μᾶς κρατοῦνε στὰ παλιά καὶ προκαταλειμμένα καταντήματα κι ἀπατηλὰ τερτίπια, πού τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια μᾶς περιζώνουν στὴ ζωὴ μας φίδια... Περισσεύουν οἱ πόνοι καὶ τὰ δάκρυα πού καῖνε σὰν φαρμάκια τὴν πικρὴ παρατημένη μας γῆ. Κάθε ψυχὴ τοῦ πόνου διψάει γιὰ ἀλήθεια, καλλιέργεια, δύναμη ἠθικῆς. Οἱ κυνηγοὶ τοῦ πλοῦτου, αὐτοκατάδικοι, χάνουν τὸ «γνώθι σ' αὐτόν» καὶ τοῦ πλησίον. Πεθαίνουν καὶ πρὶν ἀκόμα μάθουν νὰ χαίρονται τίς ὁμορφιές τοῦ βίου, γιατί εἶναι φιλάργυροὶ καὶ «ἡ φιλαργυρία εἶναι ἡ ρίζα πάντων τῶν κακῶν» ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ Ἄπ. Παῦλος. Κακοποιοῦν τὴ μοναδικὴ καὶ

πολύτιμη Ζωή αρνούμενοι τὸ ρόλο καὶ τὴν ἀξία τοῦ κάθε ἀτόμου. Κι ἐνῶ γύρω μας, ἀένσος θησαυρὸς κι υπέρτατη ἀπόλαυση ἢ μᾶνα φύση μὲ τις ὀμορφιές καὶ τὰ μεγαλεῖα της, μᾶς κράζει μὲ μύριες φωνές καὶ δὲν ἀκούμε. Σὲ χρεωκοπημένες ὀστικές κοινωνίες, τὰ ἄτομα τριβελίζονται ὡς ἄπληστα κι ἀλληλοσυγκρουόμενα τετράποδα, ὡς ἀξημέρωτα ὄντα ἀξιολύπητα. Σύγχυση καὶ βολούρα στὰ μυαλά. Παράκαιρη κι ἀφύσικη φθορά. Ψυχές ζυμωμένες μὲ κατράμι πονηρίας καὶ ἀδικίας. Ἐναλλαγές ἀπὸ μάσκες ὁμόνυμων καὶ ἑτερόνυμων συμφερόντων. Δὲν ἐφαρμόζονται προγράμματα γιὰ γενικὴ ἠθικοποίηση τῆς κοινωνίας. Τὰ περιπλέκει καὶ τὰ συνθλίβει μὲ τὰ δολερὰ νυχοπέλματα καὶ τὰ πισωδρομικὰ γράναζια της ἢ ντόπια καὶ ξένη σκοτεινὴ κυριαρχία. Χρόνια καὶ χρόνια παλεύει ὁ λαὸς καὶ ὀργώνει τοὺς κάμπους τῶν ἐλπίδων, καὶ ὀρθώνει ὡς τὰ βουνὰ του κάστρα ὑπομονῆς. Μὰ τοῦ κλέβει καὶ τοῦ καταβροχθίζει τὰ υπέρτατα ἠθικά του ἀγαθὰ ἢ τερατόμορφη παρασκηνιακὴ λερναία πού ἀδυσώπητη κι ἀόρατη ἀγκαθοπλέκει ἀρπαχτικές θανατοφόρες σκευωρίες. Ἄνοιγει πληγές πού χαίνουν στὴ δίνη τῶν παθῶν. Καὶ πλημμυρίζουν τὰ πικρὰ παράπονα γιατί: Ὁ τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας καὶ σωστῆς παιδείας ἡλιος φαινότερος ὄλων κι ἀπὸ Θεοῦς καὶ εἰδῶλα ἀρχαίων μας προγόνων, νὰ μὴ λάμπει κι ἐδῶ ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ ζωηφόρα κι ζυεργετικά, παρὰ φωτίζει πλιότερο ἄλλους λαοὺς τῆς γῆς; Σὲ κοινωνία ἀτομικιστικοῦ χαρακτήρα καὶ ἐγωϊστικοῦ πνεύματος, εἶναι φανερὴ καὶ καταθλιπτικὴ ἢ ἠθικὴ χρεοκοπία καὶ παρὰ τὴν ἐξαιρετικὴ διανοητικὴ ὀριμότητα δὲν καλλιεργεῖται ἠθικὰ ὁ πολιτισμὸς τῆς ψυχῆς. Οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦν τὴ Ζωὴ ἀλλὰ δὲν τὴ χairoνται. Ἐτσι πολλοὶ ἔχουν ἄγνοια κι ἀδιαφορία γιὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἔθνικοῦ μας Σολωμοῦ: «Ζεῖσε ν' ἀγαπᾶς, κι' ἀγάπα γιὰ νὰ ζεῖς». Δὲν βλέπουν τις ποικίλες ὀμορφιές τοῦ βίου καὶ τῆς φύσης. Γιατί ἔχουν θολὰ ἢ καὶ τυφλὰ τὰ μάτια τῶν ψυχῶν τους. Καὶ οἱ ψυχές στεῖρες κι ἄγονες ἀπὸ καλὰ αἰσθήματα, ἀκαλλιέργητες ἀπὸ εὐγένεια καὶ καλοσύνη. Ὁ Πλωτῖνος ἔλεγε πῶς: «Ἡ ψυχὴ τ' ἀνθρώπου δὲν μπορεῖ νὰ ἰδεῖ τὴν ὀμορφιά, ἂν δὲν προπαρασκευαστεῖ γι' αὐτή». Κι ἔφου δὲν προσφέρεται κατάλληλη τροφὴ παιδείας, τὸ ψυχικὸ ἔδαφος παραμένει ἀνόργωτο κι ἀδιάπλαστο, μὲ ἀγριάδες κι ἀγκάθια πού ἀγκυλώνουν, μὲ ἔνστιχτα κακῶν καὶ ἀγροίκων τρόπων πού ματώνουν! Ἡ ἠθικὴ συμπεριφορὰ ὀφείλει νὰ πηγάζει ἀπὸ ἀγνή διάθεση, ἀγαθὴ καὶ αὐθόρμητη καλοβουλία. Βασικὰ αἷτια γιὰ τὴν ἀντινομῆ αὐτὴ πορεία τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἀνηθικότητας, δὲν εἶναι παρὰ ὁ φιλοατομικισμὸς ἢ ἐκμεταλλευτικὴ ταχτικὴ καὶ συνήθεια τοῦ ἀναχρονιστικοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν συνάνθρωπο, καὶ ὁ εὐτελής ἀνταγωνισμὸς τῆς ἐπικράτησής του. Εἶναι γενικὰ ἢ ἀντίδραση τῶν ἐκμεταλλευτῶν πού δὲν ἐκτιμοῦν καὶ δὲν ἀναγνωρίζουν ὑπεροχὴ στὰ πρότυπα ἠθικῆς τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ. Δὲν ἠθικολογοῦμε ἀπλῶς γιὰ θεωρίες καὶ διαπιστώσεις. Ἐκθέτουμε ἀτομικὲς καὶ κοινωνικὲς καταστάσεις. Γιατί καταφρονοῦνται οἱ ἠθικὲς ἀξίες ἀπὸ τὴν ἐνοχὴ προπάντων τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν. Οἱ περισσότεροὶ ἠθικολόγοι στὴ χώρα μας, εἶναι ὑποκριτές. Αὐτοὶ μὲ τις λογοκοπίες καὶ τις πράξεις τους σκοτώνουν τὴν ἠθικὴ καὶ ἀπογοητεύουν ὅσους ἐλπίζουν καὶ πιστεύουν σὲ μιὰ ἐξυγειαντικὴ πολιτικὴ. Αὐτοὶ οἱ ταρτοῦφοι τοῦ ἄκρατου ἀτομικισμοῦ, εἶναι καιρὸς νὰ πετᾶσουν ἀπὸ πάνω τους τὸ μανδύα τοῦ κρυφοῦ συμφεροντολογισμοῦ, τῆς σεμνοτυφίας, τοῦ ἀποθραυσμένου ἀμοραλισμοῦ καὶ τοῦ δῆθεν «χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ» γιατί βρυκολακιάζουν ἀκόμα καὶ τὸν Νίτσε. Ἀλλὰ τὰ φωτοστέφανα τοῦ ἐμπρηχτοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τῆς ἠθικῆς καλλιέργειας καὶ τῆς ψυχικῆς εὐγένειας καὶ ἀκεραιότητας ἀνήκουν σὲ ὅσους σήμερα ὑπερασπίζονται μὲ δράση τὴ δικαιοσύνη, τὰ ἠθικά καὶ ὑλικά δικαιώματα τῶν συνανθρώπων, τὰ ἰδεώδη τῆς γενικῆς ἀξιοπρέπειας. Δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐπαναπαυόμαστε στὸν «Μύθο

τοῦ Σίσυφου» ὅπως τὸν διατύπωσε ὁ Ἄλμπερ Καμύ, δηλαδή νὰ ἴμαστε ἀναγκασμένοι ἐπάπειρο νὰ τρῶμε «τὸ ψωμί τῆς ἀδιαφορίας», ἢ τῆς καροῖ-
 δίας καὶ νὰ πίνουμε «τὸ κρασί τοῦ παραλογισμοῦ». Σκοπεύουμε καὶ πι-
 στεύουμε μὲ ἀπόλυτη αἰσιοδοξία σὲ μιὰ ἠθικὴ κοινωνικὴ ἀναγέννηση, σὲ
 μιὰ ἠθικὴ διάπλαση καὶ ἀνάπλαση τῶν ἀνθρώπων ψυχῶν, σ' ἓνα μελ-
 λοντικὸ θρίαμβο τῆς ἠθικῆς. Χωρὶς προκαταλήψεις, ὑπεροψίες καὶ οὐτο-
 πίες. Ἡ πορεία τῶν ἱστορικῶν ἐξελίξεων μᾶς βεβαιώνει μὲ μαθηματικὴ
 ἀκρίβεια πὼς βαδίζουμε σὲ νέες σοσιαλιστικὲς κοινωνίες, πρότυπων ἠ-
 θικῶν ἀξιῶν. Ἡ κοινωνικὴ ἀνάπτυξη πρέπει νὰ βασίζεται μόνο σὲ γερὰ
 θεμέλια ἠθικῶν ἀρχῶν. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔλεγε πὼς: Κοινωνία ποὺ δὲ
 στηρίζεται σὲ ἠθικὲς ἀρχές, γρήγορα καταρρέει. Οἱ κούφιες ἠθικολογι-
 κὲς συνταγὲς τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, ξέφτισαν ἀπὸ τὴ διαφθορὰ καὶ
 τὴν ὑποκρισία, καὶ βρίσκονται σὲ πλήρη χρεοκοπία. Γι' αὐτὸ «ἡ σωτηρία
 ἀπὸ κάθε διαφθορὰ βρίσκεται μόνο στὴν ἐπιστροφή τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν»
 ἔλεγε ὡς κι ὁ φιλόσοφος τῆς ἀνηθικότητος Μακιαβέλλι. Ἡ ἀδυσώπητη
 ὑμοραλιστικὴ ἀπληστία καὶ ἡ εὐτελῆς ἀνταγωνιστικὴ ἀγυρτεία, σημαί-
 νουν ἔλλειψη σωστοῦ «γνῶθι» ἑαυτοῦ, πλησίον, καὶ ζωῆς. Πιστεύουμε
 ὅτι μὲ τὸν καιρὸ καὶ μὲ τὴν ἔμπραχτη συμμετοχὴ μας στὸν ἀγῶνα γιὰ
 τὴν ποθητὴ καινούργια κοινωνία, θὰ ἐπικρατήσῃ ἡ Δικαιοσύνη. Θὰ στε-
 ρεωθεῖ ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία. Θὰ λείψουν τὰ πλέγματα, τὰ κυκλώμα-
 τα, τὰ ἠθικοκαπηλικὰ καὶ φιλοπόλεμα νεφελώματα, τὰ ἐνστιχτα τῆς κερ-
 δοσκοπίας καὶ τῆς μισανθρωπιᾶς ποὺ ἐκτοξεύουν κρυφὰ οἱ νόμιμες ἀνο-
 μίες καὶ ἠθικὲς παρανομίες, τὰ βέλη τῆς κακίας καὶ τῆς στριφοδικίας,
 πυκνώνουν τὰ ἐρέβη τῆς δυστυχίας. Ὅλα αὐτὰ θὰ ἐκλείψουν κάποτε,
 μὲ τὴ διαμόρφωση τῶν νέων ἠθικῶν συνειδησέων. Ἀφοῦ πηγὴ τῆς ἠθι-
 κῆς δὲν εἶναι, παρὰ ἡ συνείδηση μιᾶς ἀτομικῆς ἀκεραιότητος καὶ ἡ προ-
 σωπικὴ συνεισφορά κάθε φωτισμένης καὶ τίμιας προσωπικότητος. Ὁ Σο-
 λωμὸς ἔγραφε στὸν Τερτσέτη τὸ 1842: «Μόνο ὅταν οἱ ἀφορμὲς τῆς
 διαφθορᾶς ἐξολοθρευτοῦν πέρα ὡς πέρα θὰ μπορέσουμε νὰ ἔχουμε μιὰ
 ἠθικὴ ἀναγέννηση. Τότε τὸ μέλλον μας θὰ εἶναι μεγάλο, ὅταν ὅλα στη-
 ριχτοῦν στὴν ἠθικὴ, ὅταν θριαμβεύσῃ ἡ δικαιοσύνη, ὅταν τὰ γράμματα
 καλλιεργηθοῦν ὄχι γιὰ μάταιη ἐπίδειξη, παρὰ γιὰ τὸ ὄφελος τοῦ λαοῦ».
 Ἄς ἐνταχθοῦμε λοιπὸν ὅλο καὶ περισσότεροι στὸν ἀγῶνα γιὰ μιὰ νέα
 ἠθικὴ καὶ προοδευτικὴ κοινωνία, ἀνάλογη τῶν δυνατοτήτων καὶ ἀρετῶν
 τῆς φυλῆς μας. Ἐτσι θὰ πάρουν «σάρκα καὶ ὅστα» οἱ ὑποθήκες τοῦ Διο-
 νύση Σολωμοῦ. Πρῶτη βασικὴ ἀνάγκη εἶναι ἡ ἐξυγιάνιση ἀπὸ τὰ τέλ-
 ματα τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους. Ὁ παραμερισμὸς
 τῶν παλιῶν φθαρμένων κι ἄχρηστων ἡγετῶν. Αὐτοὶ μᾶς ἔφεραν σὲ ἠθι-
 κὴ σήψη κατάπτωση καὶ παρακμὴ. Γιατὶ ἐπιμένουν στὴ γεννοκτόνα ταχτι-
 κὴ τους; Ὅποιος γεράζει βέβαια σὲς ἀμαρτίες εὐκόλα δὲν τις ἀποβάλ-
 λει. Ὡς πότε ἡ μωροφιλόδοξη ἀρχομανία; Ὡς πότε ἡ ταπεινωτικὴ ξε-
 νοδουλεία καὶ ἡ ἀκόρεστη χρηματοδουλεία;
 Ὡς πότε θὰ παραγκωνίζονται συστηματικὰ νὰ μὴ μποροῦν νὰ διαδραμα-
 τίσουν τὸ δημιουργικὸ τους ρόλο οἱ νεώτερες καὶ ἀδιάφθορες ἠθικοπνευ-
 ματικὲς δυνάμεις καὶ ἀξίες τοῦ λαοῦ μας; Μόνο αὐτὲς οἱ ἀγνές, ἀδού-
 λωτες καὶ ἀφθαρτες δυνάμεις εἶναι σὲ θέση νὰ μᾶς ἀπαλλάξουν ἀπὸ
 τὸ κακὸ καὶ ἄθλιο μοιρολατρικὸ καὶ νεποτιστικὸ ριζικὸ ποὺ μᾶς δέρνει ἀ-
 πὸ τὸν περασμένο αἰῶνα. Μόνο αὐτὲς θὰ τραβήξουν μπροστὰ σ' ἓνα
 θρίαμβο νέας ἠθικῆς τάξης προσώπων καὶ πραγμάτων, γιὰ νὰ οἰκοδομή-
 σουν ἓνα νέο ζηλευτὸ κι ἀντάξιο τοῦ λαοῦ καὶ τῶν προγόνων μας ἔθνικὸ
 πολιτισμὸ.

Παγκόσμια Ποίηση

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Ό Τ. Τζ. Μαϊορέσκου (1928)

ΤΟΜΑ ΤΖΩΡΤΖΕ ΜΑΓΙΟΡΕΣΚΟΥ
Μετάφρ. Λάμπρου Πετιοίη

~ Αν...

“Αν κάποτε όλα τα πουλιά αποφάσιζαν
νά εγκαταλείψουν τη γη
γιά νά γλυτώσουν απ’ τὰ κλουβιά
γιά νά θροῦν τὴ λαλιά καὶ τὸ χρώμα
τῶν φτερῶν τους
ὁ οὐρανός θ’ ἀλλάζε τις θαφές του
τὰ δέντρα θά ξεραίνονταν
κι οἱ στίχοι θά ‘μοιάζαν
σάν μαραμμένα φύλλα.

~ Ἀγιά Σοφιά

Κάθομαι στὸ μαρμάρينو κύκλο
στὴ θέση τῆς στέψης τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων
μέ τὴν κόκκινη χλαμύδα στοὺς ὤμους
καὶ τὴν περγαμινὴ στὰ χέρια.
Κάθομαι στὸ μαρμάρينو κύκλο
ἀνάμεσα στὶς τέσσερις πανύψηλες κολῶνες
πού ἔστησα γιά νά στηρίξω τὸν οὐράνιο θόλο.
Ἐφερα ἑκατὸ ἀρχιμάστορες πού τὸν καθένα
ἀκολουθοῦν ἑκατὸ καρφάδες
κι οἱ μισοὶ ἀρχισαν νά χτίζουν ἀπ’ τὴν Ἀνατολή
κι οἱ ἄλλοι ἀπ’ τὴ Δύση.
Ἐφερα μάρμαρα ἀπὸ τὸ Μπααλμπέκ
ἐθεμελιώνοντας τὸ ναὸ τοῦ ἀπιστοῦ Δία
καὶ γρανίτη ἀπὸ τὴν Ἐφεοσο
γκρεμίζοντας τὸ ναὸ τῆς Ἀρτέμιδας.
Ἐχτισα ναὸ μεγαλοπρεπέστατο κι ἀπὸ τοῦ Σολομώντα.
Ἄνοιξα τίς δυὸ χάλκινες πύλες
καὶ στὴ μέση τὴν Ἱερὰ Πύλη
γιά νά περάσει ἡ μεγάλη πομπὴ
νά θαμπῶσει ἀπὸ τὴ λαμπρότερη
βασιλικὴ τοῦ κόσμου,
τὴν Ἀγιά Σοφιά,
τὴ θεϊκὴ σοφία,
τὴ σοφία τοῦ ἀνθρώπου.

Κάθομαι στό μαρμάρينو κύκλο
 στή θέση τῆς στέψης τῶν ἀπιστων σουλτάνων,
 ὅπου πρωτοκάθησε ὁ πορθητής Μωάμεθ
 αὐτός πού σύντριψε τοὺς ὑπέροχους
 βυζαντινοὺς πύργους.
 Ὁ ἥλιος μπαίνει ἀπ' τὰ πολύχρωμα τζάμια,
 ἔξω οἱ γενίτσαροι γλεντοκοποῦν,
 μέ μίσος τοὺς κοιτάζουνε οἱ φτερωτοὶ ἀγγέλοι.
 Κι ὁ ἀπιστος προστάζει:
 φέρτε ἀσβέστη νά σκεπάσετε ἀγγέλους
 καὶ ἀγίους,
 ἀραβουργήματα καὶ κομμάτια ἀπ' τὸ κοράνιο
 οἱ τοῖχοι νά γιομίσουν,
 χαλιά παχιά νά στρώσετε γιὰ νά προσευχηθῶ
 στή Μέκκα,
 μιναρέδες νά ὑψώσετε
 καὶ τὴν Ἁγιά Σοφιά τζαμί
 νά μοῦ τὴν κάνετε.

Κάθομαι στόν μαρμάρينو κύκλο
 χωρὶς τὴν κόκκινη χλαμύδα.
 Ἰάθομαι ἀνάμεσα σὲ τέσσερις κολῶνες
 πού στηρίζουν τὸν ὑπέροχο θόλο.
 Κενὸ τὸ θεωρεῖο τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων,
 τὸ ἴδιο καὶ τῶν σουλτάνων.
 Κανεὶς πιά δὲν προσεύχεται στὴν Ἁγιά Σοφιά.
 Μόνο ἐγὼ στέκομαι ἀμίλητος
 στό μαρμάρινό μου κύκλο.

Ἰάθομαι καὶ σκέφτομαι
 τὴν κλειστὴ πύλη τῆς χιλιετηρίδας μου
 ἀναζητώντας ἓνα νόημα
 ἀναζητώντας μιὰ ἔννοια
 ἀναζητώντας μιὰ πίστη.

Ἱστορία

Στοὺς ὄμους τῶν φίλων μου
 μεγάλωσε ἡ Πόλη
 τὰ χέρια τους ζύγισαν τὸ κάθε λιθαράκι
 τὰ πόδια τους ζύμωσαν τὸν πηλὸ
 οἱ πλάτες τους κύρτωσαν ἀπὸ τὸ θάρος τῶν τσιμεντόσακων
 μόνο μέ τὶς ἄκρες τῶν δάχτυλων χαϊδεύανε
 ἀπαλά τὸν κάθε τοῖχο
 πού τὰ μάτια θωροῦσαν
 σὰν ὀθόνη πολύχρωμη, φανταστικὴ
 ἀπ' ὅπου προβάλλουν ζωντανὰ ὄλες
 οἱ ἀναμνήσεις
 συνθέτοντας αὐτὸ πού ἀπλά ὀνομάζουμε:

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Στὴ μάνα μου

ΧΡΗΣΤΟ ΜΠΟΤΕΦ
Μεταφρ. Γ. Γκαγκούλια

Μάνα μου, εἶναι μπορετό, τρία χρόνια, τώρα
νὰ τραγουδάς θλιμμένα; Τὴν κατάρα σου ἔχω,
καί, δυστυχῆς, τῆς ξενιτειᾶς πῆρα τοὺς δρόμους,
ἐκείνους πού μισεῖ ἡ καρδιά μου συναντώντας.

Φαρμάκι, ὅ,τι καλὸ ἀπὸ τὸν πατέρα πῆρα,
τὸ ἔκαμα; Σοῦ κέντρισα τὸν πόνο μὲ σαΐτες;
ὦ, μάνα, ἡ νεότης μου, τόσο δροσερὴ ἀκόμα
μιὰ πληγὴ ὀλόκληρη, μαραίνεται καὶ σθῆνει.

Εὐθυμοὶ μὲ κοιτάζουν οἱ καλοὶ σύντροφοι,
γιατὶ κι ἐγὼ γελῶ μαζί τους, μὰ δὲν ξέρουν
πὼς λυώνω κάθε μέρα, μήτε ξέρουν πόσο
εἶμαι ἀπ' τὴν παγωνιά καμμένος, γερασμένος.

Καὶ πὼς θὰ τὸ γνωρίζαν, πού δὲν ἔχω φίλο,
τὰ πιὸ μεγάλα μυστικά μου νὰ τοῦ πῶ,
τὴν ἀγάπη, τὴν πίστη, τὰ ὄνειρα, τίς σκέψεις,
τὴν πονεμένη μου καρδιά γιὰ νὰ τ' ἀνοίξω.

Κανένα ἄλλο ἀπὸ σὲ δὲν ἔχω, μάνα,
εἶσαι γιὰ μένα, κάθε πίστη καὶ ἀγάπη,
μὰ δύναμη δὲν ἔχω πιά, μήτε κ' ἐλπίζω
ἀπ' τὴν ἀγάπη· σιωπηλὰ σθῆνει ἡ καρδιά μου.
Μάνα, πόσο ὄνειρεύτηκα, μέρα καὶ νύχτα,
νὰ ζήσουμε μαζί εὐτυχισμένοι.
Πόσο ἦμουν δυνατός, πόσα εἶχα λαχταρήσει!
Μὰ ἄχ, γιὰ τὸ κάθε μου ὄνειρο ἀνοιγε ἕνας τάφος!

ΠΟΛΩΝΙΑ

Θά ῥθει

Τάντέους Σλίβιακ

Μετάφρ. Νίκου Χατζηνικολάου

Ἡ ἐλπίδα θέλει νάχει χέρια
καὶ λίγο φῶς γιὰ νὰ θλέπει
καὶ χρόνο γιὰ νὰ πληρωθεῖ.

Ὁ ἄνθρωπος πού φοράει τὸ καπέλλο
(ἔχει μιὰ ἐλπίδα
καὶ ὁ ἄνθρωπος πού θγάζει τὸ καπέλλο
(ἔχει μιὰ ἐλπίδα
ὁ ἄνθρωπος πού ψάχνει στὰ σκουπίδια
ἔχει μιὰ ἐλπίδα κι ἕνα τσουβάλι.

Τὸ δέσιμο τῶν διχτυῶν
τὸ κάψιμο τοῦ σίδερου ὡς τὴν ἀσπράδα
τὸ γρήγορο κόψιμο τῶν λουλουδιῶν
τὸ τέντωμα τῆς χορδῆς
τὸ κάθε σήκωμα τῶν θλεφάρων
εἶναι πράξη τῆς ἐλπίδας.

ΙΤΑΛΙΑ**Τὸ μπαλκόνι**ΕΒΓΕΝΙΟ ΜΟΝΤΑΛΕΪ
Βραβείο Νόμπελ 1975

Μετάφρ. Λ. Μάλαμα

Φάνηκε εύκολο παιγνίδι
ἢ ἀλλαγὴ, τὸ διάλειμμα στὸ χῶρο
τί ὁ χρόνος ἀνοιχτός σὲ μιὰν ἀνία
κακὸ στ' ἀλήθεια ἢ θέβαιη ὁρμὴ του.

Τώρα σ' ἐκεῖνο τὸ κενὸ τὸ ἐνωμένο
καθένας μου ἄργητος ὁ λόγος
πάνω στὸ δύσκολο μηδὲν δεῦνω
τὸ φλογερὸ μου πόθο σ' ἀγωνία ἐλπίδα,

Ἡ ζήση ἢ ἀμυδρόφωτη
εἶν' ἐκείνη πό'χει φανεῖ μονάχη κι ἔρμη
ἢ ζωὴ πού σὲ διακρίνει ἀπὸ κείνα
τὰ παράθυρα πού δὲν σοῦ δίνουν φῶτα.

ΙΣΠΑΝΙΑ**Τραγούδι τοῦ λαοῦ**

Μετάφρ. Μάγιας Ρούσου

1

Ἄπ' ὅταν ὁ Φράνκο κι ἡ Φάλαγγα
ἀλυσσόμεσαν τὴν Ἰσπανία
δὲν εἴμαστε παρὰ ἐλωτες
δίχως πατρίδα
Ἄϊ λαλά! Ἄϊ λαλά

δὲς

Ἄϊ λα λα λα λα λα
λα.

2

Μάνα μου Μανούλα μου
Ἐδῶ δὲν μπορῶ νὰ ζήσω
Ἄνάμεσα σὲ τόσους παπάδες καὶ κα-
(λόγερους
καὶ νὰ μὴν ὑπάρχει μιὰ θέση γιὰ μένα
Ἄϊ λα λά... κλπ.

3

Ἰησοῦ Χριστέ μου τοῦ Φίστερε
βοήθησέ με νὰ περάσω
τὴ μαύρη νύχτα τῆς Ἰσπανίας
Ἄγιε μὲ τὴ γενιάδα τὴ χρυσή

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ**Εἰκόνα**

Σιμόν Γιόνκο (1835 - 1869)

Μετάφρ. Ρίτας Μπούμπη - Παπᾶ

Πάει ὁ νέος στὸ χωράφι
μὲ καρδιά πονεμένη
τ' ἄλογό του κρατώντας
ἀπ' τὸ χαλινάρι.
«Βόσκησε ὄσο θές χορτάρι
κανεῖς δὲ σὲ πειράζει
κόποι, ἀγῶνας, αἷμα
πῆγαν ὄλα χαμένα.
Συντρίφτη τὸ σπαθί μου
τ' ἀδέρφια μου θαμένα
καὶ ζωντανὸ ὄσοι μείναν
τοὺς πῆρε ὁ ξένος σκλάβους».

Ἄϊ λα λα κλπ.

4

Πότε θὰ φτάσει ἡ μέρα
ὅπου θὰ δοῦμε τὴν πατρίδα μας λευ-
(τερωμένη,
καὶ πού λεύτερος ἄνεμος θ' ἀναπαύεται
στὴν πόρτα κάθε σπιτιοῦ;
Ἄϊ λα λα κλπ.

ΑΛΒΑΝΙΑ

Πρωί ψηφοφορίας

Ήλιόχαρο πρωί.
Γιά τή Δικαιοσύνη
ἀγαπημένη, ψηφίσαμε
γιά κείνη
πού τόσο λαχταρήσαμε
κι ἐγώ κι ἐσύ.

Άσε με νά πιῶ
τή χαρά πού λάμπει στά βάθη τῶν μα-
τιῶν
τή χαρά πού ἀνθίζει στήν ἀκρη τῶν
(χειλιῶν σου
θάλε νά πιῶ στήν κούπα τῶν χειρῶν
,(σου.

Ήλιόχαρο πρωί.
Στό φῶς λουσμένη ἡ λεωφόρος.
Μιά συντροφιά γυρνᾷ
μιᾶ συντροφιά πηγαίνει.
Πορεία γιά τή Δικαιοσύνη
κ' εἶν' ἡ πορεία αὐτή πού φῶς ἀπλετο
(χύνει.

Ένας μικρός στή δημοσιά
μαθαίνει πῶς νά τρέχει.
Βαρύς γέρο - παππούς τόν ἀκλουθᾷ
ἐδῶ τόν ἔχει, ἐκεῖ τόν ἔχει...

Τούτη ἡ γιορταστική φεγγοβολή
ὡς καί τ' ἀνήξερο παιδάκι προσκαλεῖ.
Τό γέρο μέθυσε τοῦ φθινοπώρου ἡ ἀ-
(νασεμιά
κι ἀκούει θαλαντωμένος μιᾶ φωνή θα-
(θειά
πού τραγουδᾷ ἀπ' τὸ ράδιο γιά τή
(νιότη.

Πάνω στό θάβρο, ἐμπνέει τὸ Ναίμ
ἀγάπη φλογερή παντοτινὴ
καινούργια ἀγάπη
ἀγάπη γιά τὴν ἀνθρωπότη
καί τὴν παγκόσμια ἀδερφότη.
Κι ἀπὸ ἓνα θάβρο γρανιτένιο
τὸ κάλεσμα τοῦ Λένιν πυρωμένο
πάνω ἀπ' τὰ Τίρανα ἀντηχεῖ, σ' ὄλη τή
(γῆ.

Δημήτρη Στουτερικη (1916—)

Μετάφρ. Ρίτας Μπούμη - Παπῶ

γιά μιᾶ σωστὴ δικαιοσύνη
γιά τῶν δεσμῶν τὴ συντριβή.

Έσκέφτηκες, παππού, καμιά φορὰ
πῶς γιά τὴ δικαιοσύνη θὰ ψηφίσεις;
Κάθε ρυτίδα σου μιᾶ μαχαίριὰ
καί μιᾶ πληγὴ τῆς περασμένης ζήσης.
Γνώρισεσ τὴν ἀπελπισία
γνωρίζεις πιά τὴ σωτηρία
πού ἰσόθια εἶχες ποθήσει.

Ἡ δικαιοσύνη ἦταν ὄνειρο δαρμένο
ἀπ' τοῦ τζαντάρη τὸ καμτσικι'
ὄνειρο περιγελασμένο
ἀπ' τοῦ βασιλιᾶ τὸ μούτρο - φρίκη'
ἀπ' τοῦ φασίστα τὸ χαρμπί τ' ἀκου-
(σμένο.

Χαμογελᾷ ὁ παππούς στὸ πρωινό,
στὴ νέα Δικαιοσύνη χαμογελάει.
Δὲν τὸν φοβίζει πιά τὸ τολμηρὸ
τρέξιμο τοῦ παιδιοῦ· ἄς πάει
γοργὰ νά βρεῖ στ' ἀνθια κρυμμένη
τὴν πεταλούδα τὴ ζωγραφισμένη.

Ήλιόχαρο πρωί.
Στὴ λεωφόρο Νέα Ἀλβανία
χύνεσαι σήμερα, ὦ χαρά, σὸν ποταμὸς,
μέσ ἀπ' τὴν ἀσημόφωτη δενδροστοιχία.
Εἶν' ἡ ἴδια ἡ σωστὴ δικαιοσύνη
εἶναι τοῦ Κόμματος τὸ φῶς
πού σήμερα ἀναθρύζει σὸν μιᾶ κρήνη.

Γιά τὴ Δικαιοσύνη ἐμεῖς ψηφίσαμε
ἔτσι καθὼς τὴ λαχταρήσαμε.
Βογγάει τῆς χαρᾶς τὸ πανηγύρι.
Μὲ τῆς ζωῆς μας τὸ κρασί, καλὴ μου,
θὰ πιοῦμε ἀπὸ ξέχειλο ποτήρι.

(Τὸ ποίημα γράφτηκε τὸ Νο-
έμβριον τοῦ 1958 μετὰ τὴν εὐκαιρία
τῶν ἐκλογῶν γιὰ τὸ Λαϊκὸ Δικα-
στήριον καί ἡ μεταφράστρια καί
ἀνθολόγος ἀπαγορεύει τὴν ἀνοδη-
μοσίευση καί χρησιμοποίησιν τῶν
ποιημάτων δίχως τὴν ἐγκρισὴν της).

Ἑλληνικὴ Ποίηση

Μνημεῖο στὸ Ζάλογγο

Χρυσάνθης Ζιτσαίας

Ὁ πέτρινος χορὸς διαγράφεται ἀνάερα
στοὺς δρίζοντες τῶν αἰώνων.
Φέγγος τῆς γῆς, πυραμίδα τιμῆς
στ' οὐρανοῦ τὰ ἐκπληκτα μάτια.
Καὶ νά! Σαλεύει τ' ἀγέρωχο κύμα
προχωρεῖ στ' ἄγριο φρύδι τοῦ θράχου.
Λυγερόκορμες λευκές, χέρι, χέρι,
ἀτρόμητες στὴ μπόρα κατάντικρυ.
Τὸ μαντήλι τῆς πρώτης ἀνεμίζει
χαιρετώντας τὶς παλιές θερμοπύλες.
Οἱ πλεξίδες τῆς ἄλλης ἀπλώνονται
γαλαξίες, στῶν καιρῶν τὰ ἐρέβη.
Ἡ ζώνη τῆς νιόνυφης ἀστράφτει ψηλά
σάν οὐράνιο τόξο.

Τῆς μικρομάνας ἡ ποδιά σκεπάζει
τῆς Παναγίας τὰ γόνατα ποὺ ἀκόμα
νανουρίζει τῆς Ἀγάπης τὸ Βρέφος.
Κι ὄλο μικραίνει καὶ σώνεται ὁ κύκλος
ψηλά στὸ Στεφάνι.
Κι ὄλο πλαταίνει τ' ἀσάλευτο μάρμαρο
τραγουδώντας τὸν νέον παιάνα.
στῆς Ἀθανασίας τὰ Ἡλίσια.
Ἐξήντα φεγγάρια ἀνατέλλουν
Ἐξήντα ἀναμμένες λαμπάδες στὸ θυ-
(σιαστήριο
τοῦ ἀγώνα, στῆς Ἐλευθερίας τὸ βωμό.
Κι ἀντηχοῦν τοῦ Ζαλόγγου τὰ διάσελα
«Ἐχετε γειά»
Καὶ βογγοῦν οἱ κορφές καὶ ψάλλει
ἡ Ἑλλάδα τοῦ ἱεροῦ θράχου τὸν ὕμνο
«Ἐχετε γειά...»

Σφουγγαράδες

Βαγγέλη Σουλτάνη

Τρομερὸ φάσμα τοῦ θανάτου
ποὺ στριφογύριζες — χρόνια τώρα — μές στὸ κρανίο τους!
Ἐσύ δίνεις τὴ διαπίστωση πὼς ἦταν
μαρτυρική συνήθεια
τὸ θλιβερὸ προαίσθημα ὅπου γινόταν ἀφορμὴ
γιὰ χοροὺς καὶ γλέντια, πρὶν ξεκινήσουν.
Ὁ πλοιοκτήτης ἔμπορας ἔδωκε βαριά διαταγή
οἱ σφουγγαράδες μ' αὐτὸ τὸ θάρος στὴ ράχη τους
ἐκεῖ κοντὰ στὴν Μπαρμπαριά
θούτηξαν γιὰ νὰ βγάλουνε σφουγγάρια!
Ὡ κυανὴ ἐπιφάνεια
πόσο σκοτάδι κρύβεις στὸ θυθὸ σου!
Σ' αὐτὸ κατοικεῖ ἡ Σκύλα καὶ ἡ Χάρυβδη
ποὺ καταβρόχθισε τὰ κορμιά τους
πρὶν πάρουν τὸ ἀντίτιμο τῆς ζωῆς τους;
Τὰ σφουγγάρια
ποὺ ἔγιναν σύμβολο κάθε σβυσήματος.
Ἐκεῖ στὸ θυθὸ νυκτώθηκε ἡ ζωὴ τους.
Τώρα ὦ ἄθλια ἐκμετάλλευση καμάρωσε τὸ ἔργο σου...
Ὅμως δὲν μπορεῖ
μιὰ μέρα θὰ θρεθεῖ ἓνας Ἡρακλῆς
ποὺ θὰ σκοτώσει τὴ Σκύλα καὶ τὴ Χάρυβδη!
Τότε θὰ λάμπει ἡ δικαιοσύνη!

* Οἱ ἐφημερίδες ἔγραψαν:
«Σφουγγαράδες ἔπαθαν τὴν ἀσθέ νεια τοῦ θυθοῦ κι ἄλλοι χάθηκαν
ἐκεῖ στὸ θυθὸ».

Πικροτράγουδο

ΝΙΚΟΥ ΤΕΝΤΑ

Ἔνα τσιγάρο στὸ σκοτάδι ἀναμμένο
καὶ μιὰ σκιά πὺ λικνιστὰ γυρνάει
στὴν ἔρημη ὁδὸ. Μεσάνυχτα. Γελάει
χωρὶς αἰδῶ, στὸν κάθε μεθυσμένο

π' ἀκολουθᾷ τρικλίζοντας τὸ φῶς. Θλιμμένο
τς σφύριγμα τ' ἀλήτη σταματάει
καὶ σὲ θρισιές, στὸ κάλεσμα, ξεσπάει.
Μὰ τὸ τσιγάρο σειέται πυρωμένο.

Καὶ ὄλα μὲς τῆς νύχτας τῆ γαλήνη
κρασί καὶ ἔρωτας καὶ πίκρ' ἀντάμα
ὄλα, συνθέτουν μιὰν ἀτέλειωτην ὁδύνη.

Ἄθασταγο τῆς ἔγινε τὸ κλάμα
Ὁ πόθος τάχα φταίει καὶ ἡ πείνα;
Ἄχι θε μου, φταίει πρῶτα ἡ Ἀθήνα..

Βάθη 1954

Μὴ θλίβεσαι

Ἀνθούλας Α. Ζόλδερ

(Στὴ «Γλυκεῖα χώρα» τῆς Κύπρου)

Συντριμμένα
στέκουν τὰ ὄνειρα
πάνω ἀπ' τὸ λαμπρὸ πετράδι τῆς Με-
(σβγείου,
τὴν αἰματοβαμμένη μας Κύπρο!
Βουθᾶ, συντριμμένα, μέσα στὴν ἐναγῶ-
(νία πάλι,
μέσα στὴν ἀσύλληπτη, σὲ φρίκη, μεγά-
λη συμφορά,
ἐνῶ πλειάδες οἱ ἱριδισμοὶ ἡρωϊκῶν πρά-
(ξέων
φωτίζουν ἓνα ματωμένο Γολγοθᾶ!
Θλιμμένη Ραχήλ
ὀδύρεται ἡ «γλυκεῖα χώρα» τῆς Κύπρου
πάνω ἀπ' ἀνοιχτοὺς τάφους καὶ ἐρείπια
(χαμοῦ!
Ὁνειρα αἰώνων,
καθαγιασμένα μὲ τὸ αἷμα τῶν παιδιῶν
(τῆς

θρίσκονται καὶ πάλι
κάτω ἀπ' τὸ πέλμα τῆς τουρκικῆς θη-
(ριωδίας
μέσα στὴν παραζάλη τῆς ἀλλοφροσύνης
καὶ τῆς μανίας τὸν ὄλεθρο!
Κύπρος, χώρα περήφανη, ἤρεμη,
γεμάτη φῶς, θυσία κι' ὀμορφιά
μὴ θλίβεσαι!
Τὰ δάκρυα, οἱ θρήνοι, οἱ στάχτες,
τὸ αἷμα τῶν παιδιῶν σου
καὶ τῆς ἀτιμίας τὸ ἄγχος,
κλεισμένα μέσα στὸ κοχύλι τῆς αὐτα-
(πάρνησης,
θὰ περπατοῦν ἀντάμα μὲ τὴ δόξα
πάνω ἀπ' τὸν ἀπέθαντο παλμὸ μιᾶς αἰ-
(ώνιας φυλῆς
ποῦ σ' αὐτὴν ἀπλωμένα παραστέκουν
τὰ χέρια τῆς μητέρας Ἑλλάδας
καὶ προσδοκοῦν μαζὺ τὸν φωτεινὸ ἥλιο
(τῆς ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ
ποῦ γρήγορα θ' ἀνατελλεῖ...
Κύπρος, «γλυκεῖα χώρα», μὴ θλίβε-
(σαι!..

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ

(ἀπὸ τὰ χωριά μας)

Μαρίας Παναγοπούλου

Τὴν Κυριακὴ, ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι
τῆς Ζαφειρούλας καὶ τοῦ Μαυρογιάννη
— νέου ἐκλεκτοῦ —
Εὐχόμεθα νὰ ζήσουν
βίον ἀνθόσπαρτον καὶ τέκνα ν' ἀποκτήσουν.

Τὸ ἀποφάσισε
ἐκατὸν πέντε χρόνων ὁ Μητρολιᾶς,
νὰ κατεβεῖ στὸν Ἄδη
Καὶ μετ' ἀγγέλων τῶρα καὶ δαιμόνων

Ὁ πρόεδρος
θὰ τσούζει τὰ ποτήρια του τὸ θράδυ.
τρεῖς πάγκους στὴν πλατεία
ἔστησε γιὰ νὰ κάθονται οἱ γέροι
πατριώτης ἐκλεκτὸς στὴν ἐκκλησία
ἔδωρησε ἀσημένιο καντηλέρι.

Δέκα παιδιά γραφτῆκαν στὸ σχολεῖο
γιὰ τούτη τὴ χρονιά (ἓνα τῆς πρώτης)

Ἐξωραϊσμὸ γιὰ τὸ νεκροταφεῖο
ἔχει στὸ πρόγραμμά της ἡ κοινότης.

Θερμῶς εὐχαριστεῖ ἡ κοινότητά μας
τὴν φίλην μας κυρίαν Πανωραία
γιὰ τὴν μεγάλη προσφορά της
τῆ σημαία,
ποῦ ἔστειλε μ' εὐχές γιὰ τὰ παιδιά μας.

Τῶν ταξιαρχῶν
ἐγιόρταζε ὁ σταθμάρχης
καὶ γίνηκε ξεφάντωμα μεγάλο.

Διαπλάτυνση τοῦ δρόμου ὁ νομάρχης
μᾶς ὑπεσχέθη γιὰ τοῦ χρόνου — «δίχως ἄλλο»!

Ἀστροπελέκι πάνω στὴν κολώνα
μᾶς ἔκοψε τὸ φῶς· τὸ καφενεῖο
τοῦ μπάρμπα - Γιάννη λόγω τοῦ χειμῶνα
κλείνει στίς ἔξη... τσουχτερὸ τὸ κρύο...

Ψόφησαν τριάντα πρόβατα τοῦ Κάτση.
Ἔχουμε παραγγεῖλει τὴν καμπάνα
τῆς Ἁγία - Κυριακῆς
— μὴ καὶ μᾶς κάψει —
Δώδεκα χρόνους καρτερεῖ τὸ τάμα (1)
Σχολεῖο καθὼς κατέβαινε ἡ δασκάλια
τῆς ἦρθαν πόνοι δυνατοὶ στὰ στήθεια
καλέσαμε τὴν Πόλη γιὰ βοήθεια
μ' ἄργησε κάπως...
— Ἦσυχία κατὰ τ' ἄλλα... —

Αὐτός ὁ οὐρανός

Μίλιος Ροζίδη

Αὐτός ὁ οὐρανός με προδίνει σήμερα
Χαμήλωσε τόσο
χρυσάφι στεφάνι στά μαλλιά μου.
Δέ μ' αφήνει νά μισήσω...
Καθημερινή τύρθη πλησμονή ἀνθρώπων,
τσιγάρα καυσαέρια συντρίμμια ζωῆς
πρόσωπα φαγωμένα, οἱ χωροφύλακες
οἱ ἀλυσίδες, ὁ σκεθρωμένος νεροχύτης
ἡ δίψα, ἡ φάλαγγα
κι' ἐκεῖνα τὰ παιδιὰ

πού μάτωσαν τὴ ζωὴ
στά στρεβλωμένα κάγκελα...
Αὐτός ὁ οὐρανός με προδίνει σήμερα.
Μοῦ δίνει
μιὰ ζωὴ, πού δέ μοῦ χρειάζεται.
Δέ θέλω νά τόν βλέπω τόσο ὠραῖο,
δταν ἐκεῖνα τὰ μάτια
δέ μποροῦν νά τόν δοῦν:
δολοφονημένα, φυλακισμένα, ξενητεμέ-
(μένα...
Σχεδόν τὸ ἴδιο ἀπόντα
ἐκεῖνα τὰ ὠραῖα μάτια τῶν παιδιῶν
(μας...

Νέοι Ποιητές

Δυὸ ποιήματα τοῦ Γιώργου Ἀναγνωστόπουλου

Ἄν με θρεῖς

Ἄν με θρεῖς στά συντρίμμια
καρφωμένο καὶ νεκρὸ
δέν εἶμαι ὁ νικημένος σου.
Δέν λεπτολόγησα τίς περιστάσεις.
Ἄνάμεσα στό λαὸ
καὶ με τὰ χέρια ὕψωμένα
σά νά κρεμάστηκα στόν οὐρανὸ
ἀγάπησα.

Ἄν με θρεῖς κουρασμένο καὶ γυμνὸ
σά νά προκαλῶ τὸν ἥλιο
δέν εἶμαι ὁ νικημένος σου.

Στὴ γένηα τῶν πραγμάτων
περιδινηθήκα σάν τὸ σιτάρι
ἀνάμεσα στίς μυλόπετρες
καὶ πόνεσα.

Ἄν με θρεῖς στῶν λογχῶν τὴ σκιά
νά κρύβουμε κυνηγημένος
δέν εἶμαι ὁ νικημένος σου.

Ἡ φυγὴ μου δέν εἶναι φόβος.
Πάω νά θρῶ τὸ θάνατο στό σκίτι του
γιὰ νά τὸν τρυπήσω με τὸ σπαθί μου.

Νὰ λησμονήσω δὲ μπορῶ

Νὰ λησμονήσω δὲν μπορῶ τὸν πόνο
 ποὺ κρύβουν τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων μου.
 Δὲν μπορῶ νὰ λησμονήσω τις ἐλπίδες
 ποὺ πάνω μου στήριξαν οἱ ἄνθρωποι μου.
 Τὸ χρέος μου εἶναι νὰ καταλάθω
 τὸ πείσμα τῆς ἀόρατης κυβέρνησης,
 ὄσες μορφές μοῦ χάρισαν οἱ ἄνθρωποι μου
 Δὲν μπορῶ νὰ λησμονήσω
 καὶ λαξεύοντας τὰ χέρια μου
 σὰν τις πέτρες ἀπ' τὸ κύμα
 καὶ παίρνουν χυμὸ ἀπ' τὴ ζωὴ μου
 σὰν τοὺς καρπούς ἀπὸ τὰ δέντρα.
 Τὸ χρέος μου εἶναι νὰ τιμῶ τοὺς ἀνθρώπους μου.
 Δὲν ζητῶ παρὰ ἐκεῖνα ποὺ ἔχασαν,
 ὄσα δὲν τοὺς ἄφησαν νὰ ἔχουν.
 ἂν οἱ σχέσεις καὶ τὰ πράγματα εἶναι ἔργα μας.

Πικρὲς φωνές

Διονύση Εὐσταθίου

Μὲ μάτια πρισμένα, θουρκωμένα
 ἀπ' τὸν καημὸ καὶ τὴν ὀρφάνια
 τῆς ἀχαρῆς νιότης,
 Ψάχνω νὰ θρῶ θοτάνι
 νὰ στερέψουν τὰ δάκρυα.

Μὲ ἀυλακιές θατιές ρυτίδες,
 πάνω ἀπ' τὸ χῶμα
 χαράζω ἐλπίδες σὰν κι αὐτὲς
 τὸ ἴδιο πλατιές
 γιὰ τις ἀπέραντες πατρίδες.

Μὲ χέρια ὀλόγυμνα στὶς μπόρες
 καὶ στὸ χῶμα, ἀγκαλιάζω τὸ ἄπειρο
 κρατᾶω συντροφιά στὸν ἥλιο
 τὶς νύχτες τοῦ χειμῶνα.
 Μὲ χεῖλια στεγνὰ ἀπ' τὴν πίκρα
 κι' ἀδιάφορα στὸν πόνο
 σκοτώνουν ὀλάκερες γενιές!

Ἄπ' τὴ Χιλή μαθαίνω
 πῶς κάτω ἀπὸ μιά μπότα χτηνωδίας
 στενάζουν γέροι, κοπελιές...
 Τί λές παπούλη μὲ τὰ ράσα,
 τί λέν οἱ εὐαγγελικὲς σου ἀρχές;
 Ἦ μήπως καὶ τ' αὐτάκια σου δὲν τᾶ-
 (κουσαν ποτέ;

Ἄθνατε

Σταύρου Π. Γιωθάνη

Πρωτομαγιά σὲ σκότωσαν
 κι ἐσένα παληκάρι,
 δὲν ξέφυγες...
 Λιοντάρι εἶχες φανεῖ μὲ θρυχηθμοὺς
 Ἄλλὰ κελάδησες καὶ πέταξες κανάρι.
 Ποιὴ θανάτου ἄθνατε...
 Πέρασες στιγμὲς σημαδιακὲς
 ἰλιγγούς καὶ μαρτύρια!
 Προχώρησες στὴ μοίρα σου καὶ νίκηςες.
 Θὰ ζεῖ ἡ μορφὴ σου ἄθνατε
 στὸ πνεῦμα ποὺ ὀδηγεῖ...
 Ἄθνα 7.5.76

Ἦ μπάς κι αὐτὸ τὸ σαπιοθάρελο ποὺ
 (θρέφεις
 σοῦ ἔκλεισε τὸν ὀρίζοντα... κακῶς
 καὶ πέρ' ἀπὸ μᾶς δὲ θλέπεις;
 Νά!.. Τώρα... ἄκοις κάποιον ἀπ' τις
 ('Ἰνδιές;

Κράζει πῶς ἀναστήθηκε
 γιὰτὶ δὲν εὔρισκε φαί.
 Ὡ! Ναι τὸ ξέρω πῶς λυθάσαι
 Μὰ ἄκουσε τούτῃ τὴν πικρὴ φωνὴ
 ποὺ γιὰ ὄλ' αὐτὰ ρωτᾶει τὸ ΓΙΑΤΙ...

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Μελέτη

Νέγροι λογοτέχνες στην 'Αμερική

Του Νίκου Β. Λώλη

ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ. — 'Η πεζογραφία τῶν Νέγρων, ὅπως καὶ ἡ ποίηση, ἔχει μιὰ μακριὰ καὶ σχετικὰ ἀγνωστὴ ἱστορία. Οἱ ἐξεγέρσεις τῶν σκλάβων ξεπερνοῦν τὶς ἑκατὸν εἴκοσι. Ἔδωσαν τὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν πρώτη πεζογραφία, ὅπως τὴν συναντᾶμε στὰ ἀντιστασιακὰ βιβλία τῶν Λεμουέλ Χάυνες, Πήτερ Γουίλιαμς καὶ Νταίβιτ Γουώκερ. Οἱ ἄνδρες αὐτοὶ ἀκολούθησαν τὸ δρόμο πὺ χάραξε ἕνας ἀνώμμος συγγραφέας μὲ τὸ βιβλίο του «Ἡ Δουλεῖα τῶν Νέγρων, ὑπὸ Ὀθέλλου, ἐνὸς Ἐλεύθερου Νέγρου», πὺ ἐκδόθηκε τὸ 1789, καὶ ὅπου ἀποκαλεῖ τὴ δουλεῖα μιὰ κληῖδα γιὰ τὴν Ἄμερική.

Ἡ δουλεῖα, ἡ ὅποια περιγράφεται στὸ βιβλίο τοῦ Τζῶν Χάπ Φράγκλιν «Ὁ Στρατευμένος Νότος» (1956) καὶ στὸ βιβλίο τοῦ Κέννεθ Μ. Στάμπ «Ἐνας Παράξενος Θεσμός» (1956), ἔμμεσα ἀποτελεσε μιὰ μοναδικὴ προσφορὰ τῶν Νέγρων συγγραφέων στὴν ἱστορία τῆς λογοτεχνίας τῆς Ἄμερικής. Ἡ προσφορὰ αὐτὴ εἶναι οἱ «Διηγήσεις τῶν Σκλάβων» (BLAVL NARRATIVE). Ἄν καὶ πολλὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς διηγήσεις μυθιοστορηματοποιήθηκαν καὶ ἐκδόθηκαν ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστὲς ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς δουλεῖας, μερικὲς ἀπὸ τὶς λίγες ἑκατοντάδες πὺ διασώθηκαν ἀποτελοῦν γνήσιες αὐτοβιογραφίες τῶν σκλάβων ἢ τῶν ἀπελευθερωμένων, χρονολογούμενες ἀπὸ τὸ 1703 καὶ μετέπειτα. Ἡ πιὸ φημισμένη εἶναι ἡ «Διήγηση τῆς Ζωῆς τοῦ Φρειδερίκου Ντούγκλας» τοῦ 1845, (πὺ τὴν ἀκολούθησαν δυὸ ἀκόμη: 1855 καὶ τοῦ 1881), καὶ «Ἡ Ἀλήθεια πὺ Παράξενη καὶ ἀπὸ τὸ Μυθιοστὸρημα» τοῦ 1858, ὑπὸ τοῦ Τζοσία Χένσον, τοῦ ὁποῦ ἡ ἱστορία εἰπώθηκε στὴ Χάρριετ Μπήτσερ Στόου καὶ χρησιμοποιήθηκε στὴν ἱστορία τῆς «Ἡ Καλύθα τοῦ Μπάρμπα Θωμᾶ» (1852). Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Κογκρέσου κατέχει τουλάχιστον δεκαπέντε τόμους ἀπ' αὐτὲς τὶς διηγήσεις, πὺ συγκεντρώθηκαν ἀπὸ διάφορες πολιτεῖες καὶ ἀποτελοῦν ἀληθινὴ λαϊκὴ ἱστορία τῆς δουλεῖας στὴν Ἄμερική.

Στὰ 1810 καὶ στὶς μετέπειτα δεκαετίες μεσουρανοῦσαν ὀνόματα πὺ τῶρα ἔχουν ξεχαστεῖ: Τζῶν Ράσγουῶρμ ἐκδότης τῆς ἔφημερίδας «Ἐφημερίς τῆς Ἐλευθερίας», τῆς πρώτης ἔφημερίδας τῶν Νέγρων, πὺ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν Μάρτιο τοῦ 1827 μέχρι τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1829, Μάρτιν Ντελάνεη, Ρίγγκολτ Γουάρντ, Χένρυ Χάιλαντ Γκάρνερ καὶ Γουίλιαμ Γουέλλς Μπράουν.

Ἀλησμόνητοι ὅμως ἔχουν μείνει δυὸ ἄνδρες τοῦ δέκατου ἑνατου αἰῶνα, ὁ Φρειδερίκος Ντούγκλας (1817; - 1895) καὶ ὁ Μπούκερ Τ. Οὐάσιγκτων (1856 - 1915). Ὁ Ντούγκλας, εὐρείας ἀντιλήψεως ἠρωϊκὴ μορφή, ἔθεσε τὸ πρότυπο γιὰ τὶς εἰρηνικὲς νόμιμες διαμαρτυρίες, συνέδεσε τὸν ἑαυτό του μὲ τὶς γεωργικὲς καὶ ἐργατικὲς μεταρρυθμίσεις στὴν Ἄγγλια καὶ στὴν Ἰρλανδία καὶ πρωτοστάτησε στὸν ἀγῶνα γιὰ τὰ δικαιώματα τῶν γυναικῶν καὶ γιὰ τὴν ἐλεύθερη δημόσια ἐκπαίδευση. Ἡ σπουδαιότης του στὴ λογοτεχνία κεῖται στοὺς ρητορικοὺς λόγους του, οἱ ὁποῖοι προβάλλουν τὸ σθένος καὶ τὸν οἴστρο του. Ὁ λόγος του τῆς 4ης Ἰουλίου 1852 ἀντηχεῖ ἐπὶ ἕνα αἰῶνα: «Χύνετε δάκρυα γιὰ τὴν ἀπώλεια τῆς Οὐγγαρίας... ἀλλά, ὅσο γιὰ τὰ χιλιάδες σφάλματα τῆς Ἄμερικής πρὸς τοὺς σκλάβους, κρατᾶτε τὴν πιὸ θαρεῖα σιωπὴ...».

Ὁ Μπούκερ Τ. Οὐάσιγκτων, τοῦ ὁποῦ τὸ βιβλίο «Ψηλά ἀπὸ τὴ δουλεῖα» (1901) ἀποτελεῖ ἀκόμα ἐλκυστικὸ ἀνάγνωσμα, εἶναι ὁ μόνος Νέγρος στὸ Χῶλλ τῆς φήμης. Ἐμοιαζε μὲ τὸν Βενιαμίν Φραγκλῖνο στὴ σωφροσύνη καὶ τὴν κοινὴ

λογική, ἀλλά, στερούμενος τῆς λογοτεχνικῆς φαντασίας καὶ τῆς αἰσθητικῆς δυνατότητας ἐκείνου, δὲν ἔδωσε ἀριστουργήματα. Συμμερίζονταν τὴν πίστη τοῦ Ντούγκλας στὴ Δημοκρατία, ἀλλά, σύμφωνα μὲ τοὺς ἀπολογητὲς του, ἀναπροσάρμοζε τὴν πίστη του ἀνάλογα μὲ τοὺς καιροὺς. Ὅταν ὁ Οὐάσιγκτων ξεχώρισε τὰ πέντε δάχτυλά του γιὰ νὰ συμβολίσαι καὶ ὑπερασπιστεῖ τὸν διαχωρισμό, στὸ φημισμένο πιά «Λόγο τῆς Ἀτλάντας» τοῦ 1895, ἔδωσε τὸ σύνθημα γιὰ ἓνα φιλολογικὸ πόλεμο ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμα καταναλώσει καὶ τὴν τελευταία δεσμίδα χάρτου ἢ τὴν τελευταία ὥρα ζωτανῆς συζήτησης. Διαβάζοντας κανεὶς τὶς βιογραφίες τοῦ Οὐάσιγκτων (ἀπὸ τὸν Β. Τζ. Ι. Μάθιους τοῦ 1948 καὶ ἀπὸ τὸν Σαμουήλ Ρ. Σπένσερ τοῦ 1955) παίρνει μιὰ καινούργια ἰδέα γι' αὐτὸν σὰν μέτρο κοινῦ ἀνθρώπου, ὅπως π.χ. ὅταν αὐτὸς σταματᾷ στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, στὶς ὁδοιπορίες του στὴν Ἰταλία, γιὰ νὰ ρωτήσαι καὶ συζητήσαι μὲ φτωχοὺς ἀνθρώπους. Οἱ ἱστορικοὶ τοῦ μέλλοντος ἀπὸ σκηνὲς σὰν κι' αὕτη, μποροῦν νὰ θροῦν μιὰ καινούργια διάσταση στὸ ὄνομα ποὺ τώρα σημαίνει, γιὰ πολλοὺς ἀνθρώπους, κατευνασμό καὶ συνδιαλλαγὴ.

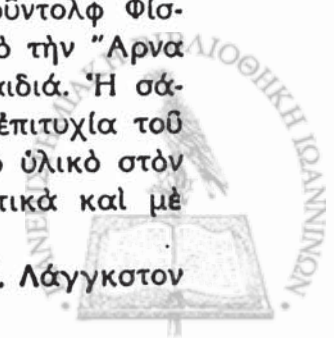
Τὸ 1853 δημοσιεύτηκε στὸ Λονδίνο ἡ πρώτη νουβέλλα ἑνὸς Ἀμερικανοῦ Νέγρου μὲ τὸν τίτλο «Κλωτέλ, ἢ ἡ κόρη τοῦ Προέδρου» ὑπὸ Γουίλλιαμ Γουέλλες Μπράουν. Ἡ «Κλωτέλ» εἶναι ἓνας μελοδραματικὸς μῦθος βασισμένος στὶς διαδόσεις γιὰ τὸν Πρόεδρο Τόμας Τζέφερσον (ἂν καὶ ἡ Ἀμερικανικὴ ἔκδοση ἔχει ἓνα ἀνώνυμο γερουσιαστή) καὶ περιλαμβάνει ἔρωτες, διώξεις καὶ αὐτοκτονίες στὴ σκιά τοῦ Καπιτωλίου.

Ἐνα χρόνο πρὶν λήξει ὁ δέκατος ἑνατος αἰώνας ὁ Τσάρλ Γ. Τσέσνατ ἐπαινέθηκε ἀπὸ τοὺς κριτικοὺς γιὰ τὸ βιβλίο του «Ἡ Μάγισσα», μιὰ συλλογὴ ἀπὸ λαϊκοὺς μῦθους, ποὺ εἶχε τὴ διπλάσια κυκλοφορία ἀπὸ τὴ συνηθισμένη τῶν βιβλίων τῶν Νέγρων. Τέσσαρα χρόνια ἀργότερα, τὸ 1903, ὁ Γ. Ε. Β. Ντουμποῦά ζήτησε μιὰ συλλογὴ δοκιμίων μὲ τίτλο «Οἱ Ψυχὲς τῶν Μαύρων», ὅπου ἐκφράζεται μὲ ἐνδιάθετη ὁμορφιά καὶ σπάνια αἰσθητικὴ μιὰ πρωτόφαντη πρόζα.

Ὅταν ὁ δυναμικὸς Μπουκερ Τ. Οὐάσιγκτων πέθανε, ἓνα χρόνο μετὰ τὸ ἐξοσιασμα τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου, κάτι ποὺ εἶχε σημαντικὴ ἐκπολιτιστικὴ σημασία ἐπρόκειτο νὰ συμβεῖ στὸ Χάρλεμ, τὸ κέντρο αὐτὸ τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν Νέγρων: Ὁ Μάρκος Γκάρβεῦ κατηύθυνε τὴν κίνηση «Πίσω στὴν Ἀφρική», ὁ Κάρτερ Γ. Γούντσον ἱδρυσε τὴν Ἐταιρία Μελέτης τῆς Ζωῆς καὶ τῆς Ἱστορίας τῶν Νέγρων, οἱ Γάλλοι καλλιτέχνες παρουσίασαν τὴν πρωτόγονη τέχνη τῶν Ἀφρικανῶν καὶ αὐξήσαν τὸ καλλιτεχνικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς Νέγρους σὲ συγγραφεῖς ὅπως ἡ Γερτρούδη Στάιν καὶ ὁ Εὐγένιος Ο' Νήλ.

Πρὶν ἀπὸ τὴν οικονομικὴ κρίση τοῦ 1929, συγγραφεῖς τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν Νέγρων ἐδημοσίευσαν ἓνα σημαντικὸ ἀριθμὸ ἀπὸ νουβέλλες. Ὁ Τζὼν Τοῦμερς ἐδημοσίευσε τὸ 1923 τὸ «Ραβδί», ὅπου ἀναμειγνύει διηγήματα, μονόπρακτα, ποίηση καὶ δράμα. Τὸ βιβλίο αὐτὸ τὸν τελευταῖο καιρὸ κατατάχθηκε ἀπὸ τὸν Ρόμπερτ Α. Μπόουν στὸ βιβλίο του «Οἱ Νουβέλλες τῶν Νέγρων στὴν Ἀμερική» (1958) σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς καλύτερες ἀμερικανικὲς νουβέλλες ποὺ ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ Νέγρους. Οἱ Τζέσσου Φῶζετ, Βάλτερ Χουάιτ καὶ Νέλλα Λάρσεν παρουσίασαν τὴ ζωὴ τῆς ἀστικῆς τάξεως τῶν Νέγρων, ἐνῶ τὴ ζωὴ τοῦ Χάρλεμ τὴν ἔδωσαν στὶς νουβέλλες τους οἱ Κλώντ ΜακΚαίη, Γουάλλας Θούρμαν, Ροῦντολφ Φίσορ καὶ Καουντὴ Κιούλλιν. Ὁ ἔρωτας καὶ ἡ φτώχεια προβλήθηκαν ἀπὸ τὴν Ἄρνα Μπόντεμπερ, τῆς ὁποίας τὸ μυθιστόρημα περιλαμβάνει ἱστορίες γιὰ παιδιά. Ἡ σάτιρα, ἓνα θέμα ἀσυνήθιστο γιὰ τοὺς Νέγρους συγγραφεῖς, ἀποτέλεσε ἐπιτυχία τοῦ Τζῶρτζ Σκάυλερ. Καὶ ἡ ζωὴ στὶς Μεσοδυτικὲς μικρὲς πόλεις ἔδωσε τὸ ὕλικὸ στὸν Λάγγκστον Χιούζ, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἀσχολήθηκε ἐξ ἴσου ἀποτελεσματικὰ καὶ μὲ τὴν παιδικὴ λογοτεχνία.

Τὸ μυθιστόρημα τῶν τελευταίων εἴκοσι πέντε ἐτῶν εἶναι πιὸ γνωστὸ. Λάγγκστον

Κιούζ, Ρίτσαρντ Ράιτ, Ράλφ Έλλισον, Φράνκ Γερμπάη, Τζαίημς Μπάλντουϊν, Άρνα Μπόντεμπεκ, Άννα Πετράη και Ζώρα Νήλ Χάριστον, ὁ καθένας τους μᾶς ἐνθυμίζει καὶ ἓνα τίτλο μυθιστορημάτων. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν δεσποινίδα Χάριστον καὶ τὸν Ρίτσαρντ Ράιτ, πού ἔχουν πεθάνει, οἱ ἄλλοι εὐρίσκονται ἀκόμα σὲ πλήρη δράση. Δυὸ βιβλία, πού ὁ Μπόουν τὰ κρίνει σάν τις δυὸ καλύτερες νουβέλλες πού γράφτηκαν αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, εἶναι «Ὁ Ἰθαγενὴς» τοῦ Ράιτ (1940) καὶ ὁ «Ὁ Ἀόρατος Ἄνθρωπος» τοῦ Έλλισον (1952).

Τὸ αἰσθητικὸ πρόβλημα τοῦ Έλλισον εἶναι τὸ πρόβλημα τοῦ Νέγρου μέσα σὲ μιὰ κοινωνία λευκῶν: πῶς εἶναι δυνατόν νὰ κάνεις τὸ λευκὸ νὰ κατανοήσει τὴν ἀνθρωπιὰ τοῦ Νέγρου, ὥστε νὰ λησμονήσει ὅτι ἡ μοίρα μὲ τὴν ὁποία εἶναι μπλεγμένος, εἶναι ἡ μοίρα ἑνὸς μαύρου; Στὸν ἐπιλογο, ὁ ἀφηγητὴς ἐκφράζει τὸν ἰσχυρισμὸ τοῦ Έλλισον ὅτι ὁ «Ἀόρατος Ἄνθρωπος» δὲν εἶναι μόνο βιβλίον πού ἀντιπροσωπεύει τὴν Ἀμερικὴ τῶν Λευκῶν ἢ τῶν Νέγρων. Ἀντιπροσωπεύει τὸν ἄνθρωπο τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, ἴσως μάλιστα, τὸν ἄνθρωπο, γενικότερα, σὲ κάθε τόπο, σὲ κάθε στιγμή: «Ποιὸς ξέρει, ἂν ἴσως (σὲ χαμηλὲς συχνότητες) δὲν μιλάω γιὰ σένα».

Τομεῖς ὅπως τὸ θέατρο, τὸ διήγημα, ἡ βιογραφία, καὶ τὸ δοκίμιον δὲν ἔχουν ἐξετασθεῖ στὴν παρούσα ἐργασία. Αὐτὰ ὅμως πού ἔχουν ἐξετασθεῖ, ἔστω καὶ συνοπτικά, μᾶς δίνουν μιὰ εἰκόνα ἀμυδρὴ μὲν, ἀλλὰ ἱκανὴ νὰ μᾶς ἐπιστήσει τὴν προσοχὴ στὸ μέγεθος τῆς προσφορᾶς τῶν Νέγρων στὸν ἀμερικανικὸ πολιτισμὸ γενικότερα καὶ στὴν ἀμερικανικὴ λογοτεχνία εἰδικότερα. Προσφορά, πού, ἂν τὴν μιμηθοῦν οἱ Νέγροι τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας, θὰ εἶναι πολύτιμη γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὸν πολιτισμὸ ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητος.

ΝΙΚΟΣ Β. ΛΩΛΗΣ

Βαλκανικὲς φυσιογνωμίες

Ἡ συμβολὴ τοῦ Χ. Μπότσεφ στὴν ἀπελευθέρωση τοῦ βουλγάρικου λαοῦ

(Ἐκαστὸ χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατό του)

Γ. Γκαγκούλιο

Φέτος, ὁ βουλγάρικος λαὸς γιορτάζει τὰ 100 χρόνια, ἀπὸ τὴν ἐπεσοεῖα τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1876. Τὴν ἐξέγερση τοῦ ὑπεδουλιωμένου βουλγάρικου λαοῦ, ἐναντῖα στὸν ὀθωμανικὸ ζυγὸ. Παράλληλα γιορτάζεται καὶ ἡ ἐπέτειος τῆς θυσίας τοῦ ἀθανάτου τραγουδιστῆ τῆς λευτερίας, τοῦ ἐπαναστάτη, ποιητῆ Χρήστου Μπότσεφ. Ὁ Μπότσεφ γεννήθηκε στίς 27 τοῦ Δεκεμβρίου, 1847, ἀπὸ πατέρα ἐπιφανῆ δάσκαλο, λαογράφου καὶ δημοσιολόγου, τὸν Μπότσε Πιτκόφ.

Ὁ ἥρωικὸς ἀγὼνας τοῦ βουλγάρικου λαοῦ στίς ἥρωικὲς μέρες τοῦ Ἀπριλίου καὶ τοῦ Μαΐου 1876 μαζί μὲ τὸν ἀθλοῦ τοῦ ἀντάρτικου τμήματος τοῦ Μπότσεφ, ἔδειξε στὸν κόσμο τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἐπαναστατημένου λαοῦ, πού ἦταν ἕτοιμος νὰ ὑποφέρει τὰ πάνδευνα καὶ νὰ προσφέρει κάθε λογῆς θυσίας στὸ ὄνομα τῆς λευτερίας.

Ποιητὴς ἐκφραστῆς τῶν τάσεων καὶ ἀντιλήψεων τοῦ καιροῦ του, ὁ Χρ. Μπότσεφ, ζεῖ ὄχι μόνο στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ του, ἀλλὰ καὶ στὴ συνείδηση, ὅλων τῶν ἐλευθερόφυλων λαῶν τῆς οἰκουμένης. Ὁ Μπότσεφ συνενώνει σ' ἀδιάκοπο σύνολο τὴ ζωὴ, τίς ἰδέες καὶ τὸ δημιουργικὸ του ἔργο. Ἡ δημοσιολογικὴ κληρονομιά τοῦ Μπότσεφ, δὲν εἶναι: μεγάλη, σὲ ὄγκο, γιὰ τὸν λόγο ὅτι, ἡ ζωὴ του ἦταν σύντομη. Σκοτώθηκε στίς 20 τοῦ Μαΐου 1876, πάνω στὴν ἀκμὴ τῆς ποιητικῆς του δημιουργίας.

Τὸ ποιητικὸ του ἔργο ἀποτελεῖται ἀπὸ εἰκοσι ὄλο - ὄλο ποιήματα. Εἰκοσι τραγούδια, πού ἀνεβάζουν τὸ βούλγαρο ποιητὴ στίς κορυφές τῆς ἐπαναστατικῆς

ποίησις.

Στὸ πρῶτο τοῦ ποίημα — «Στὴ μάνα μου» — ὁ ποιητὴς φονερώνει κιόλας τὶς ὑριμότετες οὐσιαστικὲς ιδιομορφίες τῆς ποίησής του πού εἶναι: ὁ δυναμικός, ἐρευνητικός στοχασμός, καὶ τὰ δυνατὰ τοῦ αἰσθήματα. Στὸ τρίτο ποίημα «Ἐλεγείο» ὁ ποιητὴς ρωτᾷ:

Γιὰ πές μου, πές μου, φτωχὲ λαέ

σ' αὐτὸ τὸ λίκνο τῆς σκλαβιάς ποιὸς σέ λικνίζει;

Σὰν τέκνο τοῦ λαοῦ του, βλέπει ὅλη τὴ φρίκη τῆς δυστυχίας τῶν σκλάβων ἀδερφῶν, καὶ ἀναζητᾷ ἐντονα καὶ δραστήρια νὰ ἀγωνιστεῖ, νὰ θυσιαστεῖ γιὰ τὴν ποθητὴ ἀπολύτρωση. Ὁ ποιητὴς εἶχε διεισδύσει βαθιὰ στὶς αἰτίες τῆς μεγάλης δυστυχίας τῶν ὑποδουλωμένων.

Ἀγώνας γιὰ τὴ λευτεριά, ἀγώνας γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ δίκαιο συνθέτουμε τὸ νόημα τῆς ζωῆς τοῦ Μπότεφ καὶ τῆς ποίησής του. Στρέφεται πρὸς τὰ τραγούδια τοῦ λαοῦ. Δὲν μπορεῖ νὰ σκύψει τὸ κεφάλι μπροστὰ στὸν Τούρκο. Δὲν μπορεῖ νὰ βλέπει τὸ μαρτύριο τῶν φτωχῶν. Ἀγαπάει καὶ μισεῖ φλογερά. Μπροστὰ του ὑπάρχει μόνον ἓνας δρόμος: ὁ δρόμος τῆς λευτεριάς ἢ τοῦ θανάτου.

Ἡ ποίηση τοῦ Μπότεφ εἶναι γέννημα τοῦ καιροῦ του, γέννημα τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος τῆς βουλγάρικης ἀναγέννησης. Ὁ ποιητὴς κι' ἐπαναστάτης παρουσιάζει σωστὰ τὶς κοινωνικὲς συγκρούσεις τοῦ καιροῦ του. Δεισδύει στὶς ἀντιθέσεις τῆς ἀνταγωνιστικῆς, ἐκμεταλλευτικῆς κοινωνίας.

Στὸ ποίημά του «Ἀγώνας» ἀνεβάζει τὴν ποίησή του σὲ νέα ὕψη, σὲ αὐστηρὴ καταδίκη τοῦ κόσμου τῆς ἐκμετάλλευσης, τῆς ἀθλιότητος καὶ τῆς χλιδῆς, τῆς σκλαβιάς καὶ τῆς καταπίεσης, τῆς τάξης ὅπου ὁ πλοῦτος τυφλώνει τὴ νοημοσύνη της καὶ δὲν ἔχει τιμιότητα καὶ εὐλιχρίνεια. Μιὰ ποίηση εἰρωνία, σαρκασμός, πού οἱ στίχοι της γίνονται φραγγέλια τσουχτερά.

Ἡ ποίηση τοῦ Μπότεφ ἄσκησε καὶ ἄσκει τεράστια ἐπίδραση στὸ λαό. Ἀφομοίωσε καὶ ξεπέρασε κατὰ πολὺ τὴν ὡς τότε ἠθικολογοτεχνικὴ παράδοση. Τὸ δημοτικὸ τραγούδι γιὰ τὸν Μπότεφ ἦταν ἡ πηγὴ σπάνιων αἰσθητικῶν ἀξιών. Μ' αὐτὸ γνωρίζει πλατιά τὴ βουλγάρικη πραγματικότητα. Ἔτσι ἔδωσε καταστάσεις λαϊκοῦ πόνου καὶ ἀγώνα μὲ τὰ ἐντονότερα χρώματα τῆς ποιητικῆς τέχνης. Ἀπεικόνισε τὴν ἐποποιία τοῦ λαοῦ του καὶ ἀπαθανάτισε τὶς ἥρωικὲς καὶ τραγικὲς στιγμὲς του. Γέμισε τὴν ποίησή του μὲ προσθετικὲς ἰδέες τοῦ καιροῦ του. Ἡ τέχνη του ἀνίχνει τόσο στὴ βουλγάρικη λογοτεχνία καὶ κουλτούρα, ὅσο καὶ στὴν παγκόσμια λογοτεχνία τῆς ἡγδοῆς δεκαετίας τοῦ 19ου αἰώνα.

Στὴν ἀρχὴ ἦταν φλογερός οὐτοπιστὴς σοσιαλιστής. Ἡ στάση του ἐκείνη δὲν εὐνόησε τὴν ἰδέα τοῦ διεθνισμοῦ. Ἀργότερα ὅμως, ξεπέρασε αὐτὴ τὴν ἀντιληψὴ καὶ εἶδε τὴ ρίζα τοῦ κακοῦ «ὄχι στὸ χαρακτήρα τοῦ Τούρκου, ἀλλὰ σ' ὅλη τὴ σαπιλα τῆς τούρκικης κοινωνικῆς ζωῆς», πού, ὅπως ἔγραφε: «ἐμποδίζει τὴν Τουρκία ν' ἀναγευθεῖ καὶ νὰ ζήσει». «Ἡ παρούσα κοινωνικὴ τάξη πραγμάτων — ἔλεγε ὁ Μπότεφ — πού ἐπιτρέπει νὰ ὑπάρχουν σκλάβοι καὶ κεφαλαιοκράτες, εἶναι ἡ πηγὴ γιὰ τὰ βάσανα καὶ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Βουλγάρων...» Γι' αὐτὸ καὶ καλεῖ γιὰ ἐπαναστάσει ὅλους τοὺς λαούς. Ἐὰν ὄνειρά του γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδας γίνονται ἓνα μὲ τὰ ὄνειρά του γιὰ τὴν «ἐλευθερία καὶ τὸ καλὸ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος». Ὁ Μπότεφ ἦταν πεπεισμένος πῶς «τὸ χυμένο γιὰ τὴ λευτεριά αἷμα, θὰ ξεπλύνει ὅλες τὶς φυλετικὲς ἔχθρες καὶ δυσαρέσκειες καὶ ἡ ἀδελφικὴ ἐνότητα τῶν ἀπελευθερωμένων λαῶν θὰ ζῶσει στὸ κάθε μέλος της τὴν πρέπουσα θέση στὸν πολιτισμὸ τῆς οἰκουμένης».

Πίστευε πῶς: «μονάχα ἡ λογικὴ καὶ ἀδελφικὴ ἐνότητα ἀνάμεσα στοὺς λαούς εἶναι σὲ θέση νὰ ἐξαλείψει τὰ βάσανα, τὴ φτώχεια καὶ τὰ παράσιτα τοῦ ἀνθρώπινου γένους, νὰ ἐπιβάλλει ἀληθινὴ ἐλευθερία, ἀδελφότητα, ἐνότητα καὶ εὐτυχία πάνω στὴν ὑδρόγειο». «Ὅσον καιρὸ θὰ διαιροῦν τοὺς λαούς ἀναμεταξύ τους, οἱ ἐχθροὶ τους, μὲ τὶς μηχανορραφίες τῶν κάθε λογῆς πειρατικῶν καὶ ἀποικιοκρατικῶν ἐλέφειων, ὡς τότε δὲν θὰ ὑπάρξει παλλαϊκὴ εὐτυχία στὴ γῆ». Σὰν πραγματικὸς διεθνιστής,

Τοῦ Ζήση Σκόρου

Ξύπνησε ἀπ' τὸ χτύπο τοῦ τηλεφώνου. Σπάνια ἀκούγε τὸ κουδούνισμά του καὶ προπαντός δὲ θυμόταν νὰ εἶχε χτυπήσει ποτὲ τέτια ὥρα. Ἐστρεξε ξυπόλυτη καὶ σήκωσε τὸ ἀκουστικό.

— Ἐμπρός, ἔμπρός...

Κατέβασε νευριασμένη τὸ ἀκουστικό καὶ ξαναξάπλωσε.

Τ' ἄλλο πρωὶ ἀκούστηκε πάλι τὸ τηλέφωνο. Ἐστρεξε.

— Ἐμπρός, ἔμπρός...

Τίποτα. Ἐκλείσε καὶ κάθισε στὴν ἀκρὴ τοῦ κρεβατιοῦ.

Ὅλα γύρω της, οἱ θαριεῖς κουρτίνες τοῦ παράθυρου, ἀπ' ὅπου μόλις ἔμπαινε μέσα ἓνα ἰσχνὸ φῶς, τὰ ἐπιπλά που ἔμεναν πάντα ἀμετακίνητα στὴ θέση τους, ὅπως καὶ ὁ ἀέρας, ποὺ δὲν προλάβαινε ν' ἀνανεωθεί, εἶχαν τὴ μουσειακὴ αὐστηρότητα πολυτιμωνκαὶ ἱερῶν καμυγλίων. Μὲς ἀπ' τ' ἀνοχθια μιάς ἐξάφυλλης πόρτας, ποὺ ὀδηγοῦσε στοῦ σαλόνι, φαινόταν στὸν ἀπέναντι τοῦχο ἓνα πορτραῖτο στρατηγῶν πλαισιωμένο μὲ χρυσὴ κορνίζα, ἐνῶ τὸ εἰκονιζόμενο πρόσωπο, μὲ βλέμματα ἀρειμάκιο, παρακολούθησε τὴν πιστὴ διαφύλαξή, ὅλης αὐτῆς τῆς πατρογονικῆς κληρονομιάς.

Τὴν τρίτη μέρα δὲν ξαφνιάστηκε, δεῖν ἀκουσε, τὴν ἴδια περίπου ὥρα, νὰ χτυπάε: τὸ τηλέφωνο. Φόρεσε τὰ χρυσοκέντητα πασουμάκια της, πήγε πλάι στὴν πόρτα τοῦ σαλονιοῦ, ὅπου εἶταν τὸ τραπέζακι μὲ τὸ τηλέφωνο καὶ σήκωσε προετοιμασμένη τ' ἀκουστικό.

— Ἐμπρός, ἔμπρός, ποῖός εἶναι; Ρώτησε, σὰ νὰ εἶταν βέβαιη δι: ζήτησαν αὐτῆ.

Μὰ καὶ τούτη τῆ φορά δὲν ἀπάντησε κανεὶς.

Ἀκούστηκε μόνον τὸ κλείσιμο τοῦ τηλεφώνου, πρὶν προλάβει νὰ βλοκλιρῶσει τὴν ἐρώτησή της.

Ἄνοιξε τὸ παράθυρο. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε νιώσει τέτια ταραχὴ. Τῆς φάνηκε πῶς τὸ φῶς, ποὺ πλημμύρισε τὸ δωμάτιο, ἔμπαινε ἀπὸ παντοῦ, πῶς οἱ τοῖχοι εἶταν διάφανοι καὶ χιλιάδες μάτια εἶχαν καρφωθεῖ πάνω της. Ἐμίανε λίγο ἔτσι ἀλλοπαρμένη κ' ὕστερα ἓνα βαλὸ χαμόγελο φάνηκε ν' ἀνθίζει στὰ χεῖλιά της.

Τ' ἄλλο πρωὶ ξύπνησε πρὸ νοῦρι: καὶ περίμενε ἀνακαθισμένη, στοῦ κρεβάτι: της. Κάθε τόσο ἔριχνε καὶ μιά λοξὴ ματιὰ σ' ἓνα ξύλινο ρολόι, ποὺ εἶταν ἀπὸ ἀμνησιόνευτους χρόνους κρεμασμένο στοῦν τοῖχο. Καθίως τὰ μάτια της στρέφονταν ὄλο καὶ συχνότερα στοῦ λατινικοῦ δίσκου, κάποια στιγμὴ σπυλῶθησαν ἐκεῖ καὶ ἔμεναν ἀσάλευτα σὰ σὲ ἔκσταση. Ὁ μεγάλος δείκτης περνοῦσε τὸ πρὸ κρίσιμο σημεῖο τῆς διαδρομῆς του. Τέτοια ὥρα τὰ προηγούμενα προκινὰ εἶχε χτυπήσει τὸ τηλέφωνο. Ἀλλὰ δὲν εἶταν σίγουρη. Μπορεῖ νὰ εἶχε χτυπήσει καὶ λίγο πρὸ ἀργά. Εἶταν ἀγουροξυπνημένη καὶ δὲν τὸ εἶχε προσέξει. Μπορεῖ καὶ τώρα νὰ χτυπήσει λίγο πρὸ ἀργά. Χαμήλωσε τὰ μάτια καὶ τ' ἄφησε νὰ πλανιῶνται μετέωρα πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι. Μιὰ, δύο φορές ἀκόμα τὰ ξανασήκωσε στοῦ ρολόι. Ἐλχε χτυπήσει μιστὴ καὶ αὐτὸ τὸ θυμόταν. Εἶταν πρὶν ἀπὸ τὴ μιστὴ, δεῖν ἀκούγε ἄλλες φορές τὸ τηλέφωνο. Ξεδιπλώθηκε ἀπ' τὸ κρεβάτι.

ὁ Μπότσεφ καὶ ἀληθινὸς ἐπαναστάτης ἀνησυχοῦσε γιὰ τὴν τύχη τῶν σκλαβωμένων λαῶν. Γιαυτὸ διακήρυττε πῶς: μόνον μὲ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἐπιμετάλλευσης μπορεῖ νὰ δημιουργηθεῖ «λογικὴ καὶ ἀδελφικὴ ἐνότητα λαῶν». Ἔτσι ἀναδείχτηκε ἓνας ἀπὸ τοὺς πρὸ λαμπροὺς ἐκπρόσωπους τῆς σωστῆς αἰσθητικῆς γραμμῆς στὴ βαλκανικὴ ποίηση καὶ στὴν περίοδο τῆς βουλγάρικης ἀναγέννησης. Καταδίκασε ἀποφασιστικὰ τὴ θεωρία τῆς «καθαρῆς τέχνης» καὶ τὸ σύνθημα «ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη». Αὐτὲς οἱ ιδιότητες τοῦ Μπότσεφ τὸν κατέταξαν σὲ ἀντάξια θέση στὴν ἱστορία τῆς βαλκανικῆς λογοτεχνίας.

πήγε βίασε τ' ἀκουστικό καὶ τὸ κόλλησε στ' ἀφτί της. Ἐξανακατέβασε. Περιέργο! Φόρεσε τὰ χρυσοκέντητα πασοῦμια της καὶ στάθηκε στὴν πόρτα.

Μέσα στὸ γκρίζο φῶς τοῦ σαλονιοῦ, τὰ παλιά βιβλία, τὰ κάδρα, ὁ ἴδιος ὁ ἀέρας ποὺ μύριζε κλειστούρα καὶ ναφθαλίνη, τῆς ἔδωσαν τὴν ἐντύπωση, ὅτι βρισκόταν μπροστὰ σὲ σκιές βρυκολάκων ποὺ εἶχαν θροναστει εἰς αὐτὴν, ἔτοιμοι νὰ ἐκδικηθοῦν κάθε παραβίαση τοῦ σκοτεινοῦ τους ἀπύλου. (1) μακρινὸς της πρόγονος ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ μεγαλείου του, ἀλλὰ καὶ τοῦ τοίχου, ἐπιτηροῦσε τὴν ἀπόκριση αὐτῆς παρασιναγωγῆς ἀγρυπνα πάντα καὶ πάντα μὲ τὸ ἴδιο ἀρειμάνιο βλέμμα. (2) Ὅπως εἶταν ντυμένη μὲ τὰ νυχτικά της, πέρασε φάντασμα καὶ αὐτῆς, ἀνάμεσα τους καὶ χάθηκε στὰ πιδ ἀπόμειρα διαμερίσματα τοῦ σπιτιοῦ.

Τότε ὁ ἀθέατος ἐπισκέφτης θυμιάθηκε ν' ἀναγγεῖλει τὴν πρωϊνὴ παρουσία του. Μὰ εἶταν ἀργὰ πιά ὅταν ἐκείνη βρῆκε σὴν ἀερικὸ μέσα καὶ ἄρπαξε στὰ χέρια της τὸ ἀκουστικό. Τὸ τηλέφωνο εἶχε κλείσει.

Γύρισε στὸ δωμάτιό της καὶ τράβηξε στὴν ἄκρη τὴν κουρτίνα ἀπ' τὸ παράθυρο. Μέσα στὸ μεγάλο παλιὸ καθρέφτη εἶδε ὀλόσωμο τὸ εἶδωλό της. Ἐξανά μαλλιά της, ὀλόσωμα, κρέμονταν ἀκοιμῆσα στὶς πλάτες της καὶ ἀνάμεσα τους μερικὲς ἀσπρες τρίχες προσηγοῦσαν μὲ ξιπασμένη σκληρότητα τὴν μελλοντικὴ πολιορκία τους. Πῆρε τὴ χτένα καὶ μ' ἀργὲς κινήσεις ἄρχισε νὰ τὰ χτενίζει.

Τὸ βράδυ ἄργησε νὰ κοιμηθῆι. Τὸ ναρκωμένο ἀπὸ καιρὸ μέσα της αἴσθημα τῆς ἀναμονῆς ἄρχισε νὰ ξυπνάει πάλι: καὶ πότε ἤρπει, παρηγορητικό, τὴ συνέπαιρνε σὲ μιὰ εὐδαίμονη περιπλάνηση, πότε βίαια καὶ ἀσυγκράτητο τὴν ἀφνιδίαζε μὲ τολμηρὲς παρορμήσεις. (3) Ὑπνος ἦρθε κοντὰ στὰ ξημερώματα καὶ ὅταν μέσα ἀπ' τὴν ἀνοιχτὴν πόρτα τοῦ σαλονιοῦ ἀκούστηκε νὰ χτυπάει τὸ τηλέφωνο, αὐτὴ κοιμόσκη ἀκόμα. Ἐύπνησε σαστισμένη εἶτε ἀπὸ κάποιο φριχτὸ ἐφιάλτη εἶτε ἀπ' τὸ κουδούνισμα καὶ μὲ δυὸ μεγάλα θήματα ἄρπαξε τὸ ἀκουστικό.

— Ἐμπρός, καλημέρα...

Ἡ καλημέρα της ξέφυγε. Τὴν εἶπε χωρὶς νὰ ἔχει πάρει ἀπάντηση. Ἡ γραμμὴ ἔκλεισε καὶ δὲν πρόλαβε νὰ καταλάβει οὔτε ἂν ἀκούστηκε. Ὅσο τὴν εἶχε πει. Τὴν εἶπε μὲ τέττα προθυμία, ποὺ εἶμεινε μὲ τὴν εὐχαρίστηση ὅτι εἶπε μιὰ «καλημέρα».

Γύρισε, ἀνοιξε διάπλατα τὸ παράθυρο τῆς κάμικης της. Πῆγε ἀνοιξε καὶ τὰ παράθυρα τοῦ σαλονιοῦ. Ἡ πνιγερὴ ἀτιμωμένη διαλύθηκε καὶ ἔνα ἀνάλαφρο ἀνοιξιὰτικο ἀεράκι ἄρχισε νὰ μπαίνει μέσα. Τὸ βλοσυρὸ πορτραῖτο στὸν τοῖχο περιορίστηκε στὶς κειμηλιακὲς τοῦ διαστάσεως καὶ ἡ κηδεμονικὴ του ἐξουσία καταλύθηκε ἀπ' τὴν ἀτυμωμένη σὺγκρουσὴ του μὲ τὸ λεύτερο φῶς.

Τὸ πρωϊνὸ της πιά ραντεβὸ τῆς εἶχε γίνει συνήθεια. Τὸ περιμένε καὶ ἄς μὴν εἶχε κομὴ θεβαιότητα, ἄς μὴν ἤξερε οὔτε πῶς, ἂν, καὶ πότε θὰ ῥχόταν οὔτε τί θὰ ἔφερνε. Τὸ περιμένε καὶ μελαγχόλησε, ὅταν ἔπαυε κάποτε ν' ἀκούει τὸ προειδοποιητικό του σινάλο. Ἀλλὰ εἶταν μιὰ μελαγχολία γλυκειά, μιὰ ἀνάπαυλα στὴν ἀγωνία τῆς ἀναμονῆς, ποὺ δὲν εἶχε φράξει τὸ δρόμο στὴν ἐλπίδα.

Ἄνοιξε τὸ παράθυρο. Μετακίνησε καὶ ἔλλαξε τὴ θέση τῶν ἐπίπλων. Βγήκε, ἀγόρασε λουλούδια καὶ τὰ ἔβλε στὰ βάζα. Ἡ ζωὴ εἶναι ἀτσιχκούνευτη σ' ἁμορφιές, φτάνει νὰ τὴ γνωρίσεις. Ἐκεῖνο τὸ τηλέφωνο ποὺ τόσο τὴν εἶχε ἐνοχλήσει τὴν πρώτη φορὰ, ἔφερνε τίς πιδ ὕψαιες ὑποσχέσεις.

Περιποιήθηκε τὸν ἑαυτὸ της, βρῆκε τὴν πιδ κατάλληλη κόμμωση καὶ ἔνα πρωϊνὸ ἀφοῦ ντύθηκε, ἔπειτα θὰ ταίριαζε σὲ μιὰ ἀναμενόμενη ἐπίσκεψη, κάθησε νὰ πάρει τὸν καφέ της πλάι στὸ τραπέζι, ἀνάμεσα στὰ λουλούδια. Ἡ διαίστησή της δὲν τὴ γέλασε. Μόλις χτύπησε τὸ τηλέφωνο, ξεδιπλώθηκε ἀπ' τὴ θέση της πρόχαρη, σὰ νὰ πήγαινε ν' ἀνοίξει σ' ἕναν κολοβόχο ἐπισκέφτη, βίασε ἤρπει τ' ἀκουστικό.

— Ἐμπρός, ἔμπρός, καλημέρα...

Μιὰ ὕψη τραγικὴς μύσας πῆρε ἀμέσως τὸ πρόσωπό της. Ἐξέφερε τ' ἀκουστικό μπροστὰ στὰ μάτια της καὶ τὸ κολτάξε. Μὲ μιὰ ἀπότομη κίνηση, τὸ ξανάβασε στὴ θέση του καὶ γύρισε στὸ κρεβάτι της, ξεσπώντας σ' ἀκράτητους λυγμούς.

'Από τὰ παραλειπόμενα τῆς ἱστορίας

'Η τουρκικὴ κατάκτηση στὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ «Ὄρισμός τοῦ Σινάν - Πασᾶ» πρὸς τοὺς Γιαννιώτες τὸ 1430.

τοῦ Περικλῆ Ροδάκη

'Η νεοελληνικὴ ἱστορία ἀρχίζει μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου. Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ Βυζαντινοῦ ἔξαφανίζεται καὶ ὁ λεγόμενος μεσαιωνικὸς ἑλληνισμὸς, ἀφοῦ ἡ ἐκφραστὴ τοῦ εἶναι τὸ Βυζάντιο καὶ εἶσα συνδέονται μαζί του. Ἡ τουρκικὴ κατάκτησις ἀντικειμενικὰ διαμορφώνει τὴ συνθήκην, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποῖα θὰ διαμορφωθῆ ἡ νεοελληνικὴ λαοσύνη ἢ ἰδιότης καὶ πὲ συνέχει τὸ νεοελληνικὸ ἔθνος στὴ μορφή πού τὸ γνωρίζουμε σήμερα.

'Η τουρκικὴ κατάκτησις θάπει τὸν λαόν· καὶ τὴν φυλὴν πού ἐρέθησαν στὸν ἑλλαδικὸν χώρον κάτω ἀπὸ τὴν ἴδιαν καταπίεσιν καὶ θὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ νὰ ἀμυνθῶν ἀπὸ κινδύνου, νὰ πολεμήσῃν ἀπὸ κινδύνου τὸν ἐχθρὸν καὶ καταπίεστη. Καὶ σ' αὐτὴ τὴν πάλιν θὰ συγχωνευθῶν στὴν νεοελληνικὴ λαοσύνη ἀκόμα καὶ οἱ ἑσθραβοὶ πού λίγο πρὶν εἶχαν κατέβῃ σὴν κατακτητὴς σ' αὐτὰ τὰ μέρη. Φυλὴς καὶ λαοὶ πού πολέμησαν ἄγρια μεταξύ τους πρὶν αἰῶνας, εἶναι ἀναγκασμένοι μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν νὰ ὁρῶν τὴν κοινὴν γλιώσσα συνειδητότητα ἀπέναντι στὸν κοινὸν ἐχθρὸν.

'Ο τρόπος πού ἔγινε ἡ τουρκικὴ κατάκτησις ἐξηγεῖ καὶ τὴν πολυμορφία τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας. Δυστυχῶς αὐτὴ ἡ κατάκτησις δὲν ἔχει μελετηθῆ ὅσο πρέπει ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς μας. Τὸ ἀκόμα χειρότερον εἶναι ὅτι ἐλάχιστα ἔγγραφα σώθηκαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτή. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἔγγραφο πού πῆρε τὸν τίτλον «Ὄρισμός τοῦ Σινάν - Πασᾶ» εἶναι μὲ πολὺτιμη πηγή, γιὰ νὰ πιάσουμε τὸ μέτρο πού ὄδῃγει τὴν πολυπλοκὴν κατάστασιν πού δημιουργήθη ἡ τουρκικὴ κατάκτησις.

Οἱ Ὄθωμανοὶ Τούρκοι πού κατέλυσαν τὸ Βυζάντιο, τὴν Αὐ-

τοκρατορία τῶν Σελτζουκιδῶν, τὴν Ἀραβικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ ἔφτασαν στὴν καρδίαν τῆς Εὐρώπης ἐμφανίζονται στὸ ἱστορικὸν προσκήνιον στὰ τέλη τοῦ 14 αἰῶνα. Ἐλθα· μὰ ἀπὸ τὴν πολλὰς τουρκανικὴς φυλῆς πού ἀντιστάθησαν στὸν τρομερὸν στρατὸν τῆς Τριμερῆς (Τριμύρ), ἠττήθησαν καὶ κλητήθησαν πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια τῶν τουρκανικῶν φυλῶν. Ἐφταίνουν στὴ Μ. Ἀσίαν καὶ μπαίνουν μισθοφόροι· στοὺς Σελτζούκους Τούρκους καὶ οἱ Σελτζούκοι τοὺς τοποθετοῦν, κατὰ τὰ ὄργανα τῶν πρότυπων τῶν Ἀχμετιῶν, φρουροὺς στὰ δυτικὰ τοὺς σύνορα, δηλαδή στὴν περιοχὴ τῆς Προύτσας, ὅπου ἔρταν τὰ σύνορα τῶν Σελτζούκων μετὰ τοὺς Βυζαντινοὺς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν αὐτῆς τῆς φυλῆς, διὰ τὴν φτάνουν στὴν περιοχὴ Προύτσας, εἶναι περὶ τοὺς 3.000 μὲν τὰ ποσειὰ καὶ τοὺς γέρους. Καὶ αὐτὴς οἱ τρεῖς χιλιάδες πρωτόγονοι, μέσα πὲ ἔνταν αἰῶνα θὰ ἔχουν δημιουργήσῃ τὴν μεγαλύτερην αὐτοκρατορίαν τοῦ κόσμου.

Τὸ φαινόμενον εἶναι ἀσφαλῶς ἐκπληκτικόν. Παρὰ ὅλα ταῦτα μετὰ τὴν καταπτώματα μεγάλων κατακτητῶν, ἀλλὰ στὴν περίπτωσιν αὐτῇ δὲν ἔχουμε κανέναν μεγαλοφυῆ Ἀλέξανδρον ἢ Ναπολέοντα. Καὶ ἀκόμα, ὅσοι οἱ κατακτητὴς εἶναι φορεῖς ἑνὸς δυναμισμοῦ, πού ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἀποθεματικὸν τους γιὰ τὰ ἐκπληκτικὰ τους κατορθώματα: Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εἶχε πίσω του τὸν ἑλληνικὸν κόσμον τοῦ Αἰγαίου καὶ ὁ Ναπολέωντας τὴν δύναμιν μὲς ἐπανάστασιν. Οἱ Τούρκοι δὲν εἶχαν τίποτα. Ἀπλῶς ἔρταν σὴν ὄλως τοὺς βαρβάρους, μάλιστα γιὰ νὰ καταλύσῃν ταπεινὰ καθεστῶτα.

Τὰ μυστικὰ τῆς τουρκικῆς κατακτητῆς ὁρίζονται βασικά πὲ δύο παράγοντες: α) Στὰ καταθλιπτικὰ καθεστῶτα πού εἶχαν διαμορφωθῆ καὶ πού ἔκαταν τοὺς λαοὺς νὰ λένε καλύτερα τὸν

ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Τούρκος παρά τὸ Βυζαντινόν, ἄς ποῦμε. ὁ) Καὶ στήν οὐσιαστικὴ ἀπουσία κρατικῶν μηχανισμῶν τῶν Τούρκων. Οἱ φόροι τῶν βυζαντινῶν καὶ τῶν ἀράβων εἶχαν φτάσει πάνω ἀπὸ 50% οἱ τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγροτῶν. Καὶ οἱ Τούρκοι γύρευαν μόνο 10% οἱ. Αὐτὸ ἔκανε τοὺς ἀγρότες νὰ προτιμοῦν μόνο τοὺς Τούρκους. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς θρῖσκειται ἡ δύναμη ποὺ τρέφει τὶς τούρκικες κατακτήσεις στήν πρώτη ἐξέλιξη τῶν Ὀσμανλήδων. Ὅταν ὁμοίως οἱ Ὀσμανλήδες θὰ περάσουν στήν Εὐρώπη ἢ τακτικῶς τοὺς ἀλλάξει. Ἐδῶ ἐπιδιώκουν τὴν ὑποταγὴ τῶν φεουδαρχικῶν ἢ φυλετικῶν στοιχείων. Καὶ τὸ πετυχαίνουν εὐκολά γιατί οἱ ἄρχοντες τῶν μερῶν τῆς Βαλκανικῆς δὲν μποροῦν νὰ κρατηθοῦν χωρὶς τὴ βοήθεια ἐνὸς ἰσχυροῦ στρατοκρατικοῦ καθεστώτος. Στὴ βαλκανικὴ ἢ τούρκικη κατάκτηση προωθείται μὲ τὴν ὑποστήριξη τῶν ντόπιων ἡγεμονίσκων. Γιὰ νὰ φωτίσουμε τὸ θέμα τονίζουμε ὅτι στὸ Μοριά τὴν ἐξουσία τὴν εἶχαν οἱ Παλαιολόγοι. Σὲ μιὰ στιγμή ὁ λαὸς τοῦ Μοριά μαζί μὲ τοὺς ἀρβανίτες ποὺ εἶχαν κερδαλέσει ἐδῶ οἱ Παλαιολόγοι ἔχουν ξεσηκωθεί καὶ ἔχουν καταλάβει ὅλο τὸ Μοριά ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστα κάστρα. Οἱ Παλαιολόγοι δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν. Καὶ καλοῦνε τοὺς Τούρκους γιὰ νὰ τοὺς σώσουν. Οἱ Τούρκοι ποὺ ἔχουν τότε τὴν ἔδρα τους στήν Κοζάνη μὲ ἐπικεφαλῆς ἓνα μεγάλο στρατιωτικὸ της, τὸν Τουραχάν, θὰ φτάσουν στήν Πελοπόννησο, θὰ χτυπήσουν τοὺς ἐπικρατοῦσες καὶ θὰ ξαναδώσουν τὴν ἐξουσία στοὺς Παλαιολόγους, φυσικὰ μὲ ἀμειδίη. Ὅταν θὰ φύγουν οἱ Τούρκοι, ἡ ἐξέγερση ξαναφουντώνει. Καὶ οἱ Παλαιολόγοι θὰ ξαναζητήσουν τὴ βοήθειά τους. Τελικὰ μιὰ μερίδα Βυζαντινῶν μὲ τὸ Δημήτριο Παλαιολόγο θὰ φύγει στή Δύση, γυρεύοντας τὴν προστασία ἀπὸ τοὺς δυτικούς. Οἱ Τούρκοι θὰ παραλάβουν τὸ Μοριά μὲ συνθήκη ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ἄρχοντες. Ὁ Δημήτριος Παλαιολόγος θὰ δώσει τὴν κυρὰ του στὸ χαρὲμ τοῦ Μωάμεθ Β' καὶ σ' ἀντάλλαγμα θὰ πάρει τὸ πασλίκι τοῦ Αἰῶνος - Ἰμβρου - Τενέδου. Οἱ βυζαντινοὶ ἄρχοντες θὰ διατηρήσουν τὴν ἐξουσία στὸ Μοριά καὶ θὰ ἐξελιχθοῦν στοὺς γνωστοὺς καταμπάτηδες καὶ ὁ

Τούρκος πασὰς θὰ τοὺς προστατεύει. Τὸν πασὰ πρέπει νὰ τὸν ἐγκρίνουν οἱ ἄρχοντες τοῦ Μοριά ἢ Μοραγιάννηδες (δηλ. καπετάνιοι τοῦ Μοριά).

Τὰ γεγονότα τοῦ Μοριά ἔχουν καταγραφῆ μὲ κάθε λεπτομέρεια ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς καὶ δίνουν τὸ μίτο τῆς ἱστορίας τῆς τούρκικης κατάκτησης. Αὐτὸ ποὺ δὲν ἐξηγοῦν οἱ πηγές εἶναι τὸ γιατί οἱ Τούρκοι κόνεραν κατακτήσεις αὐτῆς τῆς μορφῆς. Τὸ ἐρώτημα ποὺ μπαίνει εἶναι: Ἄφου εἶχαν καταλάβει τὸ Μοριά, γιατί ἀναγνώρισαν τὴν ἐξουσία τῶν ἀρχόντων;

Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι ἓνα ἄλλο σημιαντικὸ στοιχεῖο τῶν τουρκικῶν κατακτήσεων, ποὺ ἐξηγεῖ τὴ διαμόρφωση τῶν ἀριματολικιῶν τῶν αὐτοτελῶν περιούχων, ὅπως τῆς Ἀθήνας, τῆς Μάνης, τῆς Χίου κ.λ.π. καὶ ὑποτελῶν ἡγεμονιῶν, ὅπως τῆς Σερβίας κ.λ.π.

Τὸ τουρκικὸ καθεστῶς δὲν εἶναι φεουδαρχικὸ τῆς κλασσικῆς (δυτικῆς προέλευσης) μορφῆς. Ξεκινάει σὰν γενοφυλετικὸ καθεστῶς καὶ διατηρεῖ αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικά, ἐνῶ ἐξελισσεται πρὸς τὸν ἰδιότυπο φεουδαρχισμό ποὺ ἀναπτύχθηκε στὰ τελευταία χρόνια τοῦ Βυζαντίου καὶ εἶναι γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα τιμαριωτισμός. Στὰ πλαίσια τῆς γενοφυλετικῆς ἑνώσεως ὁ ἀρχηγὸς εἶναι PRIMUS INTER PARES (πρῶτος μετὰξὺ ἴσων). Αὐτὸ τὸν χαρακτηρεῖ τὸν τήρησαν οἱ μονάρχες τῆς Εὐρώπης μέχρι τὴν ἐποχὴ τῆς ἀπόλυτης Μοναρχίας. Οἱ βυζαντινοὶ τῆς Εὐρώπης στὸ Μεσαίωνα ἦσαν πρῶτοι μετὰξὺ ἴσων, στὸ σύνολο τῆς φεουδαρχικῆς ἐνόπτητας ποὺ ἐκπροσωποῦσαν.

Οἱ Τούρκοι φύλαρχοι ποὺ ἐξελίσσονται σὲ τιμαριούχους ἦσαν ἴσοι μὲ τὸν σουλτάνο καὶ ποτὲ δὲν τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ σχηματίσει στρατιωτικὴ δύναμη μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνη ποὺ εἶχε ὁ πῶς ἰσχυρὸς φύλαρχος.

Ὁ σουλτάνος πάντα θὰ ἐπιδιώκει νὰ γίνῃ ἰσχυρὸς ὥστε νὰ ὑποτάξει τοὺς τιμαριούχους του. Τὸ ὄνειρο τοῦ σουλτάνου εἶναι νὰ γίνῃ μονάρχης. Καὶ τὸ πρόβλημα τῶν φυλάρχων - τιμαριούχων εἶναι νὰ τὸν κρατήσουν ἐκεῖ ποὺ εἶναι. Ἡ πάλη αὐτὴ θὰ ὀδηγήσει πολλές φορές καὶ θὰ κρατήσῃ μέχρι τὸ Δεκέμβριον τοῦ

1824 όταν τελικά θά επιβληθεί ὁ Μαχμουτ Β', ἀφοῦ εἶδε πρῶτα νά πέφτει τὸ κεφάλι τοῦ ἀδερφοῦ τοῦ Σελίμη Γ' σὲ ἱεραγεία καὶ σφαγὴς σουλτάνων (1807) καὶ νά φυλακίζεται ὁ δεύτερος ἀδερφοῦ τοῦ (1808).

Ὁ Μωάμεθ Β' ὁ κατακτητὴς ἐπιχείρησε πρῶτος νά γίνει ἀπόλυτος μονάρχης, ἀλλὰ τὸ μόνον πού πέτυχε ἦταν νά τοῦ ἐπιτρέψουν νά ἔχει μιὰ προσωπικὴ φρουρά ἀπὸ 10.000, ἐνῶ πρὶν ἦταν μόνον 2.000 καὶ νά τοὺς στρατολογήει ἀπὸ χριστιανούς, τοὺς περίφημους γενίτσαρους. Σκοπὸς τοῦ Μωάμεθ εἶναι νά ὑμειωθῆ γίγαι ἕνα στρατιωτικὸ πῶμα πού ἔν ἔχει εἶχε κανένα δεσπὸ μὲ τῆ στρατιωτικῆ τοῦ ἀριστοκρατία πού τὸν κρατοῦσε δέσμιος.

Ὁ σουλτάνος ἔν εἶχε κρατικὰ οἰκονομικά. Ἐἶχε μόνον οἰκονομικά ἀπὸ προσωπικὴ περιουσία τῶν δούλων τοὺς ἀριστοκράτες τοῦ καὶ ἀπὸ παραχωρήσει πού τοῦ ἔκαναν γιὰ τῆ συντήρησι τοῦ στραγιοῦ τοῦ καὶ τῆ φρουρᾶς τοῦ. Τὰ οἰκονομικά τὰ κρατοῦσαν οἱ τοπικὰ παρᾶγοντες, πού εἶχαν ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωσι νά διατηροῦν μιὰ συγκεκριμένη, στρατιωτικὴ δύναμη.

Ὁ Μωάμεθ Β' πέτυχε νά τοῦ βοηθοῦν τῶν πρόσθετα οἰκονομικά:

α) Οἱ δικαιοὶ τοῦ ἔμπορίου· β) Οἱ φόροι ὑποτέλειας. Καὶ αὗτοι οἱ φόροι ὑποτέλειας κρατοῦν τὸ μυστήριον τῆς τουρκικῆς κατάκτησις τὸν ἑλλαδικὸ χῶρον.

Ὁ σουλτάνος στὴν πόλιν τοῦ μὲ τὴν στρατιωτικὴ τοῦ ἀριστοκρατία θέλει νά ἐξασφαλίσαι περισσότερα οἰκονομικά μέσα καὶ δυνατότητες, νά χρηματοδοτηθῆ δυνάμεις πέρα ἀπὸ τὸν ἐπίσημον στρατὸ τοῦ. Καὶ γι' αὐτὸ στὴ Βαλκανική, ἀλλὰ καὶ στὴ Μέση, Ἀνατολή προσπαθεῖ νά δημιουργήσῃ ὅσο τὸ δυνατό περισσότερους ὑποτέλεις. Ἄν θέλει τὴν ἡμεσῆ, ἀλοκληρωτικὴν κατάκτησι, ἀλλὰ τὴν ὑποτέλεια. Καὶ αὐτὸ θά κάνει στὸ Μοριὰ καὶ σ' ὅλο τὸν ὀρεινὸ ὄγκο τῆς Πίνδου, τῆς Ἀ. Μακεδονίας, τοῦ Ὀλύμπου κλπ. Ἐξῶ, στοὺς ὀρεινοὺς ὄγκους πού ἀναφέρουμε ἔχουν ἐγκατασταθεῖ κι ὅλας μικρὲς πολεμικὲς ὀμάδες ἀπὸ διάφορα φυλὰς (ἀρβανίτες, κουτσόδραχους, σλάβους κλπ.) πού μὲ τῆ δύναμη τῶν δούλων κρατᾶνε ἔ-

να εἶδος ἐξουσίας πὰ ὀρεινὰ αὐτὰ μέρη, ὅπου ζοῦν καὶ τσοπάνηδες, ἀλλὰ ὑπέρχουν καὶ χωριά. Πρῶτον τῆς ἐξουσίας αὐτῆς εἶναι οἱ Σουλῶτες πού τὸ σύστημα τοῦ ἐπέζησε στὴν ἀρχικὴ μορφή καὶ δὲν μεταξελίχτηκε σὲ ἀρματολίκι. Στὰ ὀρεινὰ χωριά οἱ ὀμάδες αὐτῆς καί ζοῦν τὸ ῥόλο τοῦ χωροφύλακα - ἀγροφύλακα καὶ τὰ προστατεύουν ἀπὸ τῆς κλεψιάς ἢ τῆς ἐπιδρομῆς ἄλλων πολεμικῶν ὀμάδων.

Στὰ χρόνια τῆς τουρκικῆς κατάκτησις τοῦ ἑλλαδικοῦ χῶρου (1420 - 1462), ὁ χῶρος αὐτὸς ἔχει κατακερματιστῆ: σὲ μικροφύλακα πού ἀλληλοσφάζονται καὶ ἐρημιώνουν τὸν τόπο. Ὁ σουλτάνος μὲ τοὺς πιστοὺς στρατηγούς τοῦ Ταραχάν καὶ Σινάν, θά ἐπιδιώξουν νά μεταβάλλουν τὰ ὑποτέλεις τοῦς τοὺς μικροὺς καὶ μεγάλους φεουδάρχες ἢ τῆς πολεμικῆς ὀμάδες τῶν ὀρεινῶν μερῶν. Ἄν ἄλλων τὴν ὑποταγῆ, ἀλλὰ τὴν ὑποτέλεια, ὥστε οἱ φόροι νά πηγαίνουν κατευθεῖαν τὸ σουλτανικὸ ταμεῖο.

Ὁταν ὁ Σινάν παρᾶ θά φτάσει στὴν Ἡπειρὸ καὶ συγκεκριμένα πὰ Γιάννινα θά σταίλει τοὺς ἀρχόντες τῆς πόλης τὸν παρακάτω ὀρισμὸ, πού φαίνεται νά ἰσχύει γιὰ ὅλας τῆς περιπτώσεις ὑποτέλειας τοῦ ἑλλαδικοῦ χῶρου. Ὁ ὀρισμὸς εἶναι σημαντικὴ μαρτυρία γιὰ τὸν τρόπο πού ἔγινε ἡ τουρκικὴ κατάκτησι.

Ὁρισμὸς ὑπερ Ἰστειλε ὁ Σινάν παρᾶς, ὁ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ Βεζύρη: εἰς τὰ Ἰωάννινα ἐπὶ ἔτους 1490.

Τῆς κεφαλῆς τῶν κεφαλᾶδων καὶ αὐθέντων πόσης λύσειος, τοῦ Σινάν - παρᾶ ὀρισμὸς καὶ χαιρετισμὸς εἰς τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Ἰωαννίνων καὶ εἰς τοὺς ἐντιμοτάτους ἀρχόντας, τὸν τε καπετάνιον Στρατηγόπουλον καὶ τὸν υἱὸν τοῦ καπετάνου τὸν κύρ - Παθλὸν καὶ εἰς τὸν πρωτομάστορα τοῦ Μπρονήσθεου καὶ εἰς τὸν πρωτοσυγκρίτην τὸν Στανίτσε καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀρχόντας τῶν Ἰωαννίνων, μικροὺς τε καὶ μεγάλους.

Νά ἡξεύρετε διὰ μᾶς Ἰστειλε ὁ μέγας αὐθέντης νά παραλάβομεν τὸν δούκα τοῦ τόπου καὶ τὰ κάστρη τοῦ. Καὶ ὠρισέν μᾶς ζεῖν οὕτως: διὰ ὅποιον κάστρον καὶ χῶρα προσκυνήσῃ μὲ τὸ κάλδον νά μὴ δὲν ἔχει κανέναν φόδο οὐτε κακόν,

οὔτε κούρσειμόν, ἀλλ' οὔτε κανένα χαλασιμόν. Καί ὅποιον κάστρο καί χίωρα δέν προσκυνήσωσι, ὄρισεν νά τά καταλύσω καί νά τά χαλάσω ἐκ θεμελίων, ὡσπερ ἐποίησα καί εἰς τήν Θεσσαλονίκην. Διά τούτο γράφω καί λέγω σας, ὅτι νά προσκυνήσετε μέ τὸ καλόν καί μή δέν πλανηθῆτε καί ἀκούσετε τῶν φράγκων τὰ λόγια, ὅτι τίποτε δέν σας θέλουν ὑπελήθει, πλὴν ἂν σας χαλάσουν καθὼς ἐχαλάσασαι καί τοὺς Θεσσαλονικαίους. Καί ἐνεκεν τούτου ὀμνέω σας τὸν Θεόν τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς καί τὸν προφήτην Μωάμεθ καί εἰς ἑπτὰ μονιάρια καί τοὺς ἑκατὸν εἰκοσιτέσσαρες χιλιάδες προφῆτες τοῦ Θεοῦ καί εἰς τὴν ψυχὴν μου καί εἰς τὴν κεφαλὴν μου καί εἰς τὸ σπασθὶ ὅπου ζῶνομαι, ὅτι νά μήν δέν ἔχετε κανέναν φόβον μήτε αἰχμαλωτισμόν, μήτε σπασμόν παιδιῶν, μήτε ἐκκλησίας νά χαλάσωμεν, μήτε μασγάδι νά ποιήσωμεν, ἀλλὰ καί οἱ ἐκκλησίες σας νά σημαίνουν καθὼς ἔχουν συνήθειαν. (Ὁ μητροπολίτης νά ἔχη τὴν κρίσιν τοῦ τὴν ρωμαϊκὴν καί ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαιοῦματα. Οἱ ἄρχοντες, ὅσοι ἔχουσι τιμάρια πάλι νά τὰ ἔχουσι τὰ γονικά τους, τὰ ὑποστατικά τους καί τὰ πράγματά τους, ὅλα καί ἄλλα ζητήματα θέλετε ζητήσῃ νά σας τὰ δώσωμεν. Εἶτε καί σταθεῖτε πεισματικά καί δέν προσκυνήσετε μέ τὸ καλόν, νά ἤξεύρετε ὅτι ὡσπερ ἐδιαγουμίσαμεν τὴν Θεσσαλονίκην καί ἐχαλάσαμεν τὰς ἐκκλησίας καί ἐρημιώσαμεν καί ἀφανίσσαμεν τὰ πάντα, οὕτως θέλωμεν χαλάσαι καί ἐσῆς καί τὰ πράγματά σας καί νά τὰ ἔχουσι χωρὶς τινὸς λόγου· ἀλλὰ τὸ κρίμα νά τὸ γυρέψῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ σας. Σινάν πασῆς.

(Ἐφημερίδα Ἀκρόπολη 22.1.1961 σελ. συνέχειες τοῦ Βενέζη: Ἡ Ἑλλάδα χιτὸς καί σήμερα).

Ἡ πόλη καί οἱ γύρω περιοχὲς ποὺ ἀποδέχτηκαν τὸν ὄρισμό τοῦ Σινάν πασῆ διατήρησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τους. Στὴ Γιάννενα μάλιστα δέν μπορεῖ νά μπεῖ ἕνα πλοῖο Ἰούρκοι μέχρι τὸ 1617 ὅταν θὰ βρεθῶμε μπροστὰ σὲ ἀνατροπὴ τοῦ καθεστώτος ποὺ ὄριζε ὁ ὄρισμός τοῦ Σινάν πασῆ.

Ἡ Ἡπειροὶ στάθηκε ἕνα ἀπὸ τὰ περισσότερο ἐνδεδεικμένα σημεῖα τῆς κυ-

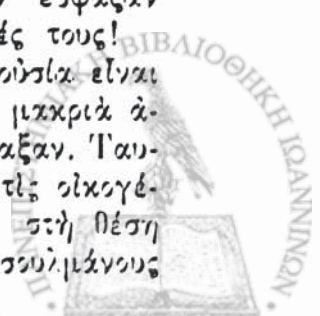
ριαρχίας τοῦ σουλτάνου. (Ὁ ὄρεινός ὄγκος τῆς Πίνδου καί τὰ μέσα ἐπικοινωνίας - συγκοινωνίας τῆς ἐποχῆς τὴν ἔκτασαν ἀπρόσιτη σχεδὸν ἀπὸ τὰ ἀνατολικά. Καί ἐπειδὴ οἱ Ἰούρκοι -βρίσκονται σὲ διαρκῆ σύγκρουση μὲ τοὺς δυτικούς (Βενετία καί Ἰσπανία ποὺ ἦταν οἱ μεγάλες δυνάμεις τῆς ἐποχῆς) οἱ δυτικοὶ κάθε φορὰ ποὺ κινούταν πόλεμο κατὰ τῶν Ἰούρκων θὰ πιάνουν τὴν Ἡπειρο, ἢ θὰ παίρνουν μέ τὸ μέρος τους τοὺς Ἡπειρώτες ἄρχοντες ποὺ εἶχαν γίνει ὑποτελεῖς τοῦς Ἰούρκους. Οἱ Ἰούρκοι στὴ δευτέρῃ δεκαετία τοῦ 15' αἰῶνα —μετὰ ἀπὸ τὸ περίφημο δεύτερο κίνημα τοῦ Διονυσίου ἐπισκόπου Τρίκκης, τοῦ λεγόμενου Σκυλόσοφου— ἀποφάσισαν νά ἐδραιώσουν στὰ Ἄ. τῆς Πίνδου τὴν ἐξουσίαν τους. Ἐπρεπε νά ξεριζώσουν ἀπὸ δῶ τοὺς χριστιανούς φεουδάρχες ποὺ κρατοῦσαν τὴν ἐξουσίαν τῶν μικρῶν καί νά τοὺς ἀντικαταστήσουν μὲ μουσουλμάνους ποὺ δέν θὰ εἶχαν πιά ἐπαφὴ μὲ τοὺς δυτικούς.

Στὴ 1617 ἡ Τουρκία εἶχε πόλεμο στὴν περιοχὴ τῆς Συρίας. (Ὁ σουλτάνος κάλεσε τοὺς Ἡπειρώτες φεουδάρχες μὲ τὴν ἰδιότητα τῶν ὑποτελεῶν του νά ἐκστρατεύσουν μὲ τὰ ὅπλα τους καί τὴ στρατιωτικὴ τους δύναμη στὴ Συρία ὅπου γινόταν ὁ πόλεμος. Μὲ βάση τοὺς ὅρους τῆς ὑποτελείας οἱ φεουδάρχες τῆς Ἡπείρου δικτήρησαν τὰ λάβαρα τους (σημαίες), ἀλλὰ μποροῦσαν νά τὰ ἔχουν ἀνοιγμένα μόνο μέχρι τὴν κορυφογραμμὴ τῆς Πίνδου. Ἀπὸ καί καί πέρα ἔπρεπε νά τὰ κρατοῦν διπλωμένα (κλειστά).

Στὴ Συρία λέγεται ὅτι οἱ Ἰούρκοι νικῆθησαν. Καί οἱ Ἡπειρώτες γιὰ νά ἀναχαιτίσουν τοὺς ἐχθροὺς ἀνοίξαν τίς σημαίες τους καί τοὺς ἀνάτρεψαν πραγματικά. Οἱ Ἰούρκοι, λένε οἱ παραδόσεις, οὐμώσαν, γιατί προσβλήθηκε ἡ ἡμισέληνος καί ἀφοῦ περικύκλωσαν ἔσφαξαν τοὺς Ἡπειρώτες συμπολεμιστὰς τους!

Αὐτὸς εἶναι ὁ θρύλος. Ἡ οὐσία εἶναι ὅτι οἱ Ἰούρκοι τοὺς γράβηξαν μακριὰ ἀπὸ τὸν τόπον τους καί τοὺς ἔσφαξαν. Ταυτόχρονα θὰ ξεκληρίσουν καί τίς οἰκογένειες τους στὴν Ἡπειρο καί στὴ θέση τους θὰ ἐγκαταστήσουν μουσουλμάνους ἄρβανίτες.

Καί μετὰ ἀπὸ αὐτὸ στὰ Γιάννενα

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Παραδόσεις, εϋτράπελα, μύθοι, παραμύθια Χρήστου Σκανδάλη

Από το χώρο της Ήπειρου και με έπαινο Ακαδημίας Αθηνών 14.12.74.

(Μετά τις συνέχειες αυτής της εργασίας το περιοδικό μας θα παρουσιάσει περικοπές από το μεγάλο όντεκδοτο Λεξικό των Ίδιωμάτων (550 σελίδες) του συνεργάτη μας Χ. Σκανδάλη που του απονεμήθηκε το Α' Βραβείο της Γλωσσοεπιστημολογικής Εταιρείας Αθηνών το 1971).

ΔΕΥΤΕΡΟ

Οι περισσότερες χρονικές περιπτώσεις που αναφέρουμε παραπάνω, αντίστοιχα π.χ. το παρελθόν. Ο πολιτισμός, η εξέλιξη της κοινωνίας, οι έθνη στα χωριά, τα σύγχρονα τεχνικά μέσα, που φτάσαν και στο τελευταίο χωριό, εξαφανίσαν τον καλό άγιο κόσμο του τόπου μας.

Μένουν όμως και αρκετά από τις χρονικές περιπτώσεις απείραχτα, όπως μένουν και πολλά από τα μνημεία του λόγου, που αναφέρονται σε αυτή τη συλλογή.

Όλο υπάρχει η ρύα... και το κομπολόι... στο σπίτι, να μας δέχεται, πώς θα ζει ο κόσμος του τόπου μας ο παραμύθιος!...

Θα κρατήνε τον όρισμό του Σινάν πασά και θα τον επεκτείνονται. Άλλα καθώς περνούνε τα χρόνια τα δικαιώματα της πόλης θα περιορίζονται με νέα φάκια καταστάσεις. Οι πόλεμοι που συνεχίζονταν γίνονται: έδω, ύποννομεύουν πγά πγά το καθεστώς και ταλικά με τον Άλή πασά θα έχουμε με νέα ποιότητα.

Όπωςδήποτε ο όρισμός του Σινάν πασά είναι ένα σημαντικό ιστορικό ντοκουμέντο για τη σκοτεινή περίοδο των τουρκικών κατακτήσεων. Και η ισχύς του είναι τόσο μεγάλη που ακόμα και στα χρόνια του Άλή πασά παίρνεται σαν πρότυπο των συμφωνιών που κλείνει ο Άλή πασά με τους τοπικούς παράγοντες.

Για τα όρεινά μέρη, ο όρισμός του Σινάν πασά παίρνει με ειδικευμένη μορφή. Δεν έχουμε το πρότυπο αυτής της ύποπτείας σε όρισμό όπως έχουμε για τα Γιάννινα. Έχουμε όμως τα στοιχεία του Σουλίου που διατήρησαν την αρχική τους μορφή μέχρι τα χρόνια του Άλή πασά και καταγράφηκαν από τον Περαιό στην «Ιστορία του Σουλίου και της Πάργας».

Σύμφωνα με ένα γράφι ο Περαιός, το Σούλι είχε δοθεί σαν είδος τιμα-

ρίου σε ένα σελή που έμεινε στα Γιάννινα. Στο Σούλι πήγαινε με φορτά το γρόνο και για με μόνον επίταξη. Δεν είχε κανένα δικαιώματα πάνω στη ζωή του Σουλίου και στις σχέσεις του με τα χωριά που εξουσίαζε. Ο σελής έπαιρνε κάθε χρόνο τον κεφαλικό φόρο (30 σβολούς από κάθε παντρεμένο άντρα με δική του οικογένεια. Και αν τα παιδιά μες οικογένειας παντρεύονταν, αλλά έμειναν στην ίδια οικογένεια πλήρωναν και αυτά από 10 δολού) και τη δεκάτη στην παραγωγή τριού και δούτσου, που θεωρούνταν παραγωγή του Σουλίου.

Ανάλογα είναι και το καθεστώς που αναγνωρίσαν στα άλλα όρεινά μέρη που θα εξαλειφθούν σε αρματολίκια. Οι περιοχές έχουν αυτοτέλεια σε όλα έναντι της τουρκικής διοίκησης και πληρώνουν το φόρο ύποπτείας.

Σημειώνουμε ότι: εξαίρεση από την τέτοια κατάσταση, αποτέλεσαν: η Μακεδονία, εκτός της όρεινης περιοχής και της Χαλκιδικής, και η Θεσσαλία.

Την Έπανάσταση του 1821, αλλά και όλα τα προηγούμενα επαναστασιακά κινήματα τα έκαναν οι ελεύθεροι αυτές περιοχές και όχι οι κατακτημένοι (Θεσσαλία, Μακεδονία).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Παραδόσεις

Τις παραδόσεις, στά χωριά πού γράφαμε παρακάτω καθώς και σέ ἄλλα χωριά τῆς Ἠπείρου, τίς λένε: «Ἰστουρίε γιά τ'ς παλιούε, μύθ'ε, τί μουλουγᾶν οἱ παλιοὶ μύθ'ε γιά τ'ς παλιούε, ἱστουρίε τ' παλιού καιροῦ, μύθ'ε γιά τ' μ' παλιὰ πλάσ', γιά ἱστουρία πῶε γίγχε... , γιά ἱστουρία πῶε ἔχει ἡ ἀλήθεια... , ἱστουρίε ἀπ' τ'ς παλιούε γερόντ'ε».

Καί ἀκόμα τίε ὀνομάζουν μέ ἄλλεε παραπλήσειε ὀνομασίεε. Συνήθωε ὀνομάζουν τὸ θρύλο ἢ τὴν παράδοξη μέ τὴν «ἀρχή του», τὴ φράση δηλ. εἰσαγωγῆε στήν παράδοξη: π.χ. «Ἀκούριμα γιά σ' πῶ τί μουλουγᾶν οἱ παλιοὶ γιά τ' Μπουγδουρά».

Ὁ γέρονταε πού διηγιέται τὴν παράδοξη τὴν πιστεύει θαθιὰ και προσπαθεὶ γιά τὴν περὶ μέ τὸ ἴδιο σοβαρὸ και ἐπιβλητικὸ ὕφωε πού τοῦ τὴ διηγῆθηκε κάποιωε προγγούμενωε γέρονταε.

Λέγοντάε τὴν κάνε: —ἔτσι νομιζιέ:— ἕνα ἱερὸ χρέωε και τὸ θεωρεὶ «θεβήλωτη» ἂν κάποιωε ἀκούοντάε τὴν, τοῦ τὴν περιφρονῆσει θεωρώνταε τὴν «παραμύθια τῶν παλιῶν».

Τις παραδόσειε δὲν τίε λένε ὅπου και ὅποτε γιά ἔναι. Τὸ ἄτομο, πού ἔχει ἀπέγαιν-τί του ὁ γέρονταε, πρέπει γιά τὸν προσέξει και γιά ἐκφράσει τὸ θαυμασμὸ του στὸ τέλος τῆε διήγησηε, γιά τὴν παράδοξη: «Ἀκούριμα γιά σ' πῶ τὴν ἱστορία και γιά θαυμάξειε, τί λουγιῶν ἀντρῶποι ἦτανε τότεε και τί πράματα κι θάματα γένουνταν στὸν κόσμω».

Σημειώσειε και διευκρινίσειε ὑπάρχουν κάτω ἀπὸ κάθε παράδοξη καθῶε και ὁ τόπωε ἀπὸ ὅπου εἶναι παρμένη ἢ κάθε μιὰ.

Λέγοντα: στίε χρονικέε περιπτώσειε: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 13, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 32, 33, 35, ὅπωε ἀναφέρονται στήν εἰσαγωγῆ.

Τοῦ παλιοχώρ' στ' Πουγδουρά

«Ἐδῶ στ' Μπουγδουρά στῶ Παλιοχώρ', πού τοῦ λέμε, τὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἦταν χουργιό, π' τόληγαν Πουγδουρά. Ἐδῶ πέρεε ποτάμι' μιγάλω και πότ' ζαν τὰ χουράφια. Γιά κι τοῦ νεκροταφείω τ' χουργιῶ, πού ἦταν. Φαίνοντι ἀκόμα τὰ μνήματα. Κι τί κόσμιωε ἀπ' λέε ἦσαν! Ἀντρούλεε ἐδῶ και ἀπάν'. Κάτωε σκάδαμαν τὰ χουράφια ἐδῶ γύρα θρίσκαμαν κατ' ἀρίδιε τέτοιεε μέ τὸ συμπάθιο. "Ὅσο εἶναι τὸ χέρι μ' ὄλω, μιὰ ἀρίδα αὐτουγιῶν. Κι σ' λέου ἔφ' χαν κι τ' ἀπαράτσαν τοῦ χουργιῶ κι τῶν τόπω. Κι ξέρ'ε γιὰτί; Ἀκούριμα γιά δεῖε. "Ἐφ'χε τοῦ ποτάμι', στέριψι, γιά διούτου. Νά πῶε γίγχε.

Πνίκαν τὰ πιδιά μιανῆε γυναίκαε πούεταν μάγισσα. Κάτωε ὄσκαγαν τὰ γίδια τὰ πιδιά τ'ε ἱκεὶ ἀπόπερα ἀποδῶθε στὸ ποτάμι' πνίκαν. Τοῦ θούλουτε μέ λάγια μαλλιὰ και τοῦ καταράσι: κι ἔθηκε σ' ἄμουρο* τόπω. Βῆκε πίσου στ' Γκλίφω* . Κάμπωσ' γερόντ' λέν πῶε ἱκεὶ σ' τὴν Κατούρω ἔδγιγι τοῦ ποτάμι'. Ἄλ' ἀπὸ πᾶν ἀπ' τὰ Ραθέγια βι ἔδγιγι. Πάντωε ἕνα εἶνι. "Ἐφκι τοῦ ποτάμι' κι γίνκε ἄμουρο και τοῦ χουργιῶ. Πῆγαν κι κατὸκ'σαν πίσου κατὰδὸλ' σ' τὴν Ντουσκάρα* γιά δαύτου τοῦ λέν Πουγδουρά τὸ χουργιῶ ἱκεὶ .

Τὴ λένε γιά τὸ παλιὸ χωριό, πού ἦταν στὴ σημερινῆ τοποθεσία τοῦ χωριῶ Πουγδουρά. Τὴν τοποθετοῦν τὴν ἴδια παράδοξη και στὴν κοντινῆ τοποθεσία «Κατούρω». Πῶε ἀπὸ ἐκεὶ ἔδγαγιε τὸ ποτάμι, πού πάλιναγε στὸ παλιὸ χωριό.

Σημάδια τοῦ παλιῶ νεκροταφείω ὑπάρχουν και σήμερα ἐκεὶ, ὅπου εἶναι: χτισμένα τὰ ἐξωκκλήρια τοῦ Ἁγίου Νικολάω και τῆε Ἁγίαε Παρασκευῆε. Τὸ μέρος λέγεται ὡε σήμερα Πουγδουρά*.

« Ἡ κ'δουνότρυπα »

« Πέρα ἀπὸ τοῦ χωριό, ἐκεῖ πλατὴνὰ π' τοῦ λέμε, εἶνι μιὰ τρύπα π' τ' λέμε κδουνότρυπα. Σήμερα εἶνι μ'κρή δὲν εἶνι τίπουτα. Νιὰ φουρά ἦταν μ'γάλ' κι ἀπατ'. Ἀπ' ἐκεῖ μουλουγὰν οἱ παλιοὶ ἔθγι:νι πουτάμ' κι πέραε ἐδῶ ἰσιανάτ'. Κι θγαίν' αὐτὴ ἡ τρύπα πίσου στ'ν Κλίφκη Κατὰ κει πάει κι τὸ νιρό. Καένας δὲν τῶ'ξηρι. Νά πῶς γίγχε. Στρέκλιασαν νά φουρά τὰ ἔοια μιανῶ π' τάχε ζεμένα. Κι μὲ τ' ἀλέτρ' σάρα κι μὲ τοῦ ζ'γὸ ὅπως γάειταν πῆγαν κι χῶθ'καν στ' κδουνότρυπα κι χῶθ'καν. Κι ἔρ'ς πῶς ἔθηκε οὗ ζ'γός; Πίσου στ'ν Κλίφκη. Τὰ πῆρι τοῦ ρέμα κατὰ κει ».

« Στου Καστρι »

Ἐδῶ π' τοῦ λέμε στου Καστρι, τὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἦταν κάστρο μ'γάλου. Τίς αἰδὲ τί πλάση τοῦχε! Γλέπ'ς σὶ τί μέρους εἶναι. Φαίνονται ὀλα γύρω. Ἀπὸ κάτου εἶναι «ὁ Ἀγλάς». Κι λέν' πῶς ἐδῶ στου Καστρι εἶναι θαμένα καζάνια μὲ λίρις. Ποιός κουτάει ὀμας νά σκαψ' νά τ'ς βρεῖ; Γιατὶ λέν' εἶναι δῶδεκα καζάνια μὲ λίρις κι δῶδεκα καζάνια μὲ φῖδια. Κατὰ ἀν βρεῖ ἀντρουςκος πρῶτα τ'ς λίρις! Ἄν βρεῖ τὰ φῖδια, θὰ τὸν φῶν! Κι γιὰ αὐτοῦ δὲν κἀν' καένας ἀπόπερα νά σκάψει ».

« Οἱ μαστόροι τ'ς ἐκκλησιᾶς στου Κουκλέου »

Λέν' τ'ν Ἐκκλησιὰ ἐδῶ σὸ χουργιό τ'ν ἔχισαν οἱ μαστόρ' ἀπεδῶ ἀπὸ τοῦ Χουργιό πόχτινεν τοῦ κάστρου κι τὰ μπουντρούμα τ' Ἀλήπασα. Νά πῶς γίγχε κι τ'ν ἔφκιασαν. Οἱ μαστόρ' ἀπὸ τοῦ Κουκλέου δουλεύαν στυν Ἀλήπασα. Οἱ Ἀλήπασας δταν σκόλιζαν νά β'λεῖα τ'ς σκότσινι: τ'ς μαστόρ'ς στυ τῆλος γιὰ νά μὴ μαρτυρῆσ' ν τὰ μυστικὰ.

Τ' λέν' κι οἱ Κουκλισίτις: « Δὲν μὰ; ἀφῆν'ς νά πάμ' στυ χουριό νά χτίσομ' νά Ἐκκλησιὰ, νά κι τοῦ τάξισαν στυν Ἄη - Ν'κολα: « Πααίν'τε, τ'ς λεία. Κι μὸλις σκολάσει νά ματάρθιτι ».

Οἱ Κουκλισίτις ὀλου τ'ν πιπώφισαν τὴ β'λεῖα κι γασσιέριζαν. Κι οὗ Ἀλήπασας ὀλου ρῶταγι « Ἀκόμα ἡ ἐκκλησιὰ στυ Κουκλέου ».

Σκόλισαν τ'ν ἐκκλησιὰ κι νά νύχτα ἔσ'γαν ὀλότελα ἀπὸ τὸ χουργιό ».

« Τ' ἀθάνατο νιρό »

Ἦταν νά δουλά ἓνας ἀντρωπος πῶς ἤθελε νά βρεῖ τ' ἀθάνατο νιρό. Τοῦ εἶπαν ἐκεῖ πῶς νά ἀνοιγοκλειοῦν δυὸ βράχια. Κι ὅποιος πάει νά τοῦ περάσ' πρέπει νά διαβεῖ σάν ἀστραπή. Εἰδῶλλιωθ θὰ τὸν πλατσκαριέσ'ν τὰ βράχια.

Παίρ' κι αὐτός ἓνα γλήγορο ὄλογο. Τοῦ καθιλάει κι πάει γιὰ τ' ἀθάνατο νιρό. Τ' διν' διτσιὰ κι πέρασι χωρὶς νά τῶν πιάσουν μέσα. Μόνου λίγου στ' νουρά τῶπιασαν τ' ὄλογο. Ἐφίρε νιρό σὶ νιὰ στάμνα κι τ' ἀφ'σε στυ σπιτ' χωρ'ς νά πει τίπουπ' τ'ς γυναίκα τ'.

Ἡ γυναίκα τοῦ πῆρι κι τῶεισι χωρὶς νά ἔρ'. Ἄλλου ἔρ'ξε σ' τ'ς μπότσικες κι ἄλλου πῶτ'σε τὰ κουράκια. Νά σ' ἐξηγήσου. Τότε τ'ς μπότσικες τ'ς εἶχαν τὴν ἐμεῖς τὰ κρεμμυδιὰ κι τὰ κουράκια, ὅπως ἔχομ' μετ' τ'ς κότσις.

Κι σάν γύρωσι κι τῶμαθε ὁ ἀντρωπος τ'ς ν' ἔχανι κουμάτια. Κι αὐτός πέθανε. Κι γιὰ αὐτοῦ δὲν ψῶφῶν τὰ κουράκια κι ζοῦν πολλὰ χρόνια. Κι οἱ Μπότσικες γιὰ τὸ δαῦτο δὲ χάνουντι ποτέ. Βγαίναν' κι ματαβαίνε ».

«Ραφταναῖοι...»

Τοῦ χουργιό Ραφταναίους, ξέρ'ς γιατί τοῦ λέν ἔτσ' ; "Ἀκ' νά εἰδῆς τ'ν' ἱστου-
ρια.

Τοῦ χουργιό στοῦ Παλιωχώρ'. Ἰκεῖ, λέμι: σήμερα τοῦ παλιό ἦταν ἐκεῖ π' τοῦ
μουλουγᾶνε, στοῦ χουργιό ἐπισι νιά φουδτηρή ἀρώστια. Ἦν' ἔφιργι ἕνα ζούδιο. Σά
σιρσέν' σά σφήκα ἔτσι κάπως ἦταν.

Νιά βραδιά οὐ ράφτ'ς ἔραβι. Κατέφκι: τοῦ ζούδιο καὶ πάει κί χῶθ'κε ἴσια στ
μῦτ' τ' πιδιοῦ τ' π' κοιμούνται στ' ν' ἄκρ' ἀπ' τοῦ ράφτ'. Ἡ νουράτ' ἔφτανι ἀπάν'
στ' γριντιά, τόσο μακριά ἦταν. Στέκετι κί: οὐ ράφτ'ς κί χράπ μὲ τοῦ φαλιδ' τ' κῶδ'
τ' νουρά. Δέν ξαφνιαστήχε τοῦ ζούδιου στοῦ χουργιό. Καὶ τοῦειπαν γιά δαύτου τοῦ χου-
ριό Ραφταναίους».

Παράδοση Κρυφοβοῦ. Ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ γέρο - Πάνου Δημητρίου, ὀγδοντάχρονου.

- Ἄμουρο μέρος = ἀπάτητο μέρος
- Κλίφκη = στὸν Ἄραχθο κάτω ἀπὸ τὰ Κατσανοχώρια.
- Ντουσκάρα = ἡ σημερινὴ περιοχὴ Ντουσκάρας — Λάκκας.
- Πογδορά = οὐράκινη λέξη, θὰ πεῖ πρόποδες βουνοῦ.

Παράδοση Ραβενίων (Ξεροβουνίου). Ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ γέρο - Σωτήρη - Καλαν-
τζῆ καὶ Πανο - Δημητρίου. Ἡ τοποθεσία λέγεται ὡς τῶρα Κδουνότρυπα. Ἐπὶ κεῖ, λένε,
ἔβγαῖνε τὸ ποτάμι τὸ μεγάλο.

Παράδοση Ραβενίων. «Στοῦ Καστρί» εἶναι τοπωνύμιον τοῦ χωριοῦ σὲ περίοπτον ση-
μεῖο. Λένε γιά Κάστρο παλιό καὶ γιά φλουριά θαμένα, ἀκόμα ὡς σήμερα.

- Ἄγλας = τοπωνύμιον κάτω ἀπὸ τὸ Καστρί. Ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ Πάνου - Δημητρίου.

Ἡ παράδοση ἀναφέρεται στὸ Νασὸ Ἁγίου Νικολάου Κουκλεσίου. Ἐπὶ ἦρχε παλιό με-
γάλο μοναστήρι στὴν ἴδια θέση. Ἡ Ἐκκλησιὰ τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶναι ὡς σήμερα.
Ἐπίστηκε περὶ τὸ 1810. Ἰστορήθηκε, ὅπως ἀναφέρεται στὴν ὑπέρθυρη ἐπιγραφή, πού ὑ-
πάρχει ὡς σήμερα, τὸ 1849 ἀπὸ Χιονιαδίτες ἀγιογράφους. Τῆ λένε οἱ γέροντες Κου-
κλεσίου.

• Ὅπως τὴν λένε στὸ Κουκλέσι. Ἐπὶ τὸ στόμα τῆς γριᾶς Μπάρκα. Τῆ λένε χωρὶς
νά ἀναφέρουν μέσα γιά Μέγα Ἀλέξανδρο καὶ Γοργόνα. Μπότσκες ὑπάρχουν ἀφθονες
στὶς πλαγιὰς Κουκλεσίου.

• Ἀναφέρεται στὸ χωριό Ραφταναῖοι. Γραμμένη ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ γέρο - Χρήστου
Νάτση ἀπὸ τὸ Παλιομουχούσι Ραφταναίων.

Μορφές Γραμμάτων και Τεχνών

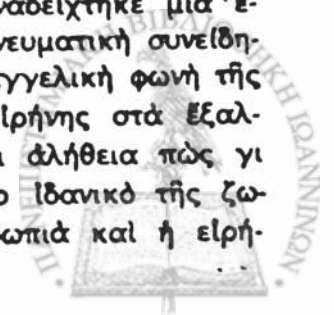
Κριτική αξιολόγηση και προβολή από τον Α. Μάλαμα

Στέφανος Χατζημιχελάκης

Υπάρχουν στις τέχνες και στα γράμματα πολλοί άχρηστοι κι άχρειαστοι, που είναι περιττή ή σπατάλη του χρόνου και του χώρου γι αυτούς. Όμως υπάρχουν και δρούν αντίθετα φωτισμένοι, χρήσιμοι κι άδικημένοι λογοτέχνες. Άνθρωπιστές συγγραφείς με δλητή σημασία της λέξης. Τά πνεύματά τους και ή άρχοντιά της ψυχής τους, είναι σαν φάροι φωτεινοί που έκπέμπουν κι άχτινοβολούν την καθάρια σκέψη, τη λύτρωση και τη σοφία. Φορείς άνώτερων ιδεών, που ποτέ δέν έθωρύβησαν και δέν προβλήθηκαν μιά ζωή από την κριτική της τέχνης· ούτε φιλοδόξησαν για παραμικρό ντόρο και φήμη από γεμάτα ψυχή και όμορφα έργα τους.

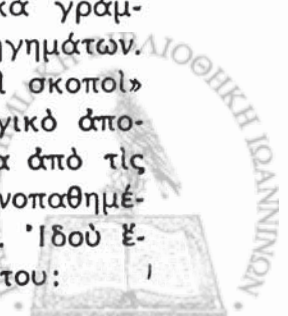
Ευγλωττο παράδειγμα για όσους παρακολουθούν την άγωνιστική πορεία των τίμιων και γνήσιων λογοτεχνών μας, άποτελεί και ή μορφή του Στέφανου Χατζημιχελάκη που άνήκει στην πρώτη γενιά του μεταπολέμου. Άπό τις σεμνές και άνθρωπιστικές προσωπικότητες των προοδευτικών μας γραμμάτων. Ή προσφορά του σ' αυτά και γενικά ή πολιτεία του προσμένουν μιά άναγνώριση, μιά ίκανοποίηση, μιά δικαίωση. Όσοι τον γνώρισαν τον έκτίμησαν βαθιά. Με μειλίχια πραότητα, πείρα, γνωσιολογία, μετριοφροσύνη, εϋθύτητα και ήθική συμπεριφορά, κερδίζει τον συνομιλητή και τον φίλο. Σκληρός, διαλλαχτικός και μετριοπαθής, επαναστάτης και ειρηνόφιλος. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ένας νέος «άγιος» των γραμμάτων. Άλλά, με μιά δυσπρόστατη άγιοσύνη, που τρέφει μέσα της την ιστορικά και κοινωνικά άναγκαία επαναστατικότητα, από τó συναισθηματικό καμίνι της άνθρωπιās που σιγοκαίει στά φιλοκάρδια του. Ή Χατζ. γεννήθηκε στά Χανιά τó 1909. Μετά τά γυμνασιακά του μαθήματα, πλούσια μελέτη και πείρα κατάχτησε στο μεγαλύτερο

πανεπιστήμιο της ζωής και της κοινωνίας. Ή απλότητα και ή εϋγένεια, είναι γνώρισμα των ένάρετων χαρακτήρων και των μεγάλων ψυχών, που έχουν τó άπόλυτο «γνώθι». Ή Χατζημιχελάκης, έχει συγκροτημένο πνεϋμα, με εϋφράδεια κι έτοιμολογία, με πολλές και σωστές γνώσεις. Άλλωστε κάθε γνωστικός άνθρωπος όφείλει να είναι όπαδός της άληθινής φιλοσοφίας. Στη λογοτεχνία πρωτοεμφανίστηκε με διηγήματά του στά 1948. Τό 1949 τύπωσε τη συλλογή «Ίστορίες της ζωής και του θανάτου», και μιά νουθέλλα «Στό κατωγιάλι σιμά λευτερωτής». Τόν Ίδιο θέβαια καιρό, έδειξε και με τά ποιήματά του «Πεζοί σκοποί» τó άδρό και δυναμικό ποιητικό του ταλέντο. Άργότερα, σαν τίμιος και πονεμένος άγωνιστής έβγαζε κατά καιρούς και λογοτεχνικά περιοδικά με τά ψευδώνυμα Ήλυρος και Μνωίτης και με στενό συνεργάτη τόν άδερφικό του φίλο Γιώργο Κοτζιούλα. Έτσι μάχουνταν στην πρώτη γραμμή σχολιάζοντας έξυπνα την πνευματική και λογοτεχνική έπικαιρότητα και προβάλλοντας την άληθινή κοινωνική τέχνη με άπόλυτα συνειδητοποιημένο σκοπό. Ή Χ. και στον πεζό και στον έμμετρο λόγο του είναι ένας σπουδαίος και δραματικός πεζογράφος και ποιητής. Έχει άφομοιώσει μέσα του, όλες τις πολεμικές και μεταπολεμικές τραγωδίες του λαού μας. Τά έργα του 10 περίπου βιβλία μαζί και τά περιοδικά του «Νέος Νουμάς» ('49 - '51), «Λογοτέχνης» ('56 - '58) και «Ή Διανοούμενος» ('63 - '67) είναι πλημμυρισμένα από συγκινητικές άλήθειες ζωής και από άρίφνητες όμορφιές τέχνης. Ή Χ. άναδείχτηκε μιά έξαιρετη και στέρεη πνευματική συνείδηση και μιά τίμια, εϋαγγελική φωνή της συμπόνιας και της ειρήνης στά εξαλλά χρόνια μας. Είναι άλήθεια πως γι αυτόν, τó πιό καιριο Ίδανικό της ζωής του, είναι ή άνθρωπία και ή ειρή-

νη. Ἀπό κάθε φράση καὶ στίχο του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ χεῖλη του, στάζουν πηγαῖα, λογικά καὶ ὁμορφα λόγια πειστικά, κι ἄς εἶναι ἡ καρδιά του γεμάτη πίκρα ἀπὸ ἀδικίες καὶ πολέμους. Ἡ τέχνη του ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴ συνειδητὴ ἀρχή, νὰ γίνει μιὰ ζωηφόρα πηγὴ ὅπου τὸ ἀέναο νέκταρ τῆς ἀγάπης νὰ δροσίζει μὲ τὴ χάρη τῆς εἰρήνης τὰ διψασμένα σπλάχνα τοῦ λαοῦ. Τὰ ἔργα τοῦ Χ. χαρίζουν ὑπέρτατες συγκινήσεις, προσφέρουν λύτρωση κι εὐτυχία. Ἔχουμε ὑποχρέωση νὰ μελετοῦμε τοὺς ἐνάρετους ἀνθρώπους, ὅπως θὰ ἔθελε καὶ ὁ Θεόφραστος, ἐκείνους ποὺ ἔχουν φρόνηση καὶ ἀρετὲς καὶ εὐλικρίνεια κι ἀμέριστη καλοσύνη, τοὺς γνήσιους λογοτέχνες ποὺ ἔχουν κάτι τὸ προσωπικὸ καὶ τὸ οἰκτεῖο, στὰ ἔργα τέχνης. Ξεχωριστὸ προσὸν καὶ γνώρισμα τοῦ Χ. στὴν πεζογραφία εἶναι τὸ ποὺ γίνεται ὁ ἴδιος δέκτης καὶ πομπὸς ἄλλων προσώπων καὶ πραγμάτων. Ἐπιλέγει μορφές καὶ γεγονότα ἀξίας στὰ ἔργα του, ἔτσι ὅπως τὰ ἔθελε κι ἔγραφε ὁ Τολστόη στὸν Ρολλάν. Τὰ ἐγκολπώνεται, τὰ μετουσιώνει, σὲ πείθει, σὲ συγκινεῖ καὶ σὲ κερδίζει, μὲ καλλολογικὴ γλωσσικὴ αἰσθητικὴ. Καμιὰ περίσσια λεπτομέρεια, ποὺ τέτιες ἀνώφελες χωρὶς τὴν περιεκτικότητα, τίς ἐξόρκιζε καὶ ὁ Γκαίτε. Ποιητικὰ καὶ πεζὰ τοῦ Χ. εἶναι ὄλα μιὰ δραματικὴ συγχορδία θαρύτερη ἀπὸ τὰ τραγικὰ γεγονότα τοῦ καιροῦ μας ὑποβάλλουν σὰν οἱ ἄρπες τῶν ἀρχαίων τραγικῶν. Στὸ πνεῦμα του θὰ βροῦμε τὸ σκοπὸ τῆς λύτρωσης, τῆς δεοντολογίας καὶ τῆς ἐξιδανίκευσης ὅτι ἀντίστοιχα ζητοῦσε ὁ Σοφοκλῆς κι ἀργότερα ὁ Κορνέιγ καὶ ὁ Λομονόσωφ σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς ρεαλιστὲς Εὐριπίδη, Ρακίνα καὶ Καντεμίρ. Ὁ Χ. ποτὲ δὲν γράφει γιὰ νὰ γράφει, παρὰ γιὰ νὰ ὠφεληθεῖ, νὰ λυτρώσει καὶ νὰ λυτρωθεῖ. Στὶς «Ἱστορίες τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου» μᾶς δίνει μὲ βαθιὰ συγκινητικὲς σκηνὲς τὴν ὁμορφιά τοῦ θίου, τὴ φθορὰ καὶ τὸ θάνατο, τὴν ἴδια τὴ διαλεχτικὴ θεώρηση τῶν πραγμάτων. Π.χ.

στὸ διήγημά του «Ὁ Γκάργκαλος», «Ὁ πουλολόγος» μᾶς χαρίζει τὴν τρυφερὴ ἐνατένιση καὶ στοργὴ στὰ ἔμψυχα καὶ τ' ἄψυχα, τὴ φιλοσοφικὴ ἰδέα τῆς ἀέναυτης κίνησης καὶ μεταβολῆς τὴ συμπίκνωση τῆς ζωῆς καὶ τῆς εὐτυχίας τ' ἀνθρώπου σὲ λίγες ὑπέρτατες στιγμές, τὴ συγκινησιακὴ νοσταλγία γιὰ τὰ περασμένα καὶ ἀγύριστα. Στὸ «Παραφυλάγοντας τὴν τύχη» ὑποδηλώνει ἐδῶ κι' ἐκεῖ κι ἀπὸ ἓνα κοινωνικὸ κι ἀτομικὸ δράμα, σὰν ὁ Ἰστράτη ὁ Βουτυράς ἢ ὁ Π — Λαύρας κ.ἄ. ποὺ συγκινοῦν ἀνακαλύπτοντας τὸ ἀνθρώπινο δράμα μέσα σὲ στροβιλισμένα ἀπὸ τὸν ἀνεμοσκουπίδια, ποτισμένα μὲ τὸ κλάμα τῶν φτωχῶν καὶ τῶν δυστυχισμένων. Πολλοὶ ἥρωες τοῦ Χ. εἶναι φτωχοὶ ἐργάτες, καταφρονεμένοι, ταπεινοί, ποὺ παίζουν μὲ τὴν ἀδίκη μοῖρα τους καὶ προσδοκοῦν καὶ ἀγαποῦν κι ἐλπίζουν. Στὴ συλλογὴ του «Διηγήματα» (1960) δίνει ἀφομοίωση καὶ λογισμὸ σὲ προσφιλῆ του ἀντικείμενα, ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ ζωὴ του, μὲ μιὰ περιποιημένη, αὐθόρμητη καὶ τέλεια γραφή, μ' ἓνα λόγο λιτό, πυκνὸ καὶ δυνατὸ, ποὺ σὲ γοητεύει καὶ σὲ συγκινεῖ, μὲ ὠραῖες ἀφηγήσεις καὶ περιγραφές ἀπὸ τὸν πόλεμο τῆς Ἀλβανίας, μὲ καίρια γνώση τῆς ψυχολογίας τῶν νέων ποὺ ὀδηγοῦνται στὴ σφαγὴ σὰν οἱ ἄμωμοι ἄμμοι. Ἐδῶ ὁ Χ. θέτει καὶ φιλοσοφικὰ τὸ πρόβλημα τοῦ πολέμου. Γενικὰ τὸ ἐξαίρετο ἦθος του, μᾶς χαρίζει ἀπὸ τὴν ἰδιοσυστασία του ἓνα ὕφος ἰδιαίτερα τερπνὸ κι ἀρμονικὸ. Ὁ κάθε λόγος του μοσχοβολεῖ μέντα καὶ δίκταμο καὶ φύκι καὶ θυμάρι. Στάθηκε ἐπιμελὴς καὶ στὸ φιλολογικὸ καὶ λογοτεχνικὸ εἶδος τῆς ἐπιστολογραφίας. Στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας ταλαιπωρήθηκε στὴ Δ. Εὐρώπη ἀλλὰ πρόσφερε στὰ ἑλληνογερμανικὰ γράμματα καὶ μιὰ ἀνθολογία διηγημάτων. Καὶ στὰ ποιήματά του «Πεζοὶ σκοποὶ» (σειρὰ β') ἐκφράζει μὲ τραγικὸ ἀπολογητικὸ τόνο τὴν πεμπτουσία ἀπὸ τίς ψυχικὲς καταστάσεις τοῦ δεινοπαθημένου καὶ ἀδούλωτου λαοῦ μας. Ἴδου ἓνα δεῖγμα ποιητικῆς γραφῆς του:

«Λέγε τὸ λόγο τὸν πικρό/ ἀπὸ τὴν πέρα
δχθη.../ χωρὶς νὰ φοβηθεῖς/ γιὰ τὸ κα-
λό τ' ἀνθρώπου! / ἔστω, μόνο λουλού-
δι κι ἔμεινες/ σὸ θερισμένο κάμφο»

• * •

Δημήτρης Χαλατσᾶς

«Ἡ Λογοτεχνία δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ πάρει καὶ ν' ἀνανεώσει τὴ δύναμή της ἔξω ἀπὸ τὶς ρίζες καὶ τὸ ἔδαφος της». Ἔλεγε κάποτε ὁ Ἀντρέ Ζιζύ. Στὶς ρίζες τοῦ λαοῦ κρατιέται καὶ ὁ Δημήτρης Χαλατσᾶς, διαπρεπῆς ρομμελιώτης λόγιος, ποιητῆς, κριτικὸς, μελετητῆς καὶ νομικὸς. Γεννήθηκε στὰ Καστέλλια Φωκίδας ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν Παρνασσὸ καὶ τὴ Γκιώνα τὸ 1923. Πέρασε ἀπὸ συμπληγάδες καταστάσεις στερήσεων καὶ πόνων, ἀναζητήσεων, σκληρῶν καὶ ἀγωνιστικῶν χρόνων. Δέχτηκε τὶς ἐπιδράσεις τῶν ἀδικῶν πολέμων καὶ τῶν κοινωνικῶν ἀδικιῶν. Διαμόρφωσε ἀκέρια ἀνθρωπιστικὴ συνείδηση. Πλούσια ἐμπειρικὴ ἰδιοσυγκρασία. Σὲ θέματα τέχνης ἔχει μιὰ ἐντονη εὐαισθησία· καὶ στὰ πράγματα γενικὴ γνωσιολογικὴ ἐπιστασία. Τὸ γερὸ ποιητικὸ του ταλέντο ἀποκαλύφθηκε σὲ νεαρὴ ἡλικία, σὲ χρόνια φοιτητικῆς του ζωῆς, τῆς τραγικῆς Κατοχῆς. Ἄλλ' ἀπὸ τότε ὡς τώρα, δυναμωμένο κι ὄριμο, τὸ διακρίνει ἕνας ἀκρατὸς ψυχισμὸς, μιὰ ραφινάτη σκέψη, ἕνας βαθὺς στοχασμὸς. Ὁ λόγος του φτάνει σὲ μιὰ κορύφωση, ὅταν πηγάζει ἀπὸ τὴν ψυχὴ. Αὐτὸ ἀξιώνει καὶ ὁ Κλάουζεβιτς. Ἔτσι καὶ γιὰ μᾶς, ὁ λόγος πού εἶναι πηγαῖος, αὐθόρμητος, ἀγνός, ἀποστάζει ἀπὸ τὸ αἶσθημα καὶ τὴν κρίση, καὶ εἶναι ὁ πιὸ ἠθικὸς καὶ λυτρωτικὸς. Ὁ Δ.Χ. εἶναι μιὰ συγκροτημένη καὶ ἰδιάζουσα προσωπικότητα στὰ γράμματά μας. Γράφει μελέτες, δοκίμια, αἰσθητικὲς ἀναλύσεις σὲ θέματα μουσικῆς καὶ θεάτρου. Οἱ ποιητικὲς του ἐξάρσεις, εἶναι γεμάτες περηφάνια κι ἐνθουσιασμό γιὰ τὶς ἀξίες τῆς ζωῆς, καὶ τὴν εὐτυχία τ' ἀνθρώπου. Ἐπιμελεῖται καὶ διευθύνει καὶ μιὰ ἀπὸ

τὶς πιὸ πολυσέλιδες τοπικὲς ἑφημερίδες στὴν Ἑλλάδα, τὰ «Καστελλιῶτικα Νέα». Γενικά, δίνει τὴν πολύτιμη συμβολὴ του γιὰ τὴν πατριωτικὴ ἐνότητα, τὴν κοινωνικὴ ἀγάπη καὶ τὸν λαϊκὸ πολιτισμὸ. Εἶναι λίγοι σήμερα στὴ χώρα μας οἱ ἠθικοὶ καὶ οἱ δυνατοὶ σὲ τέχνες καὶ σὲ γράμματα πού διατηροῦν ἐκείνη τὴ φιλότιμη κι ἀνοιχτόκαρδη ψυχικὴ λεβεντιά. Αὐτοὶ καλλιεργοῦν τὶς πιὸ ζηλευτὲς ἀρετὲς τῆς ρωμιοσύνης. Αὐτοὶ περιορίζουν κάθε ἀληθινὸ κι ὠραῖο, κάθε πολιτιστικὴ ἀξία μέσα στὴν τόσο ἀποπνηχτικὴ «σύγχρονη» Ἀθήνα, πού μοιάζει βαθυλώνα χαθοῦζα, ὅπου σὸ τέλμα τῆς λογῆς ἑτεροκίνητα ἔρπετά δηλητηριάζουν τὸ ψωμί καὶ πνίγουν τὶς ἀξίες. Ἀπὸ τὴν ἐφηθικὴ του ἡλικία, ὁ ποιητῆς Δ.Χ. ὀρθὸς κι ἀλύγιστος μέσα στὰ θολὰ καὶ σκοτεινὰ ρεύματα τῆς πολεμικῆς κραιπάλης, ἔθρεψε τὴ φωνὴ τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς φιλοπατρίας μὲ τὰ μηνύματα τοῦ ἀγῶνα, τῆς νίκης καὶ τῆς λευτεριάς. Μὲ τὶς συλλογὲς του «Σίδερα I» καὶ «Σίδερα II» μὲ ἀντρίκειο, ρωμαλέο καὶ μαγιακόφσκειο ὄφος, πέρασε (γιὰ ὀσους βέβαια μελετοῦν ἀντικειμενικά τὰ προϊόντα τῆς γραμματολογίας καὶ ἀποτιμοῦν σωστὰ τὴ γνήσια συμβολὴ τους) στὴ μνημειακὴ ποίηση μὲ τοὺς ἀνοιχτοὺς ὀρίζοντες καὶ στὴν ἀβολὴ ποιητικὴ μαρτυρία τῆς ἀδικῆς ἱστορίας πού προκαλεῖ καὶ διαμορφώνει ἢ σκοτεινοπλόκαμη ἐπιδρομικὴ καὶ φονικὴ βαρβαροσύνη τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς. Συμβολικά καὶ ἠρωικά τὰ ποιήματα τοῦ Δ.Χ. ἔχουν καὶ φιλοσοφικὴ διάθεση καὶ διιστορικὴ ἐπισκόπηση· καὶ δὲν εἶναι ἀπλὰ σὰν τὰ σίδερα, παρὰ σὰν τὰ γρανίτια καὶ τ' ἀτσάλια. Στίχοι λιτοὶ καὶ μεγαλόστομοι, αὐθόρμητοι καὶ πολὺπλαγκτοὶ, συναισθηματικοὶ καὶ τρανταχτοί, ἐλεύθεροι καὶ ἐπιθλητικοί, θγαλμένοι ἀπὸ νεανικὴ φλόγα καὶ παρθενιὰ ρεμπωικὴ. Στὸν ποιητὴ Χαλατσᾶ, ἐπιδρῶν καίρια τὰ γεγονότα, συνομιλεῖ μὲ πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς πολεμικῆς τραγωδίας, τῆς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς καὶ τῆς ἀντιστασιακῆς παληκαριᾶς. Ἀποκαλύπτει τὴ γύμνια τοῦ νε-

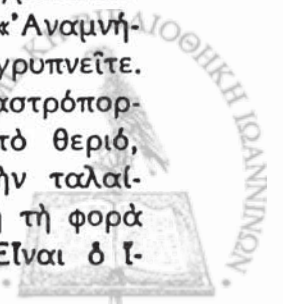
κροῦ ἀνθρώπου μπροστά στον ὑπολογισμό του θανάτου. Δίνει μιὰ ποίηση: εὐλαβικό τέμενος ἀνθρωπιάς, πού ἀντικαθρεφτίζει μιὰ δλάκερη ἥρωική καὶ τραγική ἐποχή καὶ πού εἶναι πάντα μιὰ διαμαρτυρία ἐπίκαιρη κι αἰώνια. Στὴν Κατοχή, εἶχε χαιρετίσει καὶ ὁ Σικελιανὸς τὸν ρουμελιώτη ποιητή, καὶ εἶχε ἐπικυρώσει τὸν προβληματισμό του γιὰ τὴ νέα τότε ἐκφραστική μορφή. Παραθέτουμε λίγες στροφές ἀπὸ ἓνα ἐλεγειακό του ποίημα: «Τ' ἀγαθὰ τοῦ πολέμου... ἐρείπια ἀρχαίων πόλεων/ ὑψωμένα σὲ βουνά/ καὶ σεῖς δεντρῶν κλωνάρια/ γιὰ πατερίτσες κομμένα./ Μορφή τῆς γῆς πού σὲ σκάβουν σ' ἀμέτρητα καμίνια/οἱ θόμπες ἀεροπλάνων/ μανάδες μὲ λυτὰ μαλλιά/πού τί νὰ πρωτοκλάψετε δὲν ξέρετε/ παιδιὰ, γκρεμίσματα, λογιῆς ἀνέχειες, θανάτους!...».

• * •

Παναγιώτης Κυριακοῦ

Μερικοὶ ἱερωμένοι καταπιάνονται γερὰ μὲ τὸ γράψιμο βιβλίων, καὶ κρατοῦν ἀναμμένη τὴ λαμπάδα τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ τίμιου καὶ σωστοῦ διαφωτισμοῦ, ὅπως ὁ ἀκαταπόνητος ἀγωνιστὴς Πυρουνάκης, ὁ πρωθ. Νικ. Παπαδόπουλος πού μᾶς ἔδωσε ὀγκῶδες ἱστορικό ἔργο ἀπὸ τὸ '21, ὁ Ἀνδρέας Ἀγιορείτης (Θεοφιλόπουλος) βιβλία μὲ γλαφυρὸ λόγο καὶ λυτρωτικὴ οὐσία διδασχῆς, σὰν τὸν μητροπολίτη Εἰρηναῖο κ.ἀ. Λογοτέχνες ὅμως σὰν τὸν ἱερέα Κυριακοῦ πού προσφέρουν μὲ τόση ἀφοσίωση στὴν τέχνη καὶ στὰ Γράμματα ἀγαθὰ πνευματικά, γιὰ χάρη τοῦ λαοῦ καὶ γενικότερα τοῦ πονεμένου ἀνθρώπου, εἶναι ἐλάχιστοι. Αὐτὲς οἱ φωτεινὲς ἐξαιρέσεις μὲ θεηγόρους συμπαραστάτες, συμβάλλουν ὅσο μποροῦν στὴν κατάρρευση τοῦ παλιοῦ καὶ σάπιου κόσμου. Ἄξιος λοιπὸν ὁ μισθὸς τοῦ Κυριακοῦ πού μὲ τρία λογοτεχνικά βιβλία του ἀποδείχνει ἀγάπη καὶ πίστη στὸν ἄνθρωπο καὶ προβληματικὴ θεώρηση τοῦ βίου καὶ τῆς «ἐπὶ γῆς εἰρήνης» σὲ μιὰ ἐποχὴ μάλιστα πού ἡ πολεμοκάπη-

λη Δύση θρῖσκεται σὲ καμπὴ παρακμῆς γιὰ τὴν αὐτοσυντήρητη οικονομικὴ τῆς θέσης. Ἡ μυριοπόθητη εἰρήνη τοῦ Ναζωραίου καὶ τοῦ Βούδδα καὶ ἡ λατρεία πρὸς αὐτή, εἶχε δημιουργήσει καὶ τὴ γνωστὴ θέση μιᾶς ἀντιφατικῆς ἠθικῆς, τοῦ «ἐὰν σὲ ραπίσει τις εἰς τὴν παροιᾶν στρέψε εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἄλλην». Δηλαδή στὸ κακό, ν' ἀνταποδίνεις τὸ καλό, στὴν ἔχθρα τὴ φιλία, στὸ μῖσος τὴν ἀγάπη. Ὅμως τὸ κακὸ εἶναι σκληρὸ κι ἀνελέητο. Στάθηκε προαιώνια τροχοπέδη στὴν παγκόσμια εἰρήνη. Ὁ καπιταλισμὸς παραμορφωμένος γιὸς τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, εἶναι ταυτισμένος μὲ τὸ κακὸ καὶ τὸν πόλεμο. Τὸν κουβαλάει μέσα του «σὰν τὸ μαῦρο σύννεφο τῆ θύελλα» ὅπως ἔλεγε ὁ Ζ. Ζωρές. Ὁ Κυριακοῦ προβληματίζεται πάνω στὴ θεώρηση τῆς ἀλλαγῆς τοῦ κόσμου. Τὸ ἂν συλλαμβάνει τὰ πραγματικὰ αἴτια καὶ τὴ σωστὴ γραμμὴ μὲ ἀνάλογους τρόπους καὶ μέσα, εἶναι ἄλλη διαστατικὴ ἀντίληψη σὲ αἴτια, αἰτιατὰ καὶ φαινόμενα. Αὐτὸ ἀνάγεται στὴ σύγκριση σωστῶν φιλοσοφικῶν θεωρήσεων, ὅπως π.χ. ὁ Ἐνγκελς ἔχει διακηρύξει ὅτι «ἂν ὄλοι οἱ φιλόσοφοι θέλησαν ἀπλῶς νὰ ἐρμηνεύσουν τὸν κόσμον, ὁ Μάρξ ὅμως θέλησε νὰ τὸν ἀλλάξει» γιὰ νὰ τὸν σώσει. Ἡ παθητικὴ στάση εἶναι ἀρνητικὴ θεώρηση καὶ ἀπραξία. Ὁ κόσμος ἔχει κουραστεῖ ἀπὸ τις πελαγωμένες καὶ σκοτεινὲς μεταφυσικὲς ἀντιλήψεις τῆς ἱστορίας. Καὶ οἱ θρησκείες σὰν δόγματα χωρὶς ἐνσάρκωση τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἠθικῆς εἶναι καταδικασμένες στὴ χρεωκοπία. Γιατὶ ἄλλα διακηρύττουν οἱ φορεῖς τους καὶ γι' ἄλλα ἀποσκοποῦν καὶ πράττουν. Πάντως εἶναι ἄξιος συγχαρητηρίων ὁ λογοτέχνης Κυριακοῦ ἔστω καὶ πού πιστεύει ἢ δραματίζεται ἓναν καλύτερο κόσμον, ἄσχετα μὲ τί τρόπους καὶ μέσα μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ. Λέει στὸν πρόλογο τῶν «Ἀναμνήσεών» του: «...Γρηγορεῖτε ἀγρυπνεῖτε. Προσέχετε φυλάτε καλὰ τις καστρόπορτες, μὴ λάχει κι ἀναστηθεῖ τὸ θεριὸ, τις σπάσει καὶ μπεῖ πάλι στὴν ταλαίπωρη πολιτεία σας, γιὰτὶ αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ σᾶς παιδέψει πιὸ πολὺ». Εἶναι ὁ ἱ-

διος μιά άγρυπνη συνείδηση. Άλλά ποιός και πότε θα φέρει έναν έξυγιαντικό κι έπιστημονικό χριστιανισμό, μακριά από την καπηλεία των ποντίφηκων, των όμογενών 'Ιάκωβων των ΗΠΑ, και των διαφόρων «Χριστιανικών κομμάτων» που στην ουσία δέν έχουν καμμιιά σχέση με τον πραχτικό και σοσιαλιστικό χριστιανισμό; 'Ο Κυριακού είναι έξοχος και στην πεζογραφία και στη στιχουργία του. Άνήκει στη σχολή του κοινωνικού λυρισμού. Έχει στο έργο του «Άναμνήσεις» ρεαλιστικές σελίδες με συναρπαστικές άλληγορίες. Καρδιά και σκέψη ταυτισμένα. Δίνει άνάσες παρηγόριας και στιγματίζει τό μένος του κακού και της θίας που σφίγγει και συρικνώνει την ψυχή τ' ανθρώπου και της ομάδας. Και στη «Ματωμένη Άγράφπη» τό ίδιο. Δυό όμορφα βιβλία που τύπωσε δυό μήνες πριν καταρεύσει ή δικτατορία, και που δίνει παραινεντικά μηνύματα καρτερίας, έλπίδας, όπομονης, αγάπης και λυτρωμού. Συγγενεύει σε όρισμένα στοιχεία και με τον Μ. Νικολαΐδη. Έδώ κι εκεί τον κυριεύει και κάποια διογενική άπαισιοδοξία στην αναζήτηση οωστού κι άκέριου ήθικου ανθρώπου. Παλεύει με τον έαυτό του. Μοιρολογεί τον ξεπεσμένο κόσμο, αλλά και τον χαϊδεύει με στοργή μη λάχει και τον άπομακρύνει από τις στράτες και τά χάη της καταστροφής. Γίνεται παρηγορητής για τη φθορά που φέρνουν οι άντινομίες. Οι λυρικοί και μεταφορικοί στίχοι του σε κερδίζουν: «Τό τραίνο της ζωής φεύγει γοργά/ παίρνει στο δρόμο πολλούς/ άδειάζει μερικούς/ δείχνει τοπία και χωριά/ πίσω ποτέ δέ γυρνά/ κοιτάζει τό μπροστά».

Στό βιβλίο του «Άπό την Κόλαση στη χώρα των Άγγέλων» όρμάει και συνθέτει από αγάπη στα πλάσματα της γης και του Θεού ανθρώπου· κι από έξιδανικευτική διάθεση και λατρεία σε φανταστικές μορφές του υπεραισθητού κόσμου. Έρμηνεύει με πλούσιες ποιητικές προεκτάσεις έδάφια από τη Γραφή για τη δημιουργία του σύμπαντος. Μας δίνει τό συμπέρασμα άφού θα διατρέξει και θα παραλληλίσει γενιές,

γραφές και εποχές: ότι: ό άνθρωπος γεννιέται ώραίος, άθώς και καλός, μα γίνεται άσκημος, πονηρός και κακός στη βιοτική διαδρομή του. Γενικά ό ταλεντούχος παπα - Πάνος από τό Πέραμα του Πειραιά, έχει προσωπικό γράψιμο με πολλή εύαισθησία και ύψηλό αίσθημα εύθύνης. Χάρισμά του ή άπλοποίηση της βιβλικής γλώσσας, σε κατανοητή κι ώραία, πλούσια και γλυκόχυμη δημοτική, με παραστατική δύναμη και έμπνευση, σαν εκείνη των αρχαίων Έβραίων ποιητών της Π. Διαθήκης· με τη διαφορά πως όρισμένοι από κείνους, ήταν ριζοσπαστικοί και επαναστάτες.

• * •

Έρρίκος Βλάχμπεης

Ή πηγαία κι άληθινή τέχνη, στηρίχτηκε πάντοτε στις σεμνές, άθόρυβες, και γνήσιες δυνάμεις του λαού, που στέκουν άτόφιες στη ζωή και στην πάλη, κι άποχτούν την αίσθηση από τό βίωμα, και μετουσιώνουν τό αίσθημα και την ιδέα σε ύποκειμενική και άντικειμενική ύπόσταση, σε προγεφύρωμα τιμής και αγάπης για τον άνθρωπο, δίνοντας νέες διαστάσεις στην εξέλιξη του θίου του και νέους χυμούς στην Ιστορία της τέχνης και του πολιτισμού.

Ένας από τους νέους κι αξιόλογους διηγηματογράφους είναι ό Έρ. Βλάχμπεης που ζεί και εργάζεται στις Σέρρες. Συμπαθητικά τά θέματά του, θγαλμένα από τις στερήσεις και τις ανισότητες της κοινωνίας μας. Άπλός στην αφήγησή του και εύστοχος στην ψυχολογία του. Ξς τώρα τύπωσε δυό βιβλία και συνεργάζεται και με περιοδικά και άλλα έντυπα. Δέν τον πρόσεξε ίσως κανεις από τά καπηλικά και φατριαστικά κατεστημένα της κριτικής. Ρεαλιστής και εύρηματικός, με άνάλογη πρωτοτυπία και συναρπαστικά περιεχόμενα. Οι ήρωές του διαγράφουν ψυχολογικές συγκρούσεις, αγωνιστικές εξελίξεις και προοπτικές. 'Ο Βλάχμπεης συνθέτει ένα ρεαλισμό με τη σημασιολογική έρμηνεία του Λούκατς. Στέκει σε κύρια

χαρακτηριστικά γνωρίσματα τύπων. Ρεαλισμός με τύπους και καταστάσεις σάν βασικά κριτήρια, πού δίνουν διαστάσεις στήν αγωνιστική πραγματικότητα. Στόν Ε.Β. δέν ὑπάρχει ἡ τάση τοῦ ποιητικοῦ παιγνιδιοῦ, ἀλλά ἡ ὀργανική ἀρετή τῆς ἐνδοσκοπίας τοῦ χαρακτήρα. Στά διηγήματά του πλουτίζει με ἐντυπωσιακή ψυχολογική διεύδυση τῆ συνειδησιακή προβληματική καί πάλη, ἀνάμεσα στά πιεστικά καί ζωτικά αἰτήματα τοῦ καιροῦ καί παροτρύνει γιά τῆ διατήρηση τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν. Δεύτερο χάρισμά του εἶναι οἱ γεμάτες ἔμπνευση καί ὑποβλητική δύναμη καταπληκτικές παρομοιώσεις του. Ἀναπτύσσει τῆ σύγκρουση καί τὸ δραματικό κυκλῶνα τῶν σχέσεων. Βλέπει κατάματα τῆ ζωῆ, στήν καθημερινή τῆς κίνηση. Στῆ συλλογή του «Τὸ ντόπιο μηχανήμα» καί πιὸ συγκεκριμένα καί ἔντονα στὸ διήγημα «Ἐνα κομμάτι πατριδα μέσα στὸ σακούλι» πού θυμίζει «Χωριάτες» Μπαλζάκ, κόπους ἢ ἥρωες ἀπὸ τὸ «Ζερμινάλ» τοῦ Ζολᾶ, μᾶς δίνει συμπαθέστατους τύπους ἀπλῶν ἐργατῶν πού ἡ δίψα τῆς δημιουργίας καί ὁ πόθος τῆς κατάκτησης τῶν δικαιωμάτων τοὺς θέτει στήν ἔπαλξη τῆς ταξικῆς πάλης καί τῆς ἱστορικοκοινωνικῆς κίνησης. Οἱ ἐργάτες Καραμούτας καί Καπλάνος πού ὁ δεύτερος δέν βρῖσκει τόπο νὰ σταθεῖ καθὼς ἀντιπαλεύει τὸν σκληρὸ ἐργοδότη καί γίνεται ἀγρότης πού στὸ τέλος τοῦ παίρνουν καί τῆ λιγοστή γῆ πού καλλιεργοῦσε, γιά νὰ δώσουν ἀδερφικά τὸν ὄρκο στὸ αὐριανὸ ἀγωνιστικὸ περιεχόμενο τῆς ζωῆς. Στὴν «Ἀντίχριστη» στιγματίζει ἔμμεσα τὶς προλήψεις καί δεισιδαιμονίες τῶν ἀφελῶν καί καθυστερημένων, πού τὸ κατεστημένο τῆς ἀστικῆς κοινωνίας τοὺς καταδικάζει σὲ ἀμορφωσιές καί σὲ παλιές συνήθειες. Στὸ διήγημα πού δίνει καί τὸν τίτλο στὸ βιβλίο, ἀντιπαρατάσσει τὴν ἀρχοντιά καί τῆ φτώχεια σὲ πασκαλιάτικα ἀγαθὰ πού συγκινεῖ καί πειθεῖ με τὸν ἥρωα Γιάγκο, τὸν Κασαπόγια του καί τῆ Λουλού. Θίγει βαρύτερα τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα τῶν ἀπαράδεκτων διακρίσεων ἀπὸ τῆ μιὰ

μεριά καί τῶν ἐλλειψῶν στερήσεων ἀπὸ τὴν ἄλλη. Καί στὸ «Βάφτισμα» ἐκθέτει καί ἐπικρίνει τὶς ἀδικίες, πού ὅπως λέει στὸ τέλος τοῦ «μπορεῖ ὁ Θεὸς νὰ ἴφτιαξε ἕναν τόσο ἀδικο κόσμο! Ἄν εἶναι ἔτσι, τότε δὲ θὰ ἴναι διόλου δίκαιος, ἢ θὰ ἴναι Θεὸς τοῦ Κασάμπα καί τῆς Ρόζας...».

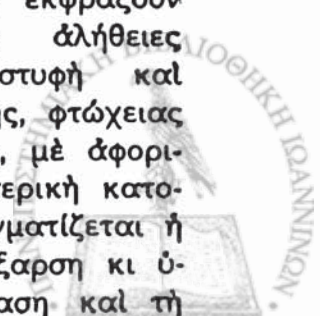
Ὁ Βλάχμπης συγγενεῦει στῆ ρεαλιστική γραμμὴ του με διηγηματογράφους σάν τὸν Παρορίτη, Σκάρο, κ.ἄ. Ἡ πρώτη του συλλογὴ «Σηματοδύοντας τὸ χρόνο» ἔχει συγκινητικά διηγήματα ὅπως τὰ παρακάτω «Ἐφτά βέργες ἀτσάλι», «Τὸ καρύδι πού δέν ἦταν κούφιο», «Τὰ χρυσὰ κουτάλια», «Ὅταν διώξουμε τῆ νύχτα» καί «Ἡ παράγκα». Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ σάν βιώματα ζωντανῶν ἀνθρώπων, τοὺς παρουσιάζει ἀξιους με φλογερὴ ψυχὴ καί πίστη, ἀπὸ τὴν κατοχὴ τῶν Βουλγάρων φασιστῶν στῆ Μακεδονία, ὅπου οἱ πατριῶτες κρατᾶνε τὶς ἠθικὲς ἀρχές καί θάζουν σκοπὸ καί πλάνο τὴν ἀντίσταση καί τὴν ἐμμονὴ στὸν ἀγῶνα γιά τῆ λευτεριά τοῦ λαοῦ. Γενικά, καλλιεργεῖ τὴν ἀγωνιστικὴ συνείδηση σὲ ἐργάτες καί ἀγρότες, γιά ποθητὴ τους ἀπολύτρωση καί ἡ τέχνη του εἶναι διαποτισμένη καί με τωρινὰ καί ἐπίμαχα κοινωνικά προβλήματα. Ἀπὸ τὸν Βλάχμπη θὰ περιμένουμε νὰ προσφέρει καί ἀκόμα καλύτερα καί τελειότερα διηγήματα.

• * •

Νέα βιβλία

Περιεκτικὰ γνωρίσματα

ΝΙΚΟΥ ΜΠΟΥΤΒΑ: «Ἐνοπλοῖ». Ἐνα νέο βιβλίο τοῦ γνωστοῦ Ρουμελιώτη διηγηματογράφου, με 15 ρεαλιστικά καί ἀξιαγάπητα θέματα πού ἐκφράζουν δραματικὲς καί κοινωνικὲς ἀλήθειες με συμπαθητικούς ἥρωες, στυφή καί πικρὴ γεύση ἐγκατάλειψης, φτώχειας κι ὀρφάνιας τοῦ λαοῦ μας, με ἀφοριστικὲς νύξεις γιά τὴν ἐσωτερικὴ κατοχὴ τῆς ἐφταετίας, πού στιγματίζεται ἡ βία καί δημιουργεῖται ἡ ἔξαρση κι ὑποχρέωση γιά τὴν ἀντίσταση καί τῆ

λευτεριά, τὴν ἰσοτιμία καὶ τὴ γενικὴ ἀξιοπρέπεια.

ΦΙΛΙΠΠΑ ΓΕΛΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: «Ἡ Νέα Βουλγαρία». Ἐνα καινούργιο βιβλίο ἐντυπώσεων τοῦ θραβευμένου στὰ τουριστικὰ ταξιδιώτῃ συγγραφέα. Ἀποκαλύπτει στὰ μάτια τοῦ ἀναγνώστη μὲ περιγραφές καὶ φωτεινές εἰκόνες πολλὰ μέρη τῆς γειτόνισσας χώρας μὲ ἔγκυρα στοιχεῖα ἀπὸ τὴν καταπληχτικὴ σοσιαλιστικὴ τῆς πρόοδο. Ἐνα τέτοιο βιβλίο εἶναι κατατοπιστικὸ κι εὐχάριστο. Ὁ συγγραφέας τὸ ἔγραψε ἀνάλογα μὲ τὶς δυνατότητές του, μὲ πνεῦμα θαλκανικῆς καὶ πατριωτικῆς ἔλασης γιὰ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἐργαζόμενου βουλγαρικῆς λαοῦ καὶ τῆς συμβολῆς σ' αὐτὴ τὴν πρόοδο τοῦ ἐκεῖ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Προωθεί καὶ καλλιεργεῖ τὶς πνευματικὲς καὶ πολιτιστικὲς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν.

ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ: «Χάθηκαν ἀλησμόνητοι». Ἐνα βιβλίο μὲ 19 πρωτότυπα ἀφηγήματα τοῦ Ἡπειρώτῃ ποιητῆ. Θὰ περάσουν στὰ τόσο λιγοστὰ ἱστορικὰ διηγήματα τῆς ἐποχῆς τοῦ μεγάλου ξεσηκωμοῦ τοῦ γένους. Ὁ συγγραφέας κατόρθωσε καὶ συναξε στοιχεῖα ἀπὸ θρύλους καὶ παραδόσεις, ἀφηγήσεις γερόντων μὲ ἠρωτικούς μύθους τῆς περιοχῆς Τζουμέρκων καὶ Ραδοβιζίων καὶ μὲ εὐλαβικὴ εὐσυνειδησία τὰ ἔπλασε μὲ τὸ δικό του ἀπλό, τραχὺ καὶ λαϊκὸ ὄφος, σὲ διδαχτικὲς σελίδες τέχνης, θαυμασμοῦ καὶ περηφάνιας γιὰ τοὺς ἀφανεῖς προγονικούς μας ἥρωες, πού ἐνῶ διακρίθηκαν στὸ σύνολο τοῦ ἀγῶνα πέρασαν στὴ λησμοσύνη καὶ τὴν καταφρόνια τῆς ἀμελικτῆς νεώτερης δραματικῆς μας ἱστορίας, χωρὶς οὔτε μιά καταγραφή γιὰ μνήμη. Τὸ ἔργο τοῦ Ν.Κ. ἰσοδυναμεῖ καὶ σὰν μνημόσυνο γιὰ ὅλους τοὺς ξεχασμένους κι ἀφανεῖς ἥρωες τοῦ λαϊκο - ἀπελευθερωτικοῦ ἐκείνου ἀγῶνα.

ΙΩΑΝΝΗ Γ. ΣΑΡΡΑ: «Τὸ μεγάλο ψέμμα». Ἐνα ποιητικὸ βιβλίο μὲ κοινωνικὰ αἰσθήματα καὶ προοδευτικὲς ἰδέες. Καυτηριάζει τὰ σαθρὰ πολιτικά

ἦθη καὶ τὶς πολιτικὲς ἀπάτες. Στίχοι ρεαλιστικοὶ καὶ προβληματιστικοὶ πού ἀσκοῦν κοινωνικοπολιτικὴ κριτικὴ, ὁμοιοκατάληκτοι, σὲ καλόηχους ρυθμούς καὶ ἀπλοϊκοὺς τόνους, θγαλμένοι ἀπὸ πίκρες καὶ παράπονα ἐμπαυγμῶν, φτωχῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν σὰ στόχο καὶ σκοπὸ τὴν ἠθσοπλαστικὴ ἔφεση, τὴν ἀποκάλυψη τοῦ κακοῦ καὶ τὴν ἐξυγίανσή του.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΥ: «Κραυγὲς ἠφαιστείου». Μιά ἀντρίκεια, σπαθᾶτη καὶ μαχόμενῃ ποίηση, γραμμὴν μὲ τὸ αἷμα τῆς καρδιάς τοῦ ἐξαιρετοῦ Πειραιώτῃ ποιητῆ. Φλογοβόλες κι ἀπολυτρωτικὲς θέσμες στίχων πού σφύζουν ἀπὸ ἐκρηκτικὲς εἰκόνες μὲ κίνητρα τὶς συναισθηματικὲς ἀδικίες. Στίχοι ἐλεύθεροι καὶ πολύπλοκοι, κοφτεροὶ καὶ ἀμελικτοι, πού μαστιγώνουν τὸ ἔγκλημα καὶ τὴ θία. Μηνύτορας τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ καὶ εἰρηνικοῦ ἰδανικοῦ ὁ Θανόπουλος μὲ μονόλογους πρωτοτυπίας σὰν τῶν ἠρώων καὶ μαρτύρων Βελουχιώτῃ, Τζιορντάνο Μπρούνο, Ἰουλιανοῦ Παραθάτῃ κ.ἄ. τὸ βιβλίο αὐτὸ περιέχει κομμάτια ἀπ' τὰ καλύτερα τῆς ὅλης ποίησής του.

ΧΑΡΙΛΑΟΥ Σ. ΝΤΟΥΛΑ: «Ἡ ἐποποιία τοῦ Ραβινὲ καὶ ὁ θρυλικὸς Γρηγόρης Γουλιανός». Πρωτότυπο καὶ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ γνωστοῦ φιλόλογου θγαλμένο ἀπὸ ἐπίπονες ἐρευνες τῆς νεώτερης πολιτικοστρατιωτικῆς μας ἱστορίας. Ἐνα βιβλίο μὲ νέες ἱστορικὲς πηγές καὶ πρωτοφανέστες ἠρωικὲς μορφές ἀγωνιστῶν τοῦ λαοῦ, ὅπου ὁ φωτισμένος ἐκπαιδευτικὸς καὶ συγγραφέας τοῦ «Φαρμακόδημου», τιμᾶει, ἀξιοποιεῖ καὶ προβάλλει σὲ ζωὴ καὶ αἰωνιότητα, μὲ βαθιὰ συναίσθηση καὶ συνειδητὴ εὐθύνης τῆς ἀποστολῆς του.

ΚΥΡΑΣ Γ. ΣΙΝΟΥ: «Πῆραμε τὴ ζωὴ μας λάθος». Ἐξαιρετικὰ διηγήματα θγαλμένα ἀπὸ τὴ σύγχρονῃ πραγματικότητα καὶ τὸν πλούσιο συναισθηματικὸ κόσμο τῆς κ. Σίνου μὲ ἀνάλογες ἐπιρροές καὶ ἀπὸ νεώτερου Ρώσους κλασικούς πού μᾶς ἔχει δώσει ὀρισμέ-

νες μεταφράσεις τους. Μιά ώριμη και ρεαλιστική τέχνη με αίσθημα και ψυχικά προβλήματα. Ἐνα βιβλίο με ἀρετές και προσωπικές ἐμπειρίες, πού συγκινεῖ κι ἐντυπωσιάζει. Μιά προσπάθεια και πράξη εὐγενική και θετική.

ΦΩΤΗ ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΥ: «Τὰ ποδοβολητὰ τῶν ἀλόγων». Μιά ποίηση ρεαλιστική και κοινωνική, πού ἐκφράζει με βαθιά αἴσθηση και συμπυκνωμένη οὐσία τὸ ἐσώτερο δράμα τοῦ ἀνθρώπου και τοῦ λαοῦ στήν «ἐσωτερική κατοχή» τῆς περασμένης ἑφταετίας. Ἄξια και συγκινητικά ποιήματα, πού συνδέουν τίς ἀτομικές καταθλιπτικές καταστάσεις με τὸ γενικό ἀνυπόφορο κλίμα μιᾶς δουλείας. Ψυχές φυλακισμένες πού θασανίζονται μέσα σέ δεσμὰ και ἀλλοτριώσεις, νά παραμείνουν ἀναπαλλοτριωτες κι ἀδούλωτες σάν τοῦ ποιητῆ Φ. Εὐαγγελάτο πού τόσο εὐπαθῆς δέκτης μοιρολογεῖ τὴν ἀπώλεια τῆς λευτεριάς: «Μέσα ἀπ' τὴν ἀπουσία σου/ φαντάσματα ἀναδύονται οἱ μέρες μου/ και δύουν οἱ ἑσπέρες μου λείψανα θλιβερά...».

ΚΩΣΤΑ ΑΒΡΑΑΜ: «Ἐλευθέριος Βενιζέλος» (τὸ ἀνέσπερο φῶς). Ἐνα πολιτικοϊστορικό βιβλίο ἀπὸ τὴ ζωὴ και δράση τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου με παράθεση γεγονότων, γτοκουμέντων και δοκιμοκριτικές ἀπόψεις και ἀξιώσεις. Ὁ Κ. Ἀβραάμ ἀν και ζεῖ στή Λαμία, ἀνήκει στὸ λαὸ και στήν Ἑλλάδα, τίμιος ἀγωνιστής, ἐκλεκτὸς πεζογράφος και ποιητής. Ἡ πνευματική του δράση εἶναι

πολυσχιδής. Ἀνήκει στὴ γενιά τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης και ὄλα τὰ ἔργα του ἔχουν τὴ σφραγίδα τῆς ἐγκυρότητας, τῆς ἀλήθειας και τῆς διδαχῆς, τῆς ἔθνικῆς περηφάνιας και τῆς προοδευτικῆς ἀλλαγῆς.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΛΙΑΤΣΟΥ: «Ἡ Βαυαροκρατία και οἱ Ἀγωνιστὲς τοῦ '21». Ὑπεύθυνο και διδαχτικό βιβλίο. Περισπούδαση, τίμια και ἀληθινὴ ἐμπεριστατωμένη και ἀντικειμενική μελέτη, γιὰ τὴν τύχη τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ '21, τὴν εὐθύνη τοῦ Καποδίστρια γιὰ τὴν ἀστικοδημοκρατική ἐξέλιξη στὴ χώρα μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ γένους, τὸν μακάθριο ρόλο τῶν «προστατῶν», τὴ δουλοπρέπεια και ὑποτέλεια τῶν ἀρχομανῶν και ἄθλιων «Ἑλλήνων» πολιτικῶν ἡγετῶν τοῦ καιροῦ ἐκείνου, τῶν ἀντιφατικῶν, τῶν αὐλοκολάκων και τῶν καιροσκόπων. Συγχαρητήρια στὸν ἀγωνιστὴ συγγραφέα.

ΙΑΣΩΝΑ ΙΩΑΝΝΙΔΗ: «Ὁ Μιγάς» Διηγήματα. Μιά ἐξαιρετικὴ συλλογὴ τοῦ γνωστοῦ ποιητῆ και διηγηματογράφου. Σφιχτὸ και οὐσιαστικό, συγχρονισμένο και ἀνανεωμένο γράψιμο. Ψυχολογημένη και προσωπικὴ ἀναφορὰ σέ κοινωνικά προβλήματα. Σκηνὲς ἀπὸ τὴ νεώτερη πραγματιστικὴ ζωὴ. Δυνατὴ αἴσθηση περασμένων βιωμάτων και δραματικὴ ἔμφαση παρηκμασμένων ἐπαγγελμάτων. Ἐντονη ἢ κατάφαση τῆς διαλεχτικῆς πορείας φθορᾶς και ἀλλαγῆς πραγμάτων.

Σπύρος Μελετζῆς

Τὸ μεγαλύτερο καύχημα τοῦ λαοῦ μας, ἡ ἠθικοδυναμική του περηφάνια, ἡ ἴδεια ἡ ἀγωνιστικὴ του ὑπόσταση στὴ νεώτερη ἱστορία μας, εἶναι: ἡ ἔθνικὴ του Ἀντίσταση στὰ 1940 - '45. Δίκαια λοιπὸν τὸ δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Μάη πολὺς λαὸς τῆς Ἀθήνας χάριξε ὀλόψυχα τὴν πλούσια και πολὺτιμη ἐκθεση φωτογραφίας τοῦ παλιοῦ ἀντιστασιακοῦ μας καλλιτέχνη Σπύρου Μελετζῆ στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τῆς πρωτεύουσας.

Πολύπτυχη, πολυπρόσωπη, διάφανη, αὐθεντικὰ ἱστορικὴ, πρωτόφαντη και βαθιὰ συγκινησιακὴ ἀχτινοβόλησε σέ μεγάλη φωτογραφικὰ μεγέθη ἡ ἐπικοδραματικὴ ἐκείνη πρωταγωνιστικὴ χορεία τοῦ λαϊκοαπελευθερωτικοῦ μας ἀγῶνα, τόσο στοὺς ἐπιζῶντες παλιούς βετεράνους τῆς Ἀντίστασης, ἄλλο τόσο και στίς κατοπινὲς γενιὲς και ἰδιαίτερα στοὺς νέους μας πού στέκουν ἀξιοί μιμητὲς τῶν ἡρωικῶν τους προγόνων. Ὁ Σπ. Μελετζῆς πρῶτος και μεγάλος καλλιτέχνης τῆς φωτογραφίας στὴ χώρα, ἀνάλωσε τὴ

Πρόσωπα και Κείμενα

Ἄλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Μία σχετική θεώρηση τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου του
Ἀπόψεις κριτικῆς ἀνατομίας

τοῦ Λάμπρου Μόλαμο

Ὁ φτωχὸς «ἀγιος» τῶν γραμμάτων μας Ἄλ Παπαδιαμάντης εἶναι «ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΠΟΓΔΑΙΟΤΕΡΟΥΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥΣ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΔΩΣΕ Ο 19ος ΑΙΩΝΑΣ» γράφει ὁ Μ. Λυγέρης. Μὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι κριτικοὶ ἀντιφάσκουν. Ἀξιολογήθηκε καὶ κατατάχθηκε στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία σὺν «Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΔΟΞΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑΣ» εἰσαγωγιστικὰ ὁ Κ. Βάρναλης. Αὐτὸ δεδαια πέρα ἀπὸ ἕποια τυχόν ὑπερβολή, θὰ τὸ ἀποδείξει ὁ χρόνος καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀντοχὴ τῶν ἔργων του. Σὲ ἕλες τὶς ἐποχάς, ὑπῆρξαν πολλὰς πορτοκαλιές πού γέννησαν γλυκὰ καὶ ὠραία πορτοκάλια. ὅπως θὰ λέγαμε τὴ παλαιὰ παρλλαγή.

Γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη, τρέφαμε πάντοτε συμπάθειες, μὰ καὶ ἐπιφυλάξεις. Ἀνεύθυνος καὶ ἀνεύθυνος ὑπόψει τις γυνῆς καὶ τις κρίσεις τῶν ἄλλων κριτῶν μελετητῶν. Ἄλλὰ δὲν ἔχομε ὑποχρέωση νὰ ταυτισομε ἀπόλυτα καὶ τὴ δική μας. «Πέρα τῆς γυνῆς, ὁλοῦνται μὰ κράτα τῆς δικῆς σου». Ὁ Παπαδιαμάντης εὐτύχησε νὰ ἔχει πολλοὺς κριτικούς. Στὸ δέντρο του ἀκούμπησαν πολλοὶ κισσοὶ γιὰ ν' ἀνεβῶν καὶ νὰ ἐπιδειχτοῦνε. Γιὰ τὸ σεμνότερο καὶ φρόνιμο ἔθος του, ἀγαπήθηκε ἀπὸ τὸν πνευματικὸ κόσμον. Ἀναμφισβήτητα ἔλαμψε σὺν ἀνθρώποις ἀπὸ ἀγνοῖα καὶ εὐγένεια. Ἐμεῖς γιὰ νὰ ἐξετάσομε δικαιοτέρα τὸ ἔργο καὶ τὴν ἀξίαν ἑνὸς λογοτέχνη, ὀρίσκομε ἀναγκαῖο, νὰ παραλληλίσσομε καὶ νὰ κρίνομε καὶ τὸ ἔργο, τὸ χαρακτῆρα τοῦ δημιουργοῦ πού γέννησε τὸ ἔργο. Ἡ παραθέσομε μὴ διαπίστωσι, ἕνα ἀξίωμα μεταφυσικοῦ κριτῆ πού καὶ ὁ ἴδιος θὰ προσηγοῦσε. «ΤΟ ΔΕΝΤΡΟΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΟΝ ΚΑΙ Ο ΚΑΡΠΟΣ ΑΥΤΟΥ ΚΑΛΟΣ. Ἡ ΟΤΙ ΤΟ ΔΕΝΤΡΟΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΟΝ ΚΑΙ Ο ΚΑΡΠΟΣ ΤΟΥ ΚΑΚΟΣ ΔΙΟΤΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΡΠΟΝ ΜΠΟΡΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ΝΑ ΚΡΙΝΕΙ ΤΟ ΔΕΝΤΡΟΝ» (Ματθ. Κ ΙΒ' 33). Τὸ παπαδοπαίδι ἀπὸ τῆς γέννησός του στὴ Σκιάθου τὸ 1851 εἶχε ἐξιδανικεύσει τὴν ψυχὴ του τὰ εἰδωλα καὶ τὰ ὀράματά του. Ἰδιόρρυθμος τύπος στὰ διώματά του, μὲ φτωχὴ ἐν-

ζωὴ του στὴν τέχνη του, στὴν ἑλληνικὴ φύση, στὸ λαὸ, στὴν ἀγωνιστικὴ ἱστορία καὶ στὸν πολιτισμὸ του. Ἔτσι, καθὼς ὀρέθηκε στὰ ὄντα τῆς Ἐλεύθερης Ἑλλάδος, ἐργάστηκε καὶ χωρὶς τὰ ἀπαιτούμενα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὕλικά μέσα, μὲ φλογερὸ πατριωτικὸ ζῆλο καὶ γενναίαν ψυχὴ, καὶ κατόρθωσε καὶ περιέσωσε ἕναν πολὺτιμο ἱστορικὸ φωτογραφικὸ θησαυρὸ, γιὰ νὰ τὸν καμαρώνει σήμερα ὁ λαὸς, καὶ νὰ χαίρεται τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἀγῶνα του. Κι ἀλήθεια! Τί ἄλλο πιδ ἔσθ' καὶ πιδ μεγάλο θὰ μπορούσε νὰ ἔχει σὺν κούχημα ὁ λαὸς, καὶ σὺν κληρονομιά τρυφή, εὐσημο, παρακαταθήκη, καὶ περγαμηνή, γιὰ νὰ κληροδοτήσει: στὰ

παιδιά του; Ἡ Ἐθνικὴ του Ἀντίστασις, ἀτίμητη, καὶ ἀνεκτίμητη, χωρὶς ἐπίσημη ἀναγνώρισι, ἀπὸ μεταπολεμικὰ κουδέρνα, καταφρονεμένη, καὶ κατατρεγμένη, ἀνάδειξε τότε τὸ λαὸ καὶ τὸ ἔθνος στὰ μέγιστα ὄντα τοῦ πολιτισμένου κόσμου καὶ τότε δίδαξε ὅτι, οἱ ἴδιος καὶ οἱ ἀγῶνες τῆς λευτεριάς ξεκινῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὴ ἡ ἥρωικὴ Ἀντίστασις, ἀναστήθη καὶ ἔλαμψε στὴν ἔκθεσι, τοῦ Μελετιῆ σὺν τῆς φλόγας ἀπὸ τὰ σκοτάδια τοῦ τόπου τοῦ Κρανίου. Θυμάσομε καὶ συγχαρήκαμε τὸν καλλιτέχνη, πού μὰς ἀνεβάπτισε ἄλλη μὴ φορὰ στὰ νείματα τοῦ ἀνισσοῦ, τοῦ σκληροῦ καὶ πανθαύμαστοῦ ἐκείνου ἀγῶνα!

θυμασία, καὶ σχεδὸν ἀπόκοψη καὶ αὐτοπαρήγορη προσωπικὴ ζωὴ. Ἰμνωδὸς τῶν βυζαντινῶν ἐξάρσεων. Ἀπάλυε κι ἀλάφρωνε τὸ μεγάλο πόνου του γιὰ τ' ἀνθρώπινα καὶ τ' ἄδικα τῆς κοινωνίας τοῦ καιροῦ του μὲ τίσεις καὶ στάσεις ἀναχωρητισμοῦ καὶ αὐτοαπομόνωσης, μὲ συντροφιά τὸ κρασί καὶ τὴ φυγομαχία ἀπὸ ἀγῶνες λυτρωμοῦ. Σὰν ἀσκητὴς καὶ μυστικιστὴς ποὺ ἦταν, ἔδειχνε πῶς θὰ ἔβρισκε τὴ λύτρωση πέρα ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, σὲ σφαίρες μεταφυσικῆς. Ὁ Καμπούρογλου τὸν εἶχε χαρακτηρίσει «ΚΡΥΨΙΒΙΟ». Μὰ σὰν πεζογράφος, στάθηκε δυνατός, γιατί εἶχε φυσικὸ καὶ πολυσύνθετο ταλέντο, κι ἔδωσε προπάντων ἠθογραφικὰ καὶ ρεαλιστικὰ κοινωνικὰ διηγήματα, μὲ ξεχωριστὴ ψυχοδραματικὴ ἀνατομία, ποὺ κατάκτησε, ἀμάραντες δάφνες σὲ παρνασσικῆς κορφῆς. ἔχει ὀρισμένα ἀριστουργήματα ὅπως τὴ «Φόνισσα» καὶ τὰ «Σκιαθίτικα» διηγήματα ποὺ αὐτὰ μπορεῖ νὰ λάμπουν σὰν ἀστέρια ξεχωριστὰ στὸν πολὺφωτο οὐρανὸ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνίκει κύρια στὴ σχολὴ τῆς ἠθογραφίας. Ἀπὸ μέρη τοῦ ἔργου του ὅμως, διακρίνεις κι ἓνα κράμα ρωμαντισμοῦ καὶ ρεαλισμοῦ μὲ ἀνάλογες οὐσιαστικῆς καὶ διδαχτικῆς κοινωνικοδραματικῆς προεκτάσεις. Ἐπιβλήθηκε στὰ χρόνια του σὰν μορφὴ στὰ γράμματα βασικά μὲ τὸ ὕφος καὶ τὴ θρησκευολατρεία του μὲ μιὰ αὐτογνωσία ἀποβολῆς τοῦ ἀτομικισμοῦ καὶ ἴσως θρησκώληπτου ἢ θρησκευόμενου προορισμοῦ. Τὸ πέρασμα τῆς φεουδαρχίας στὴν ἀστική τάξη τὸν χρειάστηκε. Ὁ Παπαδιαμάντης ἔδειξε παραδειγματικὴ μετριοφροσύνη, ποὺ κάποτε τὸν γιόρταζαν στὸν Παρνασσό, κι ἐκεῖνος μὲ μιὰ ἐπίγνωση ματαιοδοξίας καθόταν ἀποιονωμένος κι ἔπινε σ' ἓνα φτωχὸ καφεεδάκι τῆς Ἀθήνας. Τὴν ἀναγνώριση τῆς ἀξίας του τὴν κέρδισε μὲ τὸ θρησκευτικὸ περίβλημα καὶ μὲ τὸ ἰδιόμορφο στὸ γράψιμο προσωπικὸ του ὕφος. Περιέγραψε καὶ τίμησε φτωχοὺς καὶ καταφρονημένους, ἀλλὰ δὲν καλλιέργησε τὴν προσευτικὴ καὶ μεταρρυθμιστικὴ ἰδέα γιὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξει ἀπὸ τὰ δεσμά. Στάθηκε πέρα ἀπὸ γλωσσικὴ αἰσθητικὴ συμμετρία, πληθωριστικὸς σὲ ἀφηγήσεις καὶ περίσσια λεπτομερειῶν καὶ κωμικῆς σὲ ὀρισμένες του περιγραφές. Δούλεψε τὴ δική του καθαρεύουσα, καὶ μόνο στοὺς διάλογους τῶν ἀπλῶν ἡρώων μίλησε μὲ τὴ ζωντανὴ δημοτικὴ. Τὰ περισσότερα ἔργα του στὴν ἰδιόρρυθμη καθαρεύουσα ποὺ σὲ πολλὰ διαφαίνεται μιὰ ἕμισση εἰρωνία σὲ ἀνθρώπινες ἀδυναμίες, ἔγιναν ἀξιαγάπητα. Ὁ Π. μπῆκε μὲ φυσικὴ ἄνεση καὶ ψυχολογημένη ἀλήθεια καὶ στὴν παιδικὴ ψυχῇ, μὲ τὰ Χριστουγεννιάτικα καὶ πρωτοχρονιάτικα διηγήματά του, ὅπου σήμερα στοὺς ἡλικιωμένους προκαλοῦν μιὰν ἀμυδρὴ ἀναμνηστικὴ τέρψη καὶ νοσταλγία γιὰ τὰ περασμένα λαϊκὰ ἔθιμα. Παπάδες, ναυτικοί, χαϊμάληδες, φαράδες, μετανάστες, ἀπλοὶ ἐργάτες, γριῆς στοιχειωμένες ἀπὸ τὴν ὀρφάνια, τὸν καθημὸ καὶ τὴ στέρησι. Γυναῖκες ζωντοχῆρες πονηρῆς ποὺ προσιένουν τοὺς ξενητεμένους ἀντρες τους, ἄλλες γριῆς, κοκκαλιάρες μουστακλούδες, διαβολιάρες, μαιμῆς στὰ χαμόσπιτα καὶ στὰ κατώφλια τῶν ἔρημων ὀρβῶν τῆς νησιώτικης ζωῆς. Τέτιοι εἶναι οἱ ἥρωες τοῦ Παπαδιαμάντη. Πολλὰ του πρόσωπα βασανισμένα καὶ προκαταλειμένα, σπαράγγια τοῦ χρόνου, συγγουοῦνται μὲ τὴν ἀμείλιχτη ζωὴ, καὶ τὰ προβλήματα τους παρατημένα στὰ συνήθια τους χωρὶς ἀντιδράσεις κι ἀγῶνες γιὰ καλύτερη καὶ πρόοδο. Εἰδωλόλατρες καὶ μοιρολάτρες, στὰ περισσότερα φινάλε τῶν διηγημάτων του, πεθαίνει τοὺς μάρτυρες καὶ ὕστερα μὲ τὰ παπαδοφροσύματά του ὁ ἴδιος στὸ τέλος τοὺς συγχωρεῖ (!) Ὁ Π. δὲν ἐπεξεργάστηκε ἐνιαῖα γλώσσα μὲ αἰσθητικὴ ἀφαίρεση τοῦ περιττοῦ. Δὲν μετεῖχε στὸν ἀγῶνα τῆς Δημοτικῆς. Ὅταν ἤθελε τὴ χειρίζεταν θαυμασία, καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐκφράσει πιστότητα καὶ ζωντανία στοὺς τύπους του. Στὴν πρώτη δεκαετία τοῦ αἰῶνα μὲ τὰ Ὀρεστειακὰ κλπ. ὅπου ἢ διαπάλη μεταξὺ δημοτικιστῶν καὶ καθαρευουσιάνων, εἶχε δξυνθεῖ καὶ μέχρις αἵματος, ὁ Παπαδιαμάντης δὲν πῆρε καμιά θέση, στὸ δξὺ πρόβλημα, νὰ ἐνισχύσει τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς Δημοτικῆς. Ὁ Βλαχογιάννης ποὺ ἦταν στενὸς φίλος του ἔγραψε τὸ 1925 πῶς «ἮΤΑΝ ΦΑΝΑΤΙΚΟΣ ΑΝΤΙΔΗΜΟΤΙΚΙΣΤΗΣ». Ἀποτραβίσταν κλεισμένος στὸν ἑαυτὸ του καὶ στὴ θρησκευτικὴ του μακαριότητα.

«ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΙΑΝΟΣ ΠΟΥ ΕΓΡΑΦΕ ΣΕ ΓΑΡΣΣΑ ΠΑΠΑΔΙΣΤΙΚΗ — λέει ὁ Κορδάτος στὴν «Ἴστ. τῆς Νεοελ. Λογ.» — Ο ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ, Η ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΓΥΡΩ ΤΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ Η ΑΠΟΚΟΣΜΗ ΖΩΗ ΤΟΥ, ΤΟΝ ΕΙΧΑΝ ΒΓΑΛΕΙ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ. ΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΓΙΑ Ν' ΑΚΟΥΣΤΟΥΝ, ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΡΑΣΟΥΝ, ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΩΣΟΥΝ ΜΑΧΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΙΔΕΕΣ ΤΟΥΣ ΑΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΕΧΟΥΝ ΙΔΕΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΔΟΣΟΥΝ ΝΑ ΠΑΙΞΟΥΝ ΕΝΑ ΡΟΛΟ· θετικό δέβαιο στὴν κοινωνική ζωὴ καὶ πρόοδο. «Ο ΣΚΙΑΘΙΤΗΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΣ ΕΙΧΕ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΕΣ ΙΔΕΕΣ». Κι ἄς ὑπόφερεν τόσο, κι ἄς ζούσε ἀπὸ τίς μεταφράσεις του, κι ἄς λυπόταν τὴν ἔνδοξα καὶ τὴν ὀρφάνια, ἔτσι ἀπλῶς γιὰ νὰ λυπάται, ἢ γιὰ νὰ δίνει θρησκευτική ἔλεος καὶ νὰ νιώθει τὴν ψυχικὴ ἔδρα, σὸ συναίσθημα τῆς συμπόνιας ποὺ γεννοῦσαν γύρω του οἱ τραγωδίες τῶν συγκαιρινῶν του. Γιὰ νὰ γράψει ὁ Γερ. Βόικς ἐν Φλ. τοῦ 1911: «...ΑΛΛ' ΕΝΩ ΦΑΙΝΕΤΑΙ Η ΕΥΣΗΛΑΧΝΙΑ ΤΟΥ Ο ΟΙΚΤΟΣ ΤΟΥ ΑΚΟΜΑ ΙΣΩΣ ΚΑΙ Η ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΑ ΔΥΣΤΥΧΕΣΤΕΡΑ ΤΩΝ ΠΛΑΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ, ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΠΑΝΤΑ Ο ΙΔΙΟΣ ΕΝΤΡΟΜΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ, ΚΑΙ ΑΙ ΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑΙ ΚΑΠΟΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΧΕΙΛΗ ΤΟΥ ΔΥΣΤΗΡΑΙ ΚΡΑΓΓΑΙ ΩΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ ΜΙΑΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΝΕΜΕΣΕΩΣ, ΜΑΣ ΔΙΑΘΕΤΟΥΝ ΔΥΣΜΕΝΟΣ ΟΤΑΝ ΑΝΑΛΟΓΙΖΟΜΕΘΑ ΤΑ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΔΥΣΤΥΧΙΑΣ». Καὶ ὅλα αὐτά, γιὰτὶ ἀπὸ μικρὸς μεγάλωσε σὲ θρησκόληπτο περιβάλλον. Ἐίχε φωνιάσει μέσα του ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἐκκοσμοφιλῶν φαντασιώσεων καὶ τεράτων. Γι' αὐτὸ τὸν κυριαρχοῦσε συχνά ἡ θλίψη, ἡ μελαγχολία καὶ ἡ μόνωση. Ἀπὸ ἔργα του, συμπεραίνεται ὅτι ἔμειναν μέσα του, ἀπὸ τὰ νιάτα ὡς τὰ γεράματα πλέγματα ἐρωτικῆς δίψας καὶ ἀποστροφῆς. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ δὲν ἔζησε ὡς φαίνεται κανονικά καὶ βιολογικά μὲ τὴ φύση, τοῦ ἑαυτοῦ του. Προτιμοῦσε νὰ πεινάει. Ὅμως «ἡ πείνα ἀνδρῶ ταπεινοῖ» ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι μας φιλόσοφοι. Καὶ ὁ Ζήνων ὁ Κιτιεύς: «ΝΑ ΖΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΦΥΣΗ, ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΙΔΙΟ ΝΑ ΖΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΕΤΗ». Οἱ ἀρετὲς τῆς μετριοφροσύνης καὶ τῆς σεμνότητος ποὺ κοσμοῦσαν τὸ χαρακτήρα τοῦ Π. γεννήθηκαν ἴσως ἀπὸ ἀδυναμία καὶ δαίλια νὰ ἐπαμύσει εὐθύνες, νὰ σηκώσει βάρη ὑποχρεώσεων καὶ ν' ἀγωνιστῆ γιὰ τὴ δική του προκοπή, καὶ τὸ καλὸ τῶν ἄλλων. Δὲν πίστευε στὴν ἐλευθερία τῆς γνώμης ὅπως ὁ Χριστὸς ποὺ διακήρυξε κι ἀγωνίστηκε γιὰ νέα κοινωνία δίκαιη καὶ ἰσότητη, εἰρηνική κι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσή. «Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ — ἔγραψε ὁ I. M. Παναγιωτόπουλος — ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΝΙΑ, ΓΙΑΤΙ Ο Π. ΔΕΝ ΕΖΗΣΕ ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, ΑΛΛΑ ΤΗΝ ΩΡΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗ ΓΡΑΦΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ». Ὅταν ἀγαπᾷ ἀληθινά τὸν ἄνθρωπο, πρέπει νὰ τὸ ἀποδείχνεις ἐμπραχτα, ν' ἀγωνίζεσαι, γιὰ νὰ τοῦ ἀλαφρώσεις τὰ βάρη τῶν ἀναγκῶν, νὰ τὸν λυτρώσεις ἀπὸ δύστυχας καταστάσεις, νὰ τὸν κάνεις πιότερο εὐτυχετημένο, μὲ περισσότερες γνώσεις καὶ πλουσιότερα καὶ γλυκότερα ψωμιὰ καὶ χαμόγελα. Ὁ Γ. Βαλέτας ποὺ ἐπιμελήθηκε τὰ ἀπαντὰ του, ἴσως ἔχει πολλὰς ὑπερβολὰς γι' αὐτόν, καὶ μὲ πρόχειρο ἐνθουσιαστικὸ ἐπιφανειακὴ ἀνάλυση. Ὁ Σκουβαρὰς — πρὸς τιμὴ του γιὰ τὴν ἀντικειμενικὴ ἀλήθεια — ἔκανε πολὺ καλὰ καὶ τράβηξε τὸ αὐτάκι τοῦ φίλου καλοῦ ἀνθολόγου, ἀλλὰ ἐξωραίστη καὶ φλογερῶ καὶ ὑπερβολικοῦ παπαδιαμαντολόγου Βαλέτα. Παραδεχόταν ὁ Παπαδιαμαντῆς — λέει ὁ Κορδάτος — μὲ τίς συντηρητικὰς του ἰδέας πῶς «Η ΠΛΟΥΤΟΚΡΑΤΙΑ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟ ΚΑΚΟ, ΓΙΑΤΙ ΠΑΝΤΑ ΤΟ ΧΡΗΜΑ ΤΑ ΕΞΟΥΣΙΑΖΕ ΟΛΑ». Ὅμως γιὰτὶ ὁ θεοκράτης καὶ θιασώτης τοῦ Βυζαντίου, ἀγνοοῦσε τὸ τοῦ Χριστοῦ ἀξίωμα: «ΜΗ ΚΤΙΣΗΣΘΕ ΧΡΥΣΟΝ ΜΗΔΕ ΑΡΓΥΡΟΝ, ΜΗΔΕ ΧΑΛΚΟΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΖΩΝΑΣ ΗΜΩΝ· ΔΩΡΕΑΝ ΛΑΒΑΤΕ, ΔΩΡΕΑΝ ΔΟΤΕ». «ΟΥΑΙ ΥΜΙΝ ΤΟΙΣ ΠΛΟΥΣΙΟΙΣ». Καὶ ὁ Ματθαῖος λέει σὸ Κ. Σ' 19: «ΜΗ ΘΗΣΑΥΡΙΖΕΤΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΗΝ ΔΙΟΤΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΗΝ ΟΙ ΣΚΩΛΗΚΕΣ ΚΑΙ Η ΣΚΩΡΙΑ ΚΑΤΑΤΡΩΓΟΥΝ ΟΛΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΛΕΠΤΑΙ ΚΛΕΠΟΥΝ

ΤΑ ΠΑΝΤΑ». Ὁ Παπαδιαμάντης στὰ ἔργα του ἐκθέτει ἐκεῖνα πού εἶδε καὶ αἰσ-
τάνθηκε στὰ περιορισμένα περιβάλλοντα πού ζῆσε, χωρὶς νὰ ξεφύγει ἀπὸ ἀρνητικές
αντιφάσεις καὶ ν' ἀπλώσει μὲ ψυχικὸ δυναμισμό τὸ πλουσιόδωρο ταλέντο του, νὰ
τὸ ἀξιοποιήσει σὲ πῶς ἀποδοτικότερη καὶ μεγαλύτερη πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ
εὐφορία. Βέβαια, ἂν δὲν ἔγραφε τὰ ὅσα ἔγραψε μὲ τὸν δικό του ἰδιότυπο καὶ ἰδιόρ-
ρυθμο τρόπο, δὲν θὰ ἐπιζούσαν γιὰ νὰ τὸν κρατήσουν στὸ βῆθρο τῆς ἀξίας πού ἔλα-
βε. Ἴσως καθιερώθηκε δίκαια ἕνας ἀπὸ τοὺς κορυφαίους ἠθογράφους στὰ νεώτερα
γράμματα μας. Εἶναι καὶ γιὰ τὸ σὲ πολλὰ ἔργα του ἀντικαθρεφτίζονται ὄνειρα, καη-
μοί, θάσανα καὶ μαρασμοὶ ἀνθρώπων τοῦ χωριοῦ, τῆς πόλης, τοῦ λιμανιοῦ καὶ τῆς
ξενιτιάς. Πολλὰ του διηγήματα τὰ διαπνέει τὸ συναίσθημα τῆς ἀνθρωπιάς καὶ τῆς
συμπόνιας. Ὁ Π. ἔγραψε καὶ λυρικὰ ποιήματα. Κατὰ τὴν ταπεινὴ μας γνώμη,
γιὰ τὴ δίκαιη ἀξιολόγηση καὶ τὴ σωστὴ κατάταξη τῶν πῶς ὑπέροχων διηγηματο-
γράφων τῆς πούτης πεντηκονταετίας τοῦ αἰῶνα μας ὁ Π. στέκει παράλληλα καὶ
πλάι στοὺς ἄλλους θεμελιωτὲς τοῦ ἠθογραφικοῦ, ψυχογραφικοῦ, ρεαλιστικοῦ καὶ κοι-
νωνικοῦ διηγήματος: Ντῆνο Θεοτόκη, Καρκαβίτσα, Βυζιηνό, Παρορίτη, Βουτυρᾶ
καὶ Μητσάκη. Μὲ τὴ διαφορὰ πῶς οἱ περισσότεροὶ ἀπ' αὐτοὺς στάθηκαν καὶ προ-
οδευτικοὶ στὶς ἰδέες τους, καὶ ἀγωνιστὲς καὶ μεταρρυθμιστὲς. Εἶδαν μὲ καθαρότερο
μάτι τὴ ζωὴ καὶ τὸν κόσμον, τὸν ἐριμήνεψαν σωστά, ἀλλὰ καὶ πάλεψαν γιὰ νὰ τὸν
φτιάξουν καλύτερο. Ἔδωσαν καὶ μὲσω τῶν ἔργων τους σωστὲς καὶ δίκαιες λύσεις
στὰ κοινωνικὰ προβλήματα, καὶ ἔφεραν τὰ νέα μηνύματα τῶν καιρῶν σὰν συμπαρα-
στάτες καὶ ὁδηγητὲς τοῦ λαοῦ μας. Καὶ αὐτὸ θαρραίνει καὶ μετράει περισσότερο τὴν
ἀξία τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τοῦ ποιητῆ, ὅπως ἀξιῶναι κι ὁ Λιουχόλος μὲ τὸ παράδειγμα
τοῦ Μαραθῶνα, κι ὅπως εἶπε ὁ Νεκράσωφ: «ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ ΜΗΝ ΕΙΣΑΙ ΠΟΙΗ-
ΤΗΣ, ΜΑ ΕΧΕΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΠΟΛΙΤΗΣ». Ὁμοῦς ὁ Παπαδια-
μάντης — ἔγραψε κι ὁ Τίμος Μαλάνος — «ΕΖΗΣΕ ΒΕΒΑΙΑ Ο ΙΔΙΟΣ ΤΑ
ΘΕΣΠΕΣΙΑ ΚΕΛΑΔΗΜΑΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ΑΛΛΑ Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ
ΒΑΘΙΑ ΣΥΝΑΜΑ ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΙΣΣΑ ΨΥΧΗ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ, ΔΕΝ Θ' Α-
ΠΟΚΗΡΥΞΕΙ ΤΙΠΟΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ, ΠΟΛΥ ΔΕ
ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΥΘΟΠΟΙΕΣ ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΣΕΙΔΑΙΜΟΝΙΕΣ
ΤΩΝ ΑΠΛΟΤΙΚΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ». Τέλος, γιὰ τὴ σύμμιχτη γλῶσσα του βυζαν-
τινίζουσα καὶ καθαρεύουσα, ἀποδείχθηκε ὅτι τὸ ἔργο τοῦ «κοσμικολόγου» θὰ πα-
ραμεῖνει μνημειο καὶ λείψανο μιᾶς ἐποχῆς. Ἔκαναν τὴν ἀπόπειρα καὶ μεταγλώ-
τισσαν ὀρισμένα ἔργα του. Ἴσως δὲν ἔπραξαν καλά. Ἀλλοίωσαν τὸ ὕφος του. Τόνοι
νῆθεψαν. Ὁ Παπαδιαμάντης ἐπέζησε περισσότερο χάρη στὸ ἰδιόρρυθμο ἀτομικὸ του
ὕφος. Δικαιούται ὅμως κανεὶς ν' ἀμφιβάλλει ἂν ἢ καθαρεύουσά του θὰ νικήσει τὸν
ἀπώτερο χρόνο, γιὰ νὰ ἐπιζήσει, νὰ συγκινεῖ καὶ νὰ τέρπει στὸ μέλλον τις ἀπλὲς
καὶ φιλότιμες ἑλληνικὲς καρδιές.

Λάμπρος Μάλαμας

Κριτικές Ἀπόψεις

ΜΕΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΒΑΦΗ

τοῦ Κώστα Χατζῆ

— Πῶς μεγάλη αὐταπάτη καὶ πλάνη
ἀπ' τὴν οὐδετερότητα τῆς τέχνης δὲ γί-
νεται — καὶ ἄ λ λ ο τόσο τοῦ ἀπολι-
τικισμοῦ, τῆς ἀκοινωνικότητάς της, καὶ
τέτοια θέση καὶ στάση ὅ χ ι μόνο νὰ

ἔχει ἄ λ λ ἄ καὶ νὰ διατηρήσει δὲ
μπορεῖ ὁ πνευματικὸς ἀνθρώπος, ποιη-
τῆς, λογοτέχνης (ἂν θέλει νὰ λέγεται
τέτοιος) στὴν κοινωνικὴ, πνευματικὴ,
πορεία καὶ δημιουργία του. Σὰν ἀνθρω-

πος είναι τοποθετημένος μέσα στή φύση και κοινωνία του — και μέσα σ' αὐτή ζεῖ, κινεῖται, ἐκδηλώνεται και δημιουργεῖ.

Πρόσφατη ἡ ρήση τοῦ Ἄλ. Μαγκάκη! — «...ἐκεῖνος πού λειτουργεῖ κοινωνικά μέ θάση τῆ θεωρία τῆς ἀπολιτικότητας ἀποτελεῖ τὸ πνευματικὸ κατεστημένο και ὑπηρετεῖ τῆς ἀντιλαϊκῆς δυνάμεις». Καὶ πού γράψαμε πρόσφατα? — εἶτα ἔργα πού ἀντιπροσωπεύουν τοὺς ποιητὲς τῆς τάσης και στάσης αὐτῆς δὲν εἶναι μεγάλα — ἀν πράγματι ὑπάρχουν, παρά σὲ σχέση μέ τὸ ἐρώτημα: ὡς ποιὸ σημεῖο οἱ δημιουργοί, ὄντας προικισμένοι μέ ταλέντο, στάθηκαν πολέμιοι στήν ἐξωφλημένη ἀστική κοινωνία, ἡ ἀντίστροφα ἡ ποίησή τους στάθηκε ὄπλο πάλης και μέσο ἀπαλλαγῆς τῶν καταπιεσμένων ἀπ' τὴν ἐξαθλίωση, τὸν ψυχικὸ και σωματικὸ καταναγκασμό, (Καθάφη, Σεφέρης κ.ἄ.)». Γιατί ὄχι κι ὁ Ἐλύτης. Σὲ τέτοια θάση τοποθετοῦνται — ἐδῶ — οἱ ποιητὲς αὐτοί, πού γνωστοί ἐρευνητὲς, ἀπολογητὲς και διαφημιστὲς τους, και τοῦ ἔργου τους, στιγμή κι εὐκαιρία δὲν χάνουν νὰ τοὺς προβάλλουν πληθωρικά, μέτρια κι ὑπερβολικά, σὲ βαθμὸ πού δίκαια ἔκανε τὸν ντὲ Βινύ, νὰ μὴ δίνει τὰ ἔργα του — «θορᾶν εἰς τὰ ὄρυγα — τ ὦ ν κ ρ ι τ ι κ ὦ ν.

Γιατί αὐτοὺς — πιά — διεκδικεῖ ἡ ἀρχουσα τάξη, μέ τοὺς πνευματικούς ἐκπροσώπους τῆς (κύκλοι, συγκροτήματα) σάν τὰ πνευματικὰ σύμβολα και ἀξίες τῆς, σὲ πλαίσιο τῆς ἐπροσθετικότητάς» τῆς, στήν ἐποχὴ μας. Ἄλλὰ ἡ κριτικὴ κι' ἐρευνά τους, παίζει τὸ φαινόμενο τοῦ φεγγαριοῦ — νὰ δείχνει τὴ φωτεινὴ πλευρὰ και νὰ κρύβει τὴ σκοτεινὴ τους. Πολλὰ τὰ κλισιὰ κι αὐτὸ ἀπ' τοὺς φλύαρους ἀναλυτὲς, κενοστόχαστους καθαφολόγους και σεφερικούς ὕμνητὲς.

— «Ἔτσι ἀρχισε νὰ ἀνεβαίνει τὸ ἀστρο τοῦ Καθάφη. Μιά τροχιά διέγραψαν ἐπίσης ὁ Βάρναλης και ὁ Καρυωτάκης. Ἐμειναν ὁμως και οἱ δύο διάττοντες»!! (ἔτσι κοντόθωρα ὁ Ἄ. Ἀργυρίου). Ὁ Γ. Σαββίδης μιλάει γιὰ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Καθάφη μέ ἀγῶνες και

θέσεις στὰ κοινωνικά προβλήματα τοῦ καιροῦ του. Κι ὡς καταμαρτυροῦν τὸ ἀντίθετο τὰ ποιήματα τοῦ Καθάφη, γιὰ τὸ λαθεμένο τοῦ Σαββίδη, ὅτι ποτέ του δὲ στάθηκε — δὲ στράφηκε πρὸς αὐτά. Ἄκόμη, μήτε και πρὸς τὴ φύση — παρά μὲ ἰ ἄ φορά, και μονάχα, πού θὰ γράφει

«Ἐδῶ ὡς σταθῶ. Κι' ὡς δῶ κι' ἐγὼ
(τὴ φύση λίγο

θάλασσα τοῦ πρωτοῦ»

σὲ κανένα σημεῖο σὲ ἔργο του δὲ φαίνεται ἡ Μεσόγειος. Πέρα ἀπ' τὸν ἑαυτό του δὲν ὑπάρχει τίποτ' ἄλλο — εἰς ὠραιότερο ποίημα εἶναι ὁ ἑαυτὸς μου» γράφει (— και «χειλὴ Ἀρχιερέως οὐ φεύδονται»).

— Τὰ ποιητικὰ θέματά του, δὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα πρωτογενοῦς ἐμπνεύσεως — μήτε ἀνταποκρίνονται σὲ μιά πραγματικότητα ἢ προβληματικὴ τῆς ἐποχῆς του. Ἐμπνέεται ἀπ' τὰ ἱστορικά - φιλολογικά κείμενα, πού δανεῖζεται ἡ λεηλατεῖ στίχους και θέματα, και ἀπ' τῆς μνήμης τῆς ἡδονικῆς νεότητάς του. Εἶναι ἕνας αὐτοεμπνεόμενος, μέ θεωρητικὲς ἐμπειρίες. «Παράλληλες ἐμπνεύσεις», θὰ μᾶς ποῦν οἱ μιμητὲς κι' ἀπολογητὲς του. Ἄλλὰ δὲν ὑπάρχουν ἐπαράλληλες ἐμπνεύσεις, ὅπως ἔχουν λογοκλοπές. Ὑπάρχουν ὁμως — ναί — συγγενικὲς ἰδιοσυγκρασίες, μέ μιά κοινὴ διάθεση ἔκφρασης, ἄ λ λ ἄ μέ μιά διαφορά: διακρίνονται γιὰ τὴν πρωτοτυπία και προσωπικὴ ἀπόδοση, σὲ σύμβολα και αἰσθαντικότητα, σὲ ἴδια θέματα, ἀπὸ διαφορετικούς ποιητὲς, λογοτέχνες.

«Τὰ παράθωρα», ἕνα ἀπ' τὰ ποιήματά του — «...πού κλείνουν ἕνα γενικεύσιμο φιλοσοφικὸ στοχασμό», ὅπως ἀξιολογεῖ ὁ μακαρίτης Π. Σπανδωνίδης: εἶναι — μέ τὸν ἴδιο τίτλο — τὸ ποίημα τοῦ Στέφανου Μαλαρμέ. Ἐπίσης «Ὁ Γέρος», τοῦ Ζάν Λαχόρ — «Ψευδαίσθηση». Ἐξαντλώντας τοὺς Συμβολιστὲς, ἀφομοιώνοντας τὸ TAEDIVM VITAE ἐμπνέεται πολλὰ ποιήματα, και ἰδιαιτέρα τὴν «Πόλη».

Ἀπ' τὸν Πλούταρχο (Ἀντώνιος LXXV) τὸ θέμα — και τίτλο — «Ἀπολείπειν ὁ θεὸς Ἀντώνιον» («Ἐδῶκει δὲ

τοῖς ἀναλογιζομένοις τὸ σημεῖον ἀπολείπειν ὁ Θεὸς Ἄντωνιον...» (πρόκειται γιὰ τὸν Θεὸ Διόνυσον).

«Ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ λέγεται, μεσοῦσης σχεδόν, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ κατηφείᾳ τῆς πόλεως διὰ φόβον καὶ προσδοκίαν τοῦ μέλλοντος οὐσης, αἰφνίδιον ὀργάνων τε παντοδαπῶν ἐμμελεῖς τινὰς φωνὰς ἀκουσθῆναι καὶ βοὴν ὄχλου μετ' εὐασμῶν καὶ πηδήσεων σατυρικῶν, ὥσπερ θιάσου τινὸς οὐκ ἀθορύβως ἐξελαύνοντος...» κλπ.

(«Σάν ἔξαφνα ὦρα μεσάνυχτ' ἀκου-
(σθεῖ

ἀόρατος θίασος νὰ περνᾷ
μὲ μουσικὲς ἐξαισίες, μὲ φωνές —
τὴν τύχη σου ποὺ ἐνδίδει πιά, τὰ
(ἔργα σου» κλπ.)

— Τὰ θέματα ποὺ ἐκφράζουν τὸν Καθάφη — καὶ ταιριάζουν στὴν ποίησή του, εἶναι οἱ μνήμες τῆς ἡδονικῆς νιότητος του

«...ἡ μνήμη τῶν ὥρῶν
ποὺ ἠῶρα καὶ ποὺ κράτησα τὴν
(ἡδονὴ ὡς τὴν ἠθελᾷ —
ποὺ εἶναι — «ἡ ἀγάπη ποὺ δὲν τολμᾷ
νὰ προφέρει τὸ ὄνομά της» (δικό του).

Ὁ Καθάφη δὲ χρειάζεται τὸ ἀλκόλ καὶ ναρκωτικά, ὅπως ὁ Βερλαίν, ὁ Πόε, ὁ Μπωντλαίρ, ἐρεθισμὸ καὶ κίνητρο γιὰ ἔμπνευση, τοῦ φτάνει ἡ μνήμη τῶν ἡδονῶν, ἀναπολεῖ καὶ ἐπιδίδεται στὸ βίτσιο του. Καὶ διαφέρει ἀπ' τὸν Βερλαίν —

«Μικρὸς ὄνειρευόμουν τὸν Κόχ -
(Ἰννώφ
τις περσικὲς καὶ παπικὲς μεγαλο-
(πρέπειες
τὸν Ἡλιογάβαλο καὶ τὸν Σαρδανά-
(παλο».

Τὸ ἔργο τοῦ Καθάφη, στὸ μεγαλύτερο μέρος του εἶναι μιὰ ὁμοσεξουαλικὴ ποίηση καὶ ὁ χι ἐρωτικὴ — κι ἄς πᾶει νὰ λέει ἀπόλυτα καὶ γενικεύοντας, ὁ Καραντώνης, ὅτι, «...Εἶναι ὁ πιὸ ἐρωτικὸς ἀπ' τοὺς ποιητὲς μας».

Ἔρχεται σὲ ἀντίθεση καὶ διαφωνία μὲ τὸν (ποὺ δὲν προσθέτει τίποτε τὸ καινούριο) Μπῶ - Μποθύ, ποὺ γράφει — «ὁ Καθάφη ἦταν σεξουαλικά ἀνώμαλος», προσδιοριστικὸ στοιχεῖο στὴν

ποίησι καὶ στὴ φιλολογικὴ ἐξέλιξή του, ποὺ δίνει τὴν κυρίαρχη μορφή στὸ ἔργο του.

Ὁ Καθάφη ἀνήκει στὴν κατηγορίαν τῶν ὁμοσεξουαλικῶν ποὺ δὲν κρύβουν τὸ πάθος τους — ἀντίθετα τὸ ὁμολογοῦν, δὲν εἶναι τῆς κατηγορίας ποὺ τὸ κρύβουν — δὲν τὸ ἐκφράζουν (Λαπαθιώτης, Μαλαρμέ, Προύστ, Οὐάιλντ κ.ά. — μιλάμε γιὰ ποιητὲς). Δὲν εἶναι ὁ δικαιολόγος Προύστ: ὅτι κάθε ἀγάπη εἶναι διαστροφή, μιὰ ἀδυναμία.

Ἔστω ἐρωτικὸς, ὁ Καθάφη! Πῶς μπορεῖ ἓνας ἀνέραστος — κοντὰ στὸ νοῦ εἶναι — ποὺ δὲν ξέρει τί θὰ πεῖ ἔρωτας νὰ γράφει ἐρωτικὴ ποίηση! Ὁ Μαλαρμέ, Λαπαθιώτης ἔγραψαν — ἀγάπησαν, τὸ ἴδιο κι ὁ Βερλαίν. Πῶς μπορεῖ ἓνας Καθάφη νᾶναι σάν τὸ Φιλύρα ποὺ ἔγραψε αὐτὸ —

«Ἐρωτα, Ἐρωτα, νιώθοντάς σε
νιώθω νὰ περνᾷ τῆς ψυχῆς μου τὸ
(σκότος

ἡ φωτεινὴ σου ἀχτίδα
καὶ νὰ γίνομαι ὄλος ἓνας παλ-

(μὸς» («Ρόδα στὸν ἀφρό»), ἢ σάν τὸν Γκάντι ποὺ μιλάει γιὰ «δμορφιά Ζωῆς καὶ Ἐρωτα». Σάν τὸν Οὐίτμαν ποὺ τραγούδησε μεγαλόπνοα, «τὸ κάλλος τοῦ κορμιοῦ... τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἐργαζόμενου... τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ νέγρου». Τὸ κορμὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου —

«Τὸ νὰ τότε κοιτᾷς καὶ μόνο ὅπως
(περνᾷ μοιάζει σὰ νὰ
ἐπικοινωνεῖς μὲ τὸ πιὸ μεγάλο ποί-
(ἡμα, καὶ ἴσως καὶ
πιότερο ἀπ' αὐτό»,

στὸ ποίημά του «Τραγουδῶ τὸ ἠλεκτρικὸ κορμὶ» («Φύλλα Χλόης»).

Ὁ Καθάφη, ἀντίθετα, εἶναι ὁ θαυμαστής τῆς ἀρσενικῆς δμορφιάς, τῆς ἐφηβικῆς — τ ο ὕ ἐ π ι θ ῆ τ ο ρ α (ἀποφεύγουν νὰ τὸ καταγράψουν οἱ Καθαφολόγοι ὑποκριτὲς). Τὸ νὰ λένε «ἐρωτικὸς ποιητὴς» ὁ Καθάφη — τὴ δουλειά τους κάνουν, εἶναι στοὺς κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ.

— Ὁ Καθάφη εἶναι ποιητὴς τῆς μνήμης καὶ τοῦ παρελθόντος, ποὺ οἱ ἀπολογητὲς του ἀποκαλοῦν «ιστορικότητα τῆς ποίησής» του. Ἀκολουθοῦν, ἔτσι,

τόν πρῶτο διδάξαντα Τ.Σ. Ἐλλιστ — γιά τόν Καθάφη: «ὁ ποιητής δὲν ἀποκαθιστᾷ μόνο τῇ λησμονημένη παράδοση ἀλλά μέσα στήν ποιήσή του ξαναεἰσφέρει ὅσο περισσότερα στρώματα αὐτῆς τῆς παράδοσης μπορεῖ».

Ἄλλά, τὰ θέματα καί πρόσωπα — σύμβολα τῆς ποιήσεώς του, εἶναι ἀπ' τὸ ἱστορικό, πραγματικό ἢ φανταστικό παρελθόν, τὸ ἀρχαῖο καί μεσαιωνικό. Γιά ποιά λοιπὸν παράδοση πρόκειται — καί γιά ποιά στρώματά της πού νὰ τὰ «ἀποκαθιστᾷ» καί νὰ τὰ «ξαναεἰσφέρει». Ἔχουν κανένα γνώρισμα, ἀξία καί προέκταση μέ τὴν ζωντανὴ ἑλληνικὴ παράδοση, πού ποιητές μας χρησιμοποιοῦν στὸ ἔργο τους ἢ ἀναπλάσουν, νὰ ἐκφράσουν! Καί, τὰ αὐτοβιογραφικά ποιήματά του, δίνει γριφώδικα καί κρυπτογραφικά («Τὸ 25ον ἔτος τοῦ θίου του», «Μέρες τοῦ 1896», «Ἐν μηνὶ ἀθύρ» κλπ.).

Ὁ Καθάφη ἔχει φιλολογικὴ συνείδηση τοῦ παρελθόντος καί αἰσθησιακὴ συνείδηση, τῆς ἡδονικῆς νιότης του. Αὐτὸ ὅμως δὲ λέγεται — πῶς μπορεῖ — «ἱστορικότητα».

— Ὁ Καθάφη ζεῖ τότε, ξένος κι ἀδιάφορος, ἀποκομμένος ἀπ' τὴν Ἑλλάδα κι ὅ,τι ἑλληνικό. Ὁ ἴδιος ἔλεγε πῶς δὲν εἶναι ἀλεξανδρινός, μήτε Ἕλληνας — ἀλλὰ ἑλληνικός. Θὰ μᾶς ποῦν οἱ καθαφολόγοι πῶς, δὲν ἔζησε στὴν Ἑλλάδα, ἤρθε μόνο μιὰ φορά στὴν Ἀθήνα — σάν ἐπισκέπτης. Γεγονός, πού συνέβηκε καί μέ τὸν Σολωμό. Πῶς καί τί ἔγραψε ὁ κάθε ἕνας τους — ἐδῶ εἶναι τὸ ζήτημα, πού δὲν θίγεται ἀπ' τοὺς ἀπολογητές, παίζοντας τὸ φαινόμενο τοῦ φεγγαριοῦ. Εἶναι γνωστὸ ποιά θέση πῆρε καί τί δὲν τραγούδησε ὁ Καθάφη, συγκριτικά μέ τὸν ἑθνικὸ Σολωμό.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὁ Παλαμᾶς κι ἡ παλαμικὴ σχολὴ δίνουν μέ τὸν ἀγωνά τους τὸν κυρίαρχο τόνο στὰ πνευματικά πράγματα, στὴν Ἀθήνα. Τὴν ἱδια ἐποχὴ πού ὁ Καθάφη — πνευματικός ἀρχιερέας τῆς Ἀλεξανδρείας — στὸ σπίτι του, μέ τὰ κεριά, τοὺς θαυμαστές του, μοιράζει τὰ ποιήματά του σὲ εὐνοούμενους καί ἀρσενικούς φίλους

του. Ὁ Καθάφη τῆς καθαρεύουσας καί τῶν μυστικοπαθῶν στοχασμῶν, μέσα στὴ λειψανοθήκη τοῦ (ψευτο) ἱστορικοῦ παρελθόντος του.

Ὁ ἀγώνας γιά τὴν ἐπιβολὴ τοῦ δημοτικισμοῦ δὲν ἦταν μόνο ἀγώνας γιά τὸ γλωσσικὸ ζήτημα — ἦταν (καί παραμένει πάντα) βαθύτερα κοινωνικός, μέ λαϊκά ἰδανικά — ἀνάμεσα σὲ δύο κόσμους (τῆς συντήρησης καί τῆς προόδου) γιά κοινωνικὴ ἀνανέωση κι ἀλλαγῆς τῆς θέσης τοῦ ἀνθρώπου. Καί, τὸ γλωσσικὸ εἶναι τὸ σύμβολο — πιά — τοῦ ἀγώνα αὐτοῦ. Στὸ κλίμα ἐκεῖνο ἡ καθαρεύουσα (ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ Κράτους — «Κί' ἐσὺ σαράβαλο μεγάλο, πολέμα μέ τὴ σακαράκα σου τὴν καθαρεύουσα»: ὁ Γιάννης Βλαχογιάννης), καί ἡ φουγῆ στὴν παράδοση — ἄλλο τόσο στὴ μεσαιωνικὴ: εἶναι ταυτότητα καί θέση τοῦ ἀντιδραστικοῦ καί προκαλεῖ τὴν ἀποστροφή. Ὁ Παλαμᾶς, στὴν ποιήση καί στάση τοῦ Καθάφη βλέπει μιὰ ἀντιπροοδευτικὴ κι' ἀντιδραστικὴ στάση στὸ γλωσσικό - κοινωνικὸ κίνημα (αὐτὰ γιά τὸν Γ. Σαββίδη). Ἐναν στατικὸ κήρυκα τῆς παρακμῆς, πού θρέφεται καί λιμνάζει στὴν Ἀλεξανδρεία τὸν Καθάφη, ὁ μεγάλος ποιητής μας τὸν ἀπορρίπτει σάν ποιητὴ, ἀξιο καί συνεπὴ γιά τέτοια ταυτότητα καί ἀναγνώριση.

— Μᾶς μιλοῦν — πάντα οἱ καθαφολόγοι — γιά «φιλοσοφικὸ στοχασμὸ» στὴν ποιήσή του. Ἄν μπορεῖ ποτὲ νὰ λέγεται ἔτσι ἡ ἀπαισιοδοξία, ἡ ἠττοπάθεια, ἡ ἀρνηση κι ἀδιαφορία — κι ἡ ἐξιστόρησή τους, θεματικά ἢ αἰσθητικά.

Ὁ Καθάφη πάσχει ἀπὸ ἑλλειψὴ πίστεως στὸν ἄνθρωπο καί τὰ ἰδανικά. Δὲν πιστεύει πῶς, μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ διορθωθεῖ — νὰ διδαχθεῖ ἀπ' τὰ λάθη τὰ δικά του καί τῶν ἄλλων. Σπρώχνοντας τὴν ἀντίληψή του πιο πέρα, μιὰ καί δὲν ὑπάρχει διέξοδος γι' αὐτὸν π ρ ο σ ω π ι κ ᾶ — δὲν ὑπάρχει καί γιά τοὺς ἄ λ λ ο υ ς.

Τὴν ἀφοσίωση στὸ ἰδανικό, τὸν ἀγωνά γιά τὴν πραγματοποίησή του —

«Πάντα στὸ νοῦ σου νάχεις τὴν ἰ-
(θάκη

Τὸ φθάσιμον ἐκεῖ εἶν' ὁ προορισμός
(σου) τὸ ἐξαγγελτικὸ κι' ἡ ἐπιδίωξή του δὲ θὰ
τὰ συναντήσουμε στὸν «διδασκτικὸ» καὶ
«στοχαστῆ» Καθάφη. Τὸ μόνο ποῦ δι-
νει τὸ ταξίδι — «πηγαῖμό γιὰ τὴν Ἰ-
θάκη» (— Ἰδανικὸ) εἶναι ὅτι—

«Ἡ Ἰθάκη σ' ἔδωσε τ' ὠραῖο τα-
(ξείδι).

Δὲν πιστεύει στὴ δύναμη κι' ἀποτέ-
λεσμα τῆς λαϊκῆς μάζας — γι' αὐτὸν
παραμένει «πλήθος» καὶ «ἄχλος», ποῦ
περιμένει τοὺς βαρβάρους ἔτοιμο νὰ πα-
ραδοθεῖ («Περιμένοντας τοὺς βαρβά-
ρους»), καὶ εἶναι αὐτοὶ «μιά κάποια λύ-
σις». Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος - ἄτομο κλεί-
νεται στὸ στενὸ κόσμο του, ἀποφεύγον-
τας ὅσο μπορεῖ τὴ συμμετοχὴ του στὴ
δράση κι' ἀγώνα, ὅπως τὸ λέει κατηχη-
τικὰ —

«μὲς στὴν πολλὴ συνάφεια τοῦ κό-
(σμου

μὲς στὲς πολλὲς κινήσεις κι' ὁμι-
(λίες) («Ὅσο μπορεῖς»).

Ἡ στάση — ἡ κοσμοαντίληψη τοῦ
Καθάφη δὲν εἶναι ἀνθρωποκεντρικὴ —
εἶναι ἐγωϊστικὴ, καὶ γι' αὐτὸ ἀντιδρα-
στικὴ. Εἶναι ἔξω ἀπ' τὸ ἐ μ ε ἰ ς —
καὶ μέσα στὸ ἐ γ ῶ. Ἀποτυχία, μα-
ταιότητα, ἡρωϊκὸς μηδενισμός. Νὰ για-
τὶ ὁ Καζαντζάκης, σὰν συγγενικός του,
μίλησε ἀπ' τοὺς πρώτους (τόσο βιαστι-
κὰ) τόσο κολακευτικὰ. Ἀργότερα δια-
πίστωσε «τὴν ψυχὴ τῆς ἀγίας παρακ-
μῆς».

— Αὐτὸς ὁ αὐτοεμπνεόμενος μὲ δευ-
τερογενεῖς ἐμπνεύσεις ἔζησε ἐβδομήντα
χρόνια. Στὰ σαράντα του δὲν ἔχει νὰ
παρουσιάσει τίποτε τὸ ἀξιόλογο. Ἔ-
γραψε στὰ ὑπόλοιπα τριάντα του, γύ-
ρω στὰ 150 ποιήματα ἔπειτα ἀπὸ κο-
πιαστικὴ καὶ σχολαστικὴ ἐργασία (θε-
ωρητικὲς ἐμπειρίες, μὲ ἐργαστηριακὴ
ἐπεξεργασία τὰ θέματα) πάντα μὲ
πνευματικὴ δυστοκία (γράφοντας καὶ
διορθώνοντας). Ἔτσι ποῦ νὰ θάζει σὲ
πονοκέφαλο τοὺς Καθαφολόγους, γύρω
ἀπ' τὴν ἐρμηνεῖα καὶ τοποθέτηση τῶν
ποιημάτων του.

Καθάφης καὶ Σεφέρης παρουσιάζουν
πολλὲς ὁμόκεντρες ὁμοιότητες (ὁ δεύ-
τερος μὲ καθαφικὴ ἐπίδραση). Ποιη-

τὲς ποῦ δὲν ἀποδέχονται, τὸ χαμὸ τοῦ
Ἀλεξανδρινοῦ (ὁ πρῶτος) τοῦ ἀρχαι-
σελληνικοῦ μεγαλείου (ὁ δεύτερος).
Κι οἱ δύο ἔχουν ἱστορικὴ συνείδηση
τοῦ παρελθόντος — ὁ πρῶτος μὲ τὰ
(χαμένα στὸ βάθος τῆς ἱστορίας) πρό-
σωπα πρὶν ἀπ' τὸ Χριστὸ καὶ μέχρι τὸν
Ἀντώνιο, ὁ δεύτερος ἀπ' τὰ διαμελι-
σμένα ἀγάλματα τῆς ἀκινήσιας, τὶς
ἐπιγραφές. Ὁ πρῶτος δὲν ἀποδέχεται
τὴν ἀραβικὴ κατάκτηση τῆς Ἀλεξάν-
δρειας, ὁ δεύτερος τὴν ἀπώλεια τῆς ἀρ-
χαιοελληνικῆς μεγαλοπρέπειας — τῶν
μαρμάρων! Ποῦ τίποτα δὲν μπορεῖ ν'
ἀναστήσουν. Εἶναι, καὶ τῶν δυὸ ἡ φυ-
γὴ στὸ παρελθόν, ξένοι κι οἱ δύο ἀπ'
τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἐποχὴ
τους. Πάσχουν κι οἱ δύο, ἀπὸ ἔλλειψη
πνευματικοῦ χρέους καὶ ἀποφυγὴ ἀνά-
ληψης κοινωνικῆς εὐθύνης (Δές, «Μέ-
ρες τοῦ 1945 - 1951», Γιώργου Σεφέ-
ρη).

— Ἀναφορικὰ μὲ τὸν Καθάφη, τὴν
ποιητικὴ του, ἡ κριτικὴ τῶν καθαφολό-
γων δὲν στάθμισε σωστὰ τὴν κριτικὴ
τοποθέτηση κι' ἀξιολόγησή του. Δὲν
ἀντιλήφθηκε ἀπὸ ποῦ ἀρχίζουν τὰ ὄρια
αὐτὰ καὶ ποῦ ἐξαντλοῦνται — γι' αὐτὸ
πληθωρικὴ, φυγοκεντρικὴ, φλύαρη καὶ
ἀποτελματωμένη. Στάθηκε ἔξω ἀπ' τὰ
σωστὰ ὄρια καὶ τὶς πραγματικὲς δια-
στάσεις τῆς ποιητικῆς τοῦ Καθάφη. Γε-
νίκευσε τὸ ἀντιπροσωπευτικὸ καὶ τὴν
ἀξία μερικῶν ποιημάτων του, χαρακτη-
ρίζοντας: τὰ ψίγματα χρυσοῦ, σ' ἓνα
στρῶμα ποιητικὸ, σὲ χρυσορυχεῖο ποί-
ησης. Κι ἐπαναλαμβάνεται τὸ θυμοσο-
φικὸ τοῦ Ἀλφρέδου ντὲ Βυνί, ποῦ δὲν
ἤθελε νὰ πέσει τὸ ἔργο, ὅσο ζοῦσε
«βορᾶν εἰς τὰ ὄρνεα» — τέτοιων — κρι-
τικῶν.

Τελικὰ, μήπως γράφοντας περὶ Κα-
θάφη — πίστεψαν! πὼς θὰ ἔπαιρναν
αὐτοὶ ἀξία ἀπ' τὸ ἔργο του ἢ θὰ ἔδιναν
ἀξία στὸ ἔργο τοῦ Καθάφη; Ὅπως καὶ
νὰ συμβαίνει — μείωσαν καὶ μειώθη-
καν. Ποιητικὴ καὶ κριτικὴ τους. Παρά-
δειγμα πρὸς ἀποφυγὴν.

(1) Ὁμιλία του: 3.3.76 (Θεο)νίκη

(2) «Π.Ο. Ἔρευνα» Μάρτης '76 (Κ.
Χατζής).

ΜΕ ΤΟ ΣΦΥΡΙΣΤΑ ΚΑΜΟΜΑΤΑ

Ἄλλοτρια, συναφή καὶ παράταιρα

Φιλοσοφικά συμπόσια

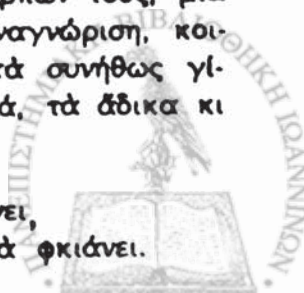
Γεροποντίφηκες καὶ τηβενούχοι, γλόμποι ἐγκέφαλοι, σκηπτροῦχοι τῆς μεταφυσικῆς φιλοσοφίας, γύρω στὸ Πάσχα πού μᾶς πέρασε, ἔκαναν ἓνα κογκλάβιο στὸ Μυστρά. Ἐπέλεξαν τὴν ἰδεώδη αὐτὴ τοποθεσία στὴν «ἐνδοξη» πορφυρογέννητη βυζαντινούπολη τοῦ Μοριά, ἐπειδὴ οἱ γραφικὲς τους σιλουέττες ἀναζητοῦσαν γραφικότητα καὶ παραχειμαδιό, σ' ἐκεῖνο τὸ ὑπέρτατο λειψανορημαδιό. Τὸ τί ὁμως εἶπαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαῖοι σ' αὐτὴ τὴν ὁμογάλακτη ἰδεολογικὴ ἀφασία, φάνηκε τόση ἀκηδεῖα καὶ ὑπνοθασία... πού πέρασε, χωρὶς νὰ δώσει κανένας σημασία. Ἄλλωστε, τοὺς Ἕλληνες νεώτερους παραφιλόσοφους ἐκπροσώπησε ὁ παναμώμητος κ. Ι. Θεοδωρακόπουλος, τὸ θεῖο μάτι τοῦ αὐστηροῦ παραδοσιακοῦ συντηρητισμοῦ. Ἔτσι πιστεύουμε πὼς ἀπόμεινε ἀπὸ αὐτὸ τὸ συμπόσιο, ὄχι ἡ καμπανοκρουσία μοναχά, ἀλλὰ καὶ τοῦ δικοῦ μας ἀρχιασθῆ καὶ ἀρχοντα τοῦ θεαθήνικου στοχασμοῦ ἢ θεωρίας τῆς... «ἐντιμῆς πενίας» (1) Ἔτσι θὰ γέλασαν ὄχι μόνον τὰ παρδαλὰ ἀγριοκάτσικα τοῦ Ταθγετου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρχαῖο ἀγαλμα τοῦ Γέλωτα ἀπὸ τὰ παλιά ἐρείπια τῆς Σπάρτης.

Ματαιοπονίες παραλήδων

Ἐκραζε στὸν καιρὸ του ἓνας γέρος ἀνατολίτης ποιητῆς χορεύοντας ξαφνικά στους δρόμους: «Δόξα σοι ὁ Θεός, δόξα σοι ὁ Θεός». Ὅταν τὸν ρώτησαν τί ἔπαθε καὶ γιατί ἐπαίρεται καὶ χορεύει, ἀπάντησε: Εἶναι ἄνθρωποι μου νὰ μὴ γιορτάζω σήμερα; Ἄφου ἔδεξε νὰ μοῦ ἀπαγγελοῦν δυὸ στίχους ἀπὸ τὴν ποίησή μου. Μὲ θυμήθηκαν οἱ ἄνθρωποι. Μιά ζωὴ περίμενα, καὶ δὲν εἶχα ξαναβιώσει τέτια χαρά...

Θὰ πέθαινε δηλαδὴ ὁ κακομοῖρης ἀναπάγγελτος καὶ καταφρονεμένος κι ἀγνωστος σάν ποιητῆς. Ὅχι βέβαια σάν τὸν Σκαρίμπα πού ἔλεγε παραπονεμένα πὼς «θὰ πεθάνει ἀθράβευτος» κι οἱ ἀνελέητοι κατεστημένοι Πετροχάρηδες δὲν τονε λυπόταν νὰ τοῦ δώσουν ἓνα βραβειάκι (1) Μὰ ἔτρεξε ἓνα φιλότεχνον καὶ φιλόπονον σωματεῖο «Ἐν. Ἐλλ. Λογοτεχνῶν» καὶ τοῦ τάρταρε τὸ βραβεῖο καὶ πόζαρε μαζί του, γιὰ νὰ φανεῖ κι αὐτὴ (1) Μεγάλῃ ἢ χάρῃ του! Μὴν ἀπορεῖτε. Προσοχή. Δὲν εἶναι μωροφιλοδοξία ἢ ματαιοπονία ἀτυχῶν ποιητῶν μας. Εἶναι ἴσως δίκαιο αἴτημα τῶν ἀξίων νὰ ἀναγνωριστοῦν, νὰ τιμηθοῦν ἔστω καὶ ἀπὸ φιλότεχνα σωματεῖα... Στὸ παρελθὸν ὁ ἀθλιὸς ὁ παρᾶς καὶ τί δὲν ἔχει κάνει; Ὑποχωρήσεις, παραχωρήσεις, ἀλλοτριώσεις καὶ ἀπονεκρώσεις. Ἔτσι, κατὰ ὁμολογίαν τοῦ φίλου μας ληξιαρχοῦ τῆς λογοτεχνικῆς ζωῆς, τίς πρώτες δεκαετίες τοῦ αἰῶνα, στὰ «Πειρακτικὰ Γράμματα» πού ἔβγαζε ὁ Κλέαρχος Μιμίκος, παλιά γνωστὰ ὀνόματα λογοτεχνῶν πού πήραν μιὰ κάποια ἐξέχουσα θέση ἀργότερα στὰ Νεοελλ. Γράμματα, ὅπως ὁ Ἄγγ. Τερζάκης, ὁ Γ. Θεοτοκάς, ὁ Σκαρίμπας καὶ τόσο ἄλλοι, πλήρωναν γερὰ τὸν Μιμίκον γιὰ νὰ τοὺς δημοσιεύσει κάτι, νὰ προβάλλονται. Ὅσοι ὁμως δὲν εἶχαν νὰ πληρώσουν ἀπονέκρωναν τὸ ταλέντο τους κάτω ἀπὸ τὸ φάσμα τῶν ἀναγκῶν καὶ τοὺς ἀπογοήτευε ἢ ἀγνοία, ὁ παραγκωνισμὸς, ἢ ἀσημαντότητα ἢ καὶ οἱ μετριότητες τῶν βορβοροποιῶν. Κι ἂς γύρευαν οἱ γνήσιοι δημιουργοὶ μιὰ δίκαιη προβολὴ τῶν καρπῶν τους, μιὰ κάποια δημοσιότητα, ἀναγνώριση, κοινωνικὴ κατάφαση. Αὐτὰ συνήθως γίνονται στ' ἀναχρονιστικά, τὰ ἀδίκαια κι ἀνίσια καθεστῶτα.

Ὁ παρᾶς θάματα κάνει,
τ' ἀσκήμα ὁμορφα τὰ φκιάνει.

Γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν λογοτεχνῶν

Ὁ γνωστὸς συγγραφέας καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ Σ.Ε.Λ. κ. Γ. Τσάκαλος δήλωσε τελευταῖα ὅτι: ἂν ἐνωθοῦν τὰ 3 μεγάλα λογοτεχνικά σωματεῖα τῆς Ἀθήνας, εἶναι διατεθειμένος νὰ βοηθήσει — τὸ καταδύναμη — τὴν ἐνοποίηση τῶν λογοτεχνῶν μὲ σημαντικὴ δωρεὰ μιᾶς οἰκοδομῆς του, τὴν ὁποία προσφέρει γι αὐτὸν τὸ σκοπὸ, καθὼς καὶ σχετικὰ ἐτήσια βραβεῖα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ ἐπιλέξει ἀδέκαστους κριτές. Ἡ προσφορὰ αὐτῆ τοῦ κ. Τσάκαλου εἶναι ἀξιέπαινη καὶ ἀποτελεῖ παράδειγμα γιὰ μίμηση καὶ παρότρυνση γιὰ τὴν ἀπόφαση τῆς ἐνότητας τῶν λογοτεχνῶν, τουλάχιστο τῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Συνδέσμου ποὺ εἶναι πιὸ ἐφικτὴ· γιατί, ἡ «ἐθνικὴ» σὰν ἀρχοντοκυρία ἀρτηριοσκληρωτικὴ, δὲν ἔχει ψυχὴ γιὰ ἐνότητα καὶ ἀνάγκη συνδικαλιστικῆς.

Βραβειοθαλασσώματα

Κάτοχος ὁ κ. Πετροχάρης τοῦ Α' κρατικοῦ βραβείου ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων (1955) (Τίς εἶδε ποιὸς φίλος τοῦ τὸ εἶχε δώσει μὲ τὴ μέθοδο τοῦ «πάρε ἐσὺ δὸς μου κι ἐμένα») γιὰ τίς «πολιτεῖες καὶ θάλασσες» ποὺ δὲν ἀπολείπουν οἱ θάλασσες καὶ τὰ θαλασσώματα ἀπὸ τοὺς τίτλους τοῦ ἐπιτήδειου κοντυλοφόρου καὶ «ἀκαδημαϊκοῦ» λιμοκοντόρου, γιατί, ὅλη τὴν «πνευματικὴ» ζωὴ του τὴν ἔχει θαλασσώσει, γι αὐτὸ κολλάει στίς θάλασσες σὰν ἡ μύγα στὰ σαρίδια ὁ κ. «Φῶτο - Πέλαγος» ἀφοῦ ποτὲ δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὰ «λερωμένα τ' ἀπλυτα, τὰ θαλασσοδαρμένα» ποὺ λέει καὶ τὸ κλέφτικο τραγούδι, κι ἔθεσε καὶ τὴν Κίνα του «ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη». Ἀποροῦμε λοιπὸν, πῶς ξέχασαν οἱ βραβειοκράτες ἡμέτεροί του νὰ τοῦ δώσουν ἀκόμα ἓνα, κι ἄφησαν τὸ «Γιαννάκη» μας παραπονεμένο (!) τὸν καημένο τὸν πολυπαρασημοφορημένο (!) μὲ ταξiάρχες, ἀρχάγγελος καὶ τάγματα καὶ φοίνικες, τόσο

ἀνάλαφρος καὶ τὸν ἔχουνε παραφορτώσει (!) Πῶς νὰ κρατήσει ὅλο αὐτὸ τὸ βάρος; Παρακαλοῦνται ὅλοι οἱ λιθνοκάφτες, ὅσοι ἔμπειροι ἀπὸ Ἰνστιτούτα αἰσθητικῆς στόλισαν μὲ χάρη τὸ γέρο - Πετροχάρη σ' ἓνα περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος» τελευταῖα καὶ κοντυλόγραψαν τόσα πολλὰ (μὲ τὰ πόδια τους) γιὰ νὰ ὁμορφεῖνουν τὸν νυφοστόλιστο γέροντα, νὰ μὴ ξεχνοῦν τὴν ὑποχρέωση νὰ κρατοῦν τὰ βάρη ἀπὸ τὰ βραβεῖα καὶ τοὺς τίτλους του (!)...

Ἀπωθημένα

Τὸν τελευταῖο καιρὸ, ὁ κ. Μενελάκης ξιφουλκεῖ μὲ μανία κατὰ τῆς ΕΣΣΔ. Τὴν κατηγορεῖ σὰν κράτος «τυραννικὸ καὶ ἀνελεύθερο» (Ἐλευθεροτυπία 14 - 4 - 76). Γιατί ὅμως, ἀπὸ τὸ 1960 ὡς τὸ '75 ποὺ ἔτρωγε κι ἔπινε ἐκεῖ πάνω «καὶ τὴν Ἄρτα ἐφοβέριζε» καὶ τσιλιθούριζε σὰν μαχαραγιᾶς κι ἀλώνιζε σὰν ἀνάποδος Ζαρατούστρας τὴν Ἄνατολή, ἔκανε τὴν πονηρὴ του ντολτσεβίτα καὶ λούφα; Τώρα τάχα πόνεσε ὁ «μέγας» λογοτέχνης καὶ θγάζει ἀπωθημένα; Ἡ μήπως πάει νὰ συναγωνιστεῖ τὸν Σολτζενίτσιν γιὰ νὰ μὴ θυμηθοῦμε τὸν Σινιάφσκυ μὲ τὰ κλάματα στὸ Παρίσι... Κι ἐκεῖνον τὸν ἀνεκδιήγητο Βαλέρυ Τάρση ποὺ τόσο ἀργὰ εἶχε ἀνακαλύψει τὴν τσαρική καταγωγή του καὶ ζητοῦσε κληρονομιά καὶ ρέστα ἀπὸ τὸ νέο καθεστῶς; Τί νὰ εἰπεῖ ἓνας «χολὸς διάβολος» (κατὰ Μελαχροινὸ) ; Τόσα χρόνια ἐκεῖ... πάνω ὁ κ. Μενελάκης εἶχε τὰ μάτια καὶ τὰ σάλια σὲ ξανθὲς σουλτάνες τοῦ βορρᾶ; Ποιὸς νὰ τὸν πιστέψει ὅταν «τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμο, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής» παρασταίνει τὸν ὀσιομάρτυρα κι ἀπόστολο τῆς ἡθικῆς;...

Ὑπεροψίες

Κάποιοι Ἀλεξικοτζιάδες καὶ Φραγκιάδες χαϊδεμένοι καὶ προστατευόμενοι τῆς κυρᾶ - Ἐλένης τῆς ἀντιστασιακῆς (!) εἶπαν σ' ἓναν Γιάννη Κοντὸ ὅτι εἶναι ποιητής, καὶ τὸ καημένο τὸ παιδί τὸ πήρε τοῖς μετρητοῖς καὶ πέτα-

ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΙΘΩ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ

Γεγονότα με την πυθαγόρεια λογική από επίσημες στατιστικές

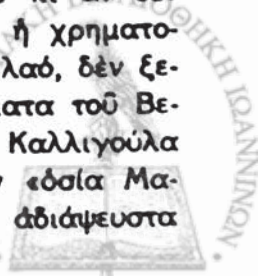
- Στην Ελλάδα κάθε 60 ώρες κι ένας εργαζόμενος χάνει τη ζωή του, και κάθε 10 λεπτά κι ένας τραυματίζεται. Χαμένες κι άδικες θυσίες από ελλειψη μέτρων ασφαλείας.
- Στην Κύπρο εκτός από τους 180 χιλ. πρόσφυγες, υπάρχουν σήμερα 20 χιλιάδες άνεργοι.
- Στη χώρα μας 8 χιλιάδες καθηγητές και δάσκαλοι παραμένουν αδιόριστοι.
- Στην Καβάλα 2 δισεκ. δολάρια επενδύσεις κάνουν Έλληνες και ξένοι μεγαλοεπιχειρηματίες.
- Το κατεστημένο στις ΗΠΑ, στέρησε από 150 χιλιάδες εργάτες το δικαίωμα να εισπράττουν επίδομα ανεργίας, και τους καταδίκασε στην πείνα.
- Στα Ήν. Έθνη ή κάθε ψήφος αγοράζεται με 2.000 δολάρια από τους μεγιστάνες των ΗΠΑ. Έτσι αποκάλυψε πρόσφατα ο πρώην αρχηγός της αμερικανικής αντιπροσωπείας κ. Μούνιχαν. Έννοείται πως αυτή η τακτική τηρείται από του ιδρύθηκε ο ΟΗΕ.
- Στη Ρωσία, πάνω από 100 εκατ. σοβιετικοί πολίτες το χρόνο παρακολουθούν τις παραστάσεις των 558 θεάτρων της ΕΣΣΔ.
- Η Συρία ξόδεψε στον πόλεμο του Λιβάνου πάνω από 1 εκατομ. δολάρια την ημέρα.
- Στις Σέρρες και στην Αλεξανδρούπολη πλημμύρισαν πρόσφατα 40.000 στρέμματα καλλιεργήσιμης γης από τα νερά του Έβρου και του Στρυμόνα.
- Η λογική χρήση της φωτιάς έγινε πριν από 400.000 χρόνια περίπου, έδω στην πατρίδα μας, όπως ανακάλυψε πρόσφατα ο δρ. Άρης Πουλιανός πρόεδρος της ανθρωπολογικής εταιρίας ύστερα από μία εξερεύνηση του σπηλαιού Πετραλώνων στη Χαλκιδική.
- Η κυβερνητική χούντα της Αργεντινής προκαλεί 100 δολοφονίες τη βδομάδα.
- Στην ΕΣΣΔ, η συμμετοχή των γυναικών στη δ)νηση του Κράτους ανέρχεται στο 50ο)ο και στα τοπικά σοβιέτ στα ανώτατα σοβιέτ στο 36ο)ο, στη βιομηχανία 51ο)ο, στον πολιτιστικό τομέα 73ο)ο, στην Ιατρική επιστήμη 70ο)ο, και στο ειδικευμένο προσωπικό της μέσης και ανωτάτης εκπαίδευσης στο 59ο)ο.

Ξεστά σύννεφα και μη τόν είδατε στη γη (!) ούτε καλημέρα σε κανένα. Πόζα και ύφος αλλαζονικό. Αυτό κάνει για λύπηση ο υπεροπτικός έλιτισμός, που αντί να φκιάχνει... χαλάει!!

Βεσπασιανά λεφτά

Όσο κι αν κρύβονται, κάποτε θα τα μάθει ο λαός δλα τα τρωκτικά της Ιντελιγκέντσιας που καλοθρέφονται από τα ποικιλώνυμα ιδρύματα Φόρντ, Ρόκφελερ κ.ά. παρόμοια των μεγιστάνων των ΗΠΑ. Ένας αρμόδιος και ειδικός στο ύπουργείο Έξωτερικών... επί των «γενναιοδωριών» αυτών σε πουλημένα στοιχεία των γραμμάτων και τεχνών, γιατί δέν φέρει σε φως τον κατάλογο των ονομάτων που ροκανών κι άναμασών κρυφά τᾶ τόσο προνομιακά λεφτά που

μοσχοτρέφονται με ντόλλαρς και κάνουν μόκο με την πληρωμένη σιωπή για του λαού τα δίκια; Άλλά, φευ! Ο Βεσπεσιανός και Ιουδαϊκός παρᾶς ποτέ του δέ θρωμάει (;) Άκόμα κι όταν ροκανίζεται με δεκαεφτά μασέλες ύπουλα και κρυφά, για τα συμφέροντα τᾶ σα και τᾶ έμά; Όσο όμως κι αν έχει το χρήμα και το κρίμα ντύμα... και μερικοί ποιετάστροι που τᾶ μασᾶνε στη ζούλα, ᾶς ξέρουν ότι: όσο κι αν δέν έχει χορταμό ή ζούλα και ή χρηματοσακούλα, τᾶ χρέη προς το λαό, δέν ξεπληρώνονται με θρωμοχρήματα του Βεσπασιανού και τ' όποιου Καλλιγούλα (!) Κι ᾶς μη κάνουν την «δσία Μαρία». Θα επανέλθουμε με αδιάφευστα στοιχεία.

Πολιτικοκοινωνικά Κεντρίσματα

Διαλογικά έρωταπαντήματα

Τί έγινε με τή γγ, τής Πύλου και τὰ παράλια τοῦ ἑξαίσιου κόλπου τοῦ Ναυαρίνου;

— Βγήκαν στό σφυρί και πωλοῦνται 60 χιλ. ἄρχ. τὸ στρέμμα!...

— Ποιὸς τ' ἀγοράζει;

— Ἕνας Καραγιώργης ἀκούγεται, ἀλλὰ πίσω του κρύβονται οἱ κανακάρες μας οἱ πολυεθνικὲς τῶν ΗΠΑ. Παίρνουν ἕναν Ἕλληνα συμμέτοχο, βάζουν τ' ὄνομά του μπροστὰ (ὅπως και στὴ Σαουδαράβια με τὰ οἰκοδομικά...) κι αὐτοὶ ἀπὸ πίσω ἀπλώνουν τὰ πλοκάμια τους κρυφὰ και πονηρά...

— Ναί, μὰ «τὰ κρυπτά γεννῆσονται φανερά» ὅπως λέει και ἡ Γραφή, κι αὐτοὶ θὰ κάνουνε στὸν ἡμιόμοφο κόλπο... ναυπηγεῖα...

— Ἄμ δίκιο ἔχει ν' ἀκολουθεῖ μετὰ, τῶν λαῶν ἡ ὀργή και ἡ ἀρά... νὰ τοὺς ἀλλάξει κάποτε τὸν Ἄνανία.

— Τί ρόλο παίζει ὁ Βίλλυ Μπράντ ποὺ σχολίασε με φόβους κι ἐπιφυλάξεις τίς ἐξελίξεις τῶν Κ.Κ. Ἰταλίας και Γαλλίας και τὸ «ἀπαράδεχτο» (γιαυτὸν) τῶν Κομμουνιστῶν στὸ ΝΑΤΟ;

— Τὸ ρόλο τοῦ κρασοκουβαλιτηῆ και τοῦ στυλοβάτη τοῦ ἀμερικ. καπιταλισμοῦ και τῶν πολυεθνικῶν ἐταιριῶν στὴν Εὐρώπη και τὴ Μεσόγειο με σοσιαλιστικὸ προσωπεῖο δυτικῆς μόδας... σοσιαλαπάτης.

— Τί θέλει ὁ παλιὸς και νέος «ἔθνοσωτήρας» με τὸ νόμο περὶ δημοψήφισιμάτων;

— Προσπαθεῖ νὰ μιμηθεῖ τὸν φίλο του Ντεγκὼλ ποὺ ὅταν δὲν κέρδιζε αὐτὸς και ἡ παράταξή του τίς ὅποιες ἐκλογές με τὸν πρῶτο γύρο... κούρτιζε τίς μηχανές και... πᾶμε γι' ἄλλα» ὅπως λένε στὰ χαρτιά (!) ὁ δεύτερος κι ὁ τρίτος γύρος, ὠφελεῖ στὸ παίγνιο τοὺς καθιερωτέους, γιὰ νὰ ἐγαίνουν ὀπισθόηποτε αὐτοὶ στὸ τέλος, με διάφορα κόλπα και μέσα ἐξαγορᾶς και ἀπάτης.

— Πῶς γύρισε ἡ κ. Βλάχου ἀπὸ τὴν Ἀμερική;

— Λογοκόπα, «ἀντιστασιακή» διὰ και «ἀριστίνδην» ἐξώγαμη νύφη τῆς βουλευτικῆς ἀσυλοεπικρατίας, καθ' ὃ πρόσφατα γιὰ τὸ καθεστῶς στὶς ΗΠΑ ἔκει... εἶχε κριτικὴ λίαν διθυραμβικὴ (!) σὰν ἀρχιδιακόνισσα τελετουργιακῆ...

— Μὰ ἂν δὲν βαρέσει ἡ γύφτισσα τὸν νταγερὲ, οἱ μαϊμουδες δὲν χορεύουν!...

— Καὶ ξέχασε τί ἔλεγε πρὶν 4 χρόνια στὴ φιλόξενη τῆς Δύσης;

— Ναί, τότε ἔριχνε ὅλα τὰ μέχρι σήμερα ἐγκλήματα και τίς κακοδαιμονίες ποὺ δέρνουν τὸ λαὸ μας στὴ Δεξιά...

— Ἦντοτε ἔλεγε... γιατί ἦταν ἀνεργη. Τώρα γιατί νὰ κακοραῖσει τοὺς ἀφέντες; Εἶπε - ξεῖπε. «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ» (!) «ἀμαρτίαν οὐκ ἔχει» (!)

— Ποῦ βαδίζει ἡ πολιτικὴ κατάσταση γιὰ τὴν κατεστημένη Δεξιά;

— Μένει στὸν τόπο στάσιμη, στὰ ἴδια μέτρα και σταθιά, και παίζει τὸ συνηθισμένο θέατρο.

— Γιατί;

— Διότι τὰ πάντα ἀναβάλλονται «δι' εὐθετότερον χρόνον» (!)

— Δηλαδή;

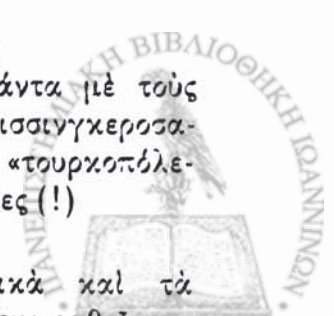
— Δὲν βλέπεις φίλε μου; Ἀναβλητικὴ ταχτικὴ σὲ ὅλα (!) Ἀναβάλλονται οἱ δίκες. Χαρίζονται οἱ ποινὲς τῶν «ἡμετέρων». Ἀναβάλλονται οἱ λύσεις προὐλημάτων, προγράμματα παιδείας, ἀναβάλλονται ἀπεργίες, δικαιώσεις αἰτημάτων. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δξύνονται τὰ πνεύματα και νὰ θίγονται: τὰ γιάγκια συμφέροντα.

— Καὶ ὁ λαὸς τί κάνει;

— Φοβερίζεται ὅπως πάντα με τοὺς «μπαμπούλες» και με τὰ Κισαιγγκεροστανικά τερτίπια και με τὸν «τουρκοπόλεμο» και τίς (ἀ) φαλοκριπίδες (!)

— Κι ὁ Τύπος;

— Με τὰ τουρκοπολεμικά και τὰ (ἀ) φαλοκριπιδικά. ἔχει ξεμωραθεῖ κυριολεκτικὰ και ἔχει χάσει κάθε σοβαρό-

τητα.

— Και ο λαός πώς τὰ βλέπει:

— 'Ο «πάντος» εύκολόπιστος και πάντα προδομένος» σάν ἀφελής, ὁ μισθός τὰ χάπτει, παρασύρεται ἢ πουλάει τὴν ἱερὴ ψῆφόν του «ἀντὶ πινακίου φακῆς» και σηκμαζεύεται: ὁ ἄμιρος και προτιμᾷ τὴν ἡσυχία του, τὸ χαρσοκούτι, τὸ σουβλάκι, τὸ φουτιπιώλ, τὸν περιπατάκο και τὸ γιαουρτάκι του (!) Και ἄς ἔχει χαβαλέ τοὺς θεατρίνους στὸ στέργο του ἐνάμισθ, κίβνα...

— Τί εἶναι οἱ κατεστημένοι τῶν Η. Η. Α για τοὺς Ἑλληνας, και τὸ Ν. Α. Τ. Ο.:

— Προστάτες και μεσσίες (!)

— Μπράβο!!... «Τὰ λόγια σου με χορτασαν και τὸ ψομί σου φάτο».

— Γιατί γιατί;

— Διότι: ἀχάριστε, δέν μᾶς ἔχουν ἀπὸ τὸ 1948 τὸ πιδ φτηνῆς συναλλαγῆς οὐραίο προτεκτοράτο;

— Δηλαδή, ἕνα παράδειγμα;

— Νᾶ βρέ, κοτῆμι ὀχτάχρονη, δικτατορία, για νᾶ ἔχουμε γαλήνη και ἡσυχία, ἀλά τούρκα (!) Και βασανιστήρια τῆς μύδας, για νᾶ εἰμαστε φρόνιμη, «Ἑλλάς Ἑλλήνων - Χριστιανῶν»!!

— «Καθολικῶς διαμαρτυρημένων»;

— Δέν βλέπεις στὴν Κύπρο ἄπιστε, πὸς θυσιάσαμε στοὺς θεοὺς 200.000 ἀδελφούς (!) Για νᾶ μὴν ξεχάσουμε τῶν Ἀρμενίων τὸ «σφάξε με ἀγά μ' ν' ἀγιασω» νᾶ πάω στὸν παράδεισο (!)

— Και για ὅλα αὐτὰ εἶναι σωτήρες;

— Ἀμή, ἀμή... Και εἰμαστε κι ἀχάριστοι κι ἀγνώμονες, καλλιεργοῦμε ζετοίπιωτα και «ἀντιαμερικανικὸν πνεῦμα» (!) Ὅπως γράφει ἕ καθημένος ὁ κυρ - Σάββας και τόσοι ἄλλοι «ἔθνικοφρόνοι» (!) Ἐχουμε τὸ θράσος νᾶ διώχνουμε ἀκόμια και τὸ στόλο τους ἀπὸ τὰ λιμένας μας καλά εἶπε ὁ φιλόξενος ὑπουργός κ. Ράλλης. Ἐνῶ τὸ σωστὸ εἶναι για μᾶς ν' αναγνωρίζουμε τίς εὐεργεσίες και νᾶ στησουμε τουλάχιστον ἕνα μνημεῖο τῆς (Ι. Α και τῆς Ι. Τ. Τ. στὸ Λυκαθητό (!)

— Δέν εἰμαστε δηλαδή ἀξιοι για τὸ «ἰδοὺ ὁ στρατός σας» (!)

— Ὅχι, εἰμαστε ἀπαίσια «ποιμίνα προβάτων» καλά ἔλεγε ὁ μακαρίτης Ρ. Καρτιέ (θεὸς σχωρέστον) (!)

— Τώρα κατάλαβα. Ἐχέει; δίκαιο; δέν εἶναι λογικὸ πράμα ἢ ἀχαριστία.

— Μάλιστα φίλε μου τόσες εὐεργεσίες. Ἐμφύλιο, Ὄντρα, Μάρσαλ, ἔτροδικίες, Ντάλες (Σμύρνη - Κων) πύλη '56) «Περικλής» ('61), «Προμηθεύς» ('67), «Ἀττίλας» ('74) και τόσα ἄλλα σύμβολα δόξης λαμπρά...

— Μ' αὐτὰ ὅλα π' ἀραδιάζεις για εὐρα τῶν «σημιάχων» ὅλα εἶναι λογικά;

— Ὁχ ἀδερφέ, δὲ βαριέσαι, ἄς εἶναι και σουρεαλιστικά, κι ἀλόγευτα. Δὲ χρειάζεται ἢ λογικὴ στὸν καιρὸ μας, ἄς πάει κι αὐτὴ με τὴν ἀφηρημένη τέχνη και τὸν Καρναβάλι.

— Βγήκαν πάλι στὸ προσκήνιο οἱ «Καρφίτσες» και οἱ «Ἀράχνες»;

— Ναι, εἶναι τῆς Φριδ - ερ - ικης τὰ καλά παιδιὰ (!)

— Δηλαδή, ποιοί;

— Λεονάρδου, Παραπάρης και Μητσο - Τσάτσι - Κώτσι... για τὴ μεγάλη Ἑλλάδα (!)

— Και τὸ τρίκυκλο ἔγινε τετράκυκλο στὸ Παναγούλη τὸ μαρτυρικὸ κορμί;

— Μάλιστα, κι οἱ μπαρμπούτιρες προήχθησαν σὲ λέσχες. Και οἱ φον - γιστιάδες βρυκολάκιασαν και με τὴ στολή, τὸ Φύρερ, πήραν τὸ χρῆμα τῶ ὑπερεθνικόφρονα (!) Μαζαλά (!)

— Και ὅλ' αὐτὰ γιατί;

— Γιατί οἱ δευτεράνοι τοῦ παρακράτους, ὑπάρχουν φάσεις και καμπές πὸς γίνονται στυλοβάτες τοῦ κράτους. Και ἐν ὄψει «ἔθνικῶν κινδύνων» μᾶς ἐνημερώνουν, ἢ μᾶς σπρώχνουν για λίγο «στραποτάρισμα» στὰ μαλακὰ στὰ σκοτεινά, για νᾶ μᾶς προστατεύσουν (!) Κι ἔχει για νᾶ μᾶς φονεύουν, ἀχάριστα (!)

— Ὁχ πὸς εἶσαι καθημένο μου Λυζία στὸν καταπέλτι, σου «Κατὰ Ἐρατοσθένη» «ὦ ἀθλιότατοι... κλπ».

— Τί θυμίζουσι οἱ τιμητικὲς συντάξεις πὸς δόθηκαν σὲ αὐτοουργούς και ληστο - συμμοριτες δοσιλογικῶν κατοχικῶν ἐγκλημάτων σὲ θάρρος πατριωτῶν και τοῦ λαοῦ ἀθῶων θυμάτων;

— Δικαίωση τῶν στρατοφυγητιῶν (!) Θυμίζει ἐκεῖνο τοῦ πάπα Ἀλέ-

ξανδρου τὸ σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἀνάποδη τιμολόγιο (1431 - 1503) τοῦ Ροδρίγου Βοργία μὲ τὴν ἐρωιμένη του Λουκρητία. Ἰκκείνον τὸν πάπα, τὸ ὀδελυρύτερο τέρας πού ἔδινε τὰ περιεβόητα συγχωροχάρτια μὲ ἀνάλογα σολδία (!) θυμίζουσιν ἀκόμα καὶ τὸν ἀρχαῖο θάσσο τοῦ Πιάχου!!!...

* * *

— Ποιὰ εἶδατε ἐντυπωσιακότερη παράσταση τὸν τελευταῖο καιρὸ;

— Στὸ θέατρο σκιῶν, τὸν Καραγκιόζι, ἀστευομικρὸ.

— Καὶ τί ἔκανε;

— Πρόβες ἀψιμαχίες μὲ τὴ μακριὰ χερούκλα του.

— Δηλαδή;

— Νά, στὸ παραμικρὸ κίχ τοῦ λαοῦ γιὰ κάποιον τοῦ δικαίωμα, νὰ τοῦ τις ἐρέχει ἄτσαλα, ὄχι στὰ μαλακὰ ἢ στὰ κούφια μὲ καλαπόδια καὶ ἀπλὲς θεντοῦζες, ἀλλὰ κοφτὲς καὶ σουρτές, νὰ ματιώνουν τὰ κορμιὰ νὰ φεύγουν τὰ λολὰ τὰ αἷματα, μὲ λίγες θουρδουλιές καὶ γκλόπς καὶ δακρυγόνα νὰ τσοῦζουν λίγο γιὰ νὰ ἀσκούνται, νὰ μὴ μουδιάζουν.

— Καὶ ὕστερα;

— Τί ὕστερα καὶ ξύστερα; Νὰ τρίψει τὸ μπερντάχι του ὁ καρπαζοεισπράχτορας «ὄχλος» καὶ νὰ κάνει τουμπεκὶ καὶ μῶκο, στά... μόνος - ρόκος - παπαρόκος!!!...

— Κι ἂν κανεὶς Περιβόαιμος ἀπλώσει χέρι ἀντίποινο;

— Ἐ αὐτὸ τὸ «ἀναρχοκομμουνισμὸν» θὰ ἔναι ἀγάριστο καὶ ἀντεθνικόν». Διότι φίλε μου ὁ Καραγκιόζης ὅταν τὸν πιάνει τὸ πατρικὸ φιλότιμο, κάνει τὰ κολλητήρια νὰ χορεύουνε καρσιλαμὰ καὶ τσάρλεστον, καὶ ἄς παρατηρεῖ ἢ ἀσκημοιοῦρα ἢ πατρικὴ ἐξουσία ἢ Ἀγλαῖα. Ἀγαπητέ μου, τὸ ν' ἀπλώνει ὁ προστάτης χέρι ἀπάνω σου σὲ δέρνει ὅταν ὁ καλὸς πατέρας νὰ συμμορφώνεσαι γιὰ τις ἀταξίες σου (!) Σοῦ κάνει τιμὴ (!) Γιαυτὸ πρέπει νὰ τρώς τις φάπες, νὰ θάζεις τὴν οὐρὰ στὰ σκέλη καὶ νὰ λές κι εὐχαριστώ (!) Διότι τὸ ξύλο... ἐγγίχε ἀπ' τὸν παράδεισο καὶ ἢ τιμὴ πού σοῦ κάνει, τιμὴ κι ἀντίτιμο δὲν ἔχει ἢ τιμὴ δὲν ἐξαγοράζεται μὲ τὸ ἴδιο προϊόν. Ἦτσι κι ἀντιἀπλώσεις χέρι στὸ ἱερὸν σκεῶς» τῆς

ἐξουσίας, ἐστὶν λαὸς τοῦ 54 ο) ο τῆς σιωπηλῆς πλειοψηφίας» τῆς κέντασκαὶ τοῦ καρρέ (στερνὴ γνώση νὰ σ' εἶγα πρῶτα) πᾶς... φουλ γιὰ τὸ «ιδιόωνυμο» τῆς μύδας, τῆς παλιᾶς ἐρέ, καὶ τῆς «νέας δημοκρατίας», ἢ μοιρολογᾶς τὸ γνωστὸ τραγούδι: «γιὰ μὴ μὲ δέρνεις μίαννα, γιὰ μὴ μὲ τυραννᾶς», καί... αὐτοπαρηγοσιᾶσαι. Ἄκους ἐκεῖ; Δὲν ἴσσουν ἐστὶν ὁ ἐντολοδόχος στοὺς κηδεμόνες σου... νὰ ζεστάνουν καὶ νὰ ξεκουράσουν τὴ γυμνὴ δικτατορία, καὶ νὰ τῆς φορέσουν τὸν κοινόβουλευτικὸ μαντύα; Γιὰ θυμίσου τὴν ἀποφράδα ἡμέρα τῆς 17 - 9 - 74 δὲν ἴσσουν ἐστὶν πού ὅταν τόσο εἶχαν πονέσει γιὰ τὴν ὑγεία σου (!) τοὺς εἶπες στὴν κάλπη «ἐλαφρὰ τῇ καρδίᾳ» «ξεκρέμασέ με ἀπὸ δῶ καὶ κρέμασέ με παραπέρα».

* * *

— Τί δήλωσε ἢ Ἐλιζαμπεθ Ραίη γιὰ τὸ Κογκρέσσο;

— Ὅτι οἱ μισοὶ κογκρεσσαριοὶ τῶν ΗΠΛ ἔχουν ἐρωιμένες πού πληθύνονται ἀπὸ τὸ δημοσίον ταμεῖο καὶ ἢ ἴδια εἰσπραττε μισὸ ἑκατομμύριο δρχ. τὸ χρόνο γιὰ νὰ προσφέρει τις «ἐρωτικὲς ὑπηρεσίες» τῆς στὸν κ. Χαίηζ...

— Χι, βνομα καὶ πράμα!!!...

* * *

— Πῶς ἔκαναν οἱ βατραχάνθρωποι τοῦ θίου στόλου γιὰ νὰ πλεύσουν στὰ λιμάνια τῆς Ρόδου μας;

— Βρε-κε-κέ κουάξ - κουάξ, κάθε ἐχθρὸς καὶ ἐρυθρὸς νὰ μάθει νὰ λουφάζ...

— ὦ καὶ γιατί;

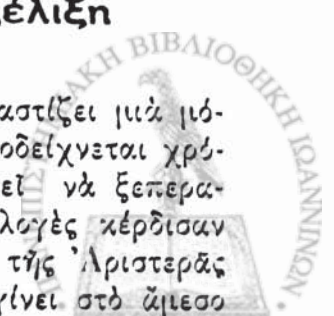
— Διότι ὁ Ἀμερικάνος Ἄτσεσον δήλωσε ὅτι «ἢ χώρα σας εἶναι κτήμια μας, τὴν ἀγοράσαμε, δὲν τὴν κλέψαμε...»

— Ὡστε ἔτσι; Καὶ ὁ λαὸς τῆς Ρόδου;

— Ἀναψοκοκκίνησε σὰ ρόδο καί... τοὺς ἔδωξε βήξ-πιξ-λάξ...

Προοπτικὴ καὶ ἐξέλιξη στὴ Δ. Εὐρώπῃ

Τὸ Ἰταλικὸ ἔθνος τὸ μαστιρίζει μιά μόνιμη κρίση. Ἡ κρίση ἀποδείχεται χρόνια τώρα, πῶς δὲν μπορεῖ νὰ ξεπεραστεῖ. Στις πρόσφατες ἐκλογὲς κέρδισαν τὰ δυὸ μεγάλα κόμματα, τῆς Ἀριστερᾶς καὶ τῆς Δεξιᾶς. Τί θὰ γίνῃ στὸ ἄμεσο μέλλον; Θὰ κυβερνήσῃ σταθερὰ ἢ Δε-

ξία; Αὐτὸ στὴν Ἰταλία ἀποκλείεται. Τὰ δύο μεγάλα ρεύματα συγκρούονται. Ὡς πότε ὁ ἀμερικάνικος παρὰ θά διαφθείρει καὶ θά ἐξαγοράζει συνειδήσεις; Ὡς πότε ὁ καταχθόνιος καὶ ἀναχρονιστικὸς ρόλος τοῦ Βατικανοῦ θά παρασέρνει ἀφελείς; Ὡς πότε τὰ μικρὰ κόμματα θά διακυβεύουν τις τύχες καὶ τὸ μέλλον ἑνὸς μεγάλου λαοῦ; Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν τελευταίων ἐκλογῶν, φέρει τὸν καπιταλισμὸν σὲ δόλημα. Νὰ παραδώσει τὴν ἐξουσία σ' ἓνα Κομμουνιστικὸν Κόμμα πολυδύναμο; Καὶ τί νόημα θά ἔχει μετὰ τὴν ξεπερασμένη ἀστική δημοκρατία; Τί θά κάνει τὸ ΚΚΙ ἔταν ἔρθει στὴν ἐξουσία; Θά ἐφαρμόσει τὸ ριζοσπαστικὸ καὶ μεταρρυθμιστικὸν πρόγραμμα; Ἡ μήπως οἱ σκοτεινὲς δυνάμεις θά ἐξαπολύσουν τοὺς ἀσκούς τοῦ Αἰόλου καὶ τοὺς πακτωλοὺς τοῦ διαβόλου γιὰ νὰ αἱματοκυλίσουν καὶ νὰ διατηρήσουν τὰ οικονομικά τους νικητέα; Ὁ μὲν Ἰταλικὸς λαός, ἀσφαλῶς ζητάει μὲ τὴν ψῆφον τοῦ μαρξιστικοῦ σύστημα καὶ ριζικὴ ἀλλαγὴ. Τὸ ἴδιο θά συμβεῖ καὶ στὴ Γαλλία σὲ ἄμεσον μέλλον. Ὅμως οἱ Ἀμερικάνοι μὲ τὰ παρακλάδια ΝΑΤΟ, ΕὐΟΚ, πολυεθνικὲς, Οἶες, Σμύττες, Μπράνττες, καὶ Ἄιτιντς θ' ἀφύρουν; Οἱ σὺβαροὶ κριτὲς δὲν τρέφουν τέτοιες αὐταπάτες. Τί θά κάνουν; Τὸ πιθανότερον εἶναι νὰ ἐλισσονται, νὰ καμουφλάρονται καὶ νὰ ὑποχωροῦν μὲ σημαντικὰ παραχωρήσεις, ὥσπου μέσα σὲ 7—10 χρόνια νὰ ἔχουν παθητικὸν μέγιστον στὴ Δ. Εὐρώπῃ, γιὰ ν' ἀναγκαστοῦν καὶ ἀπὸ τὸ γιγάντιον τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόσμου τὴν πλήρη ἀξιοποίηση τοῦ πλούτου τῆς Σιδηρίας, ν' ἀποχωρήσουν, νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν. Κάποιες συρρικνώσεις καὶ σταδιακὲς ὑποχωρήσεις εἶναι μᾶλλον οἱ πιὸ πιθανὲς μέσα στὴν προσεχῆ δεκαετία, ἐφόσον δὲν εἶναι εὐκόλο καὶ δυνατό νὰ ἀποξηραθῆι τὸ τέλμα, ἀπὸ μιὰ ἐσωτερικὴ, ἐπαναστατικὴ ἀλλαγὴ. Στὴν Ἰταλία, ἕκτος ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ συμβατικά καὶ μεσογειακὰ βιολογικὰ στοιχεῖα τοῦ λαοῦ τῆς, ἀφοῦ σοβεῖ ἡ βαθύτερη πολιτικοοικονομικὴ καὶ ἐθνικὴ κρίση ὑπάρχει καὶ ἡ ἐλπίδα μὲ τὴν διαφοροποίηση τῶν ἀξιοματούχων καὶ μὲ τις θετικὰς δυνάμεις σὲ στρατό, ἴσως νὰ ἐπιτελεσθῆι ἀρ-

γότερα καὶ ἡ λαοσύθητι ἀξίωσι πρὸς τὴν ὁδηγήσει σὲ γενικὰς κοινωνικὰς μεταρρυθμίσεις. Ἄν λοιπὸν διαμορφωθῆι ἓνας ἰδιότυπος σοσιαλισμὸς σὲ Ἰταλία καὶ Γαλλία στὴν ἐρχόμενη δεκαετία, ἀπὸ πού θά προέλθει; Μήπως ἀπὸ τὸν ἱστορικὸν συμβιβασμὸν; Ἴδιωμεν. Τί εἶδους θά εἶναι ἀφοῦ ὁ μαρξισμὸς ἀπαιτεῖ κατάργησιν τῆς ἐκμετάλλευστος καὶ τῆς κερδοσκοπίας; Αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα προσάλλουν ἐναγώνια τοὺς παρατηρητὰς τῶν ἐξελίξεων τῆς Δ. Εὐρώπης, πού θά ὑπάρξουν καὶ ἐδῶ οἱ ἀνάλογες ἐπιρροὲς καὶ ἐπιδράσεις. Ἐμεῖς πιστεύομεν ὅτι τὸ μέλλον θά εἶναι ἐπωσθῆποτε τοῦ γνήσιου σοσιαλισμοῦ, χωρὶς νὰ ἀποκλείσωμε τὰ ὀπιασδήποτε πειραματικὰ στάδια πού εἶναι μέσα στὴ φύσιν τῆς μαρξιστικῆς ἐπιστήμης καὶ διαλεκτικῆς. Τὸ πότε καὶ τὸ πῶς; Αὐτὸ εἶναι ζήτημα ἐλιγμῶν, χρόνου, καὶ ἐπαναστατικῶν διαθέσεων καὶ εὐκαιριῶν λαῶν καὶ προπάντων ἀξίων ἡγετῶν.

Οἱ ψυχοπάθειες καὶ τ' ἀναθέματα.

Ἄπ' ἓνα ἔγραψαν οἱ ἑφημερίδες πρόσφατα, ὁ κ. Κίτσιγγερ βρέθηκε σὲ ψυχιατρικὴ κλινικὴ τῆς Πολιτείας Κεντάκυ γιὰ θεραπεία, ἀπὸ νευροψυχικὰς διαταραχὰς κλπ. Δὲν εἶναι ἀπορίας ἀξίον τὸ γεγονός, γιὰτι, πρὶν ἀπὸ καιρὸ καὶ ὁ Σαντάτ σὲ μιὰ στιγμὴ εὐλιπρίνειας, θυμοῦ καὶ ὀργῆς εἶχε χαρακτηρίσει τοὺς κατεστημένους Ἀμερικανούς «διεθνεῖς ἀλῆτες, τρελλοὺς καὶ πολεμοκαπηλικούς τυχοδιώκτες». Καὶ ὁ Κίτσιγγερ δὲν εἶναι πλασματὸς ἀπὸ ἀτσάλι νὰ μὴν ἔχει ἀνάλογον εὐπάθεια καὶ ψυχοπάθεια καὶ τσακισμα τῶν νεύρων τοῦ μὲ τόσες χιλιάδες ἀθῶους νεκρούς πού ἔχει πάρει ὡς τῶρα σὲ λαιμὸν τοῦ, γιὰ τὰ καπιτάλια καὶ τὰ ὑπερκέρδη τῆς ἀδίσταχτης ἀρχιμαφίας. Ἡθικὸς αὐτουργὸς σὲ Βιετναμ, Καμπότζη, Ταϊλάνδη, Κελή, Παλαιστίνη, Ἀγκόλα, Ροδεσία, Κύπρον, Περού, Ἀργεντινὴ καὶ τελευταία σὲ Λίβανον, σκότωσε ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀθῶους ὑπάρξεις, γιὰ νὰ συντηρηθῆι ἡ διεθνὴς ἀστυνόμευσθ ἀπὸ τοὺς σταυροφόρους τῆς πολυμορφῆς βίας καὶ τῆς «πανούκλας» τοὺς κερδοσκοπίας. Ἔτσι οἱ

ἄρες καὶ τ' ἀναθήματα δλάκερου τοῦ συ-
νετοῦ καὶ φιλειρηνικοῦ κόσμου τοῦ πλα-
νιτη μας τὸν κατατρέχουν καὶ ὄχι μόν-
ο αὐτὸν τὸν «πολιτισμένο» ἀνθρωποφά-
γο, ἀλωνιστὴ μὲ τὰ κυνικὰ χαμόγελα,
τοὺς ζαρωμέτωπους πονηροπιθηκίστι-
κούς συλλογισμούς καὶ τὰ ἀεροδυναμικὰ
ταξίδια, ἀλλὰ ὄλη του, τὴν πολυώνυμη
καὶ μεγαλοσχήμενη μασκαράτα τῶν πει-
ρατικῶν δολιχοδρομιῶν καὶ τῆς μοντέρ-
νας βαρβαρότητας.

• * •

Τὰ παλληκάρια δὲν ζοῦν

«Ἡ ζωὴ τοῦ ἀληθοῦς πολίτου πρέπει
νὰ τελειώνει ἢ διὰ τὴν ἐλευθερίαν του
ἢ μὲ τὴν ἐλευθερίαν του», γράφει ὁ Ἄ-
νώνυμος στὴν «Ἑλλ. Νομαρχία». Αὐτὸ
ἦταν καὶ τὸ κύκνειο ἄσμα τοῦ Ἀλέκου
Παναγούλη στὸ στρ) δικεῖο τῶν δικτα-
τόρων τὸ χειμῶνα τοῦ 1968, σὰν ἐπιβε-
βαίωση καὶ ὄρκος τῶν νέων παλληκα-
ριῶν τῆς Ἑλλάδας 170 χρόνια μετὰ τὴν
ὑποθήκη τοῦ πρωτοπόρου τῆς λευτεριάς
συγγραφέα τῆς «Νομαρχίας». Καὶ ὁ ἡ-
ρωας Παναγούλης ἔγινε ὁ πιὸ θαυμα-
στος ἔθνομάρτυρας τῶν χρόνων τῆς δι-
κτατορίας, πὺ τελικά, δὲν τὸν ἄφησε νὰ
ζήσει καὶ ν' ἀγωνιστεῖ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ
λαοῦ τὸ πολυπλόκαμο καὶ ἀόρατο σατανι-
κὸ χέρι τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων... Ὡς
πότε ἔμεις θὰ ἀνέχεται τοῦτος ὁ κακό-
μοιρος λαὸς νὰ τοῦ σκοτώνουν τὰ καλύ-
τερα παιδιὰ του καὶ αὐτὸς νὰ ἀρκεῖται σὲ
μοιρολατρικὰ συνθήματα τοῦ ὑπερπέραν
ὅπως: «Ὁ Λαμπράκης ζεῖ», «Ὁ Πανα-
γούλης ζεῖ», ὁ Καθαφάκης «ζεῖ», ὁ Σα-
ραφης «ζεῖ», ὁ Μπελογιάννης «ζεῖ», ὁ
Μανδηλαρᾶς «ζεῖ», κ.ἄ., κ.ἄ. οὐκέστιν
αριθμὸς παλληκαριῶν τοῦ λαοῦ πὺ μᾶς
ολοφόνησε ὡς τὰ σήμερα. Ὡς πότε θὰ
αρκούμεστε σὲ μοιρολόγια καὶ αὐταπά-
τες; Ὁ ἴδιος ὁ λαὸς πρέπει νὰ βρῆσαι
τρόπους νὰ ἀντιμετωπίζει τοὺς δολοφόν-
ους. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴ γεω-
πολιτικὴ μας θέση καὶ ἀπὸ φθηνὰ ποι-
οντα εἴκολλα σὲ ἐξαγορασμούς καὶ προ-
σοσίες, πότε ἐπιτέλους θὰ πάψουμε νὰ
γράφουμε τραγωδίες καὶ νὰ δημιουργοῦ-
με τραγικούς ἥρωες καὶ μάρτυρες καὶ
θλιβερὲς ἱστορίες;

Ραλλικά...

Οἱ Ράλληδες εἶναι ἓνα «τζάκι», εἶναι
πατρίκια πολιτικὴ πατριά καὶ φάρα ἀνα-
νταμι-παπα-ντάμι. Κάθε πράμα καὶ πρό-
σωπο ραλλικό, θυμίζει «παπαδοπούλειο
νεποτισμὸ». Ὁ κ. Ράλλης διακηρύττει
τελευταῖα (γιὰ νὰ ἔχει πάντα τὰ ἴνια
τὲ προεδρία καὶ παιδεία) διάφορες ὑπο-
κριτικές, παραπλανητικὲς καὶ ἀστήρι-
χτες ἐννοιες περὶ δημοκρατίας. Ὑποστη-
ρίζομενος ἀπὸ τὴ ντόπια καὶ ξένη πραι-
τωρία, καὶ τὴν κάθε εἶδους πολιτικὴ ἀ-
ριστοκρατία, ἀποκλείει τοὺς πληθεῖους
ἀπὸ τὴν ἐξουσία. Καὶ ἐνῶ προκαλεῖ τά-
χα ἀπὸ τὴ μιά, «νὰ ἐνδιαφερθοῦν ὅλοι
οἱ πολῖτες γιὰ τὰ κοινὰ», ἀπὸ τὴν ἄλλη,
ὁ ἴδιος ἐκφράζει ἀνεκδιήγητες ἀντιφά-
σεις. Ἐπικαλεῖται τὸν αἰώνιο καὶ γε-
λοῖο «μπαμπούλα τῶν ἀριστερῶν» (!)
Δὲν βλέπει τὴ σωστὴ καὶ ἀντικειμενικὰ
κοινωνικὴ δημοκρατία... γιὰ νὰ μὴ χά-
νει αὐτὸς ποτέ του τὰ πρωτεῖα. Θέλει νὰ
εἶναι πάντα ὑπουργός... ὁ «ἀνακουφι-
σθεῖς» ὅταν ἔμαθε στὸ Ἄμαρούσι πὺ πα-
ραδόθηκε τὸ '67 ὅτι τὸ πραξικόπημα δὲν
ἦταν τῶν κομμουνιστῶν, μὰ τοῦ κ. Πα-
τακοῦ (!) Πρόβλεπε ὡς φάνηκε ἢ ἐπιθυ-
μοῦσε νὰ ξεκουραστεῖ καὶ νὰ γράφει καὶ
το γνωστὸ βιβλίο (!) ... Ἄλλὰ, ἐπιμένει:
«κληρονομικῶ δικαίωματι» νὰ ἔχει πάν-
τα ὑπουργὸς γιὰ τὸ κράτος καὶ ἡ δη-
μοκρατία εἶν' αὐτός, καὶ κατὰ τὴ νεολου-
δοβίχεια ρήση καὶ κρίση (!) Γιὰ νὰ μὴν
ξεχνᾶμε καὶ τὸν ἄλλο κ. Κ. Ράλλη, πὺ
εἶχαν τοποθετήσει τότε οἱ σκοτεινὲς ду-
ναμεις στὸ χουντικὸ ὑπουργεῖο. Καὶ ἔ-
ταν ὅλα εἶχαν βαρέσει διάλυση (Ἰούλι-
ος '74) καὶ ὁ κ. Ἰσάκωνας πὺ εἶχε τσα-
κίσει τοὺς συναδέλφους του στὰ πράσσα
καὶ στὸν ὕπνο καὶ τοὺς προκάλεσε νὰ
πᾶνε στὰ σπῖτια τους μὲ τὴ θλιβερὴ δ-
μιολογία ὅτι «εἶχε καταντήσει ἢ γελοιω-
δέστερη κυβέρνησι τοῦ κόσμου» ὁ κ. Κ.
Ἰάλλης «κληρονομικῶ καὶ αὐτὸς δικαίω-
ματι» δὲν τὸ κουνοῦσε ἀπὸ τὸ ὑπουργι-
κὸ θρονί του, σὰν τοὺς παλιούς ἡγεμόνες
τῆς ανατολῆς, σὰν τοὺς ἐμίρηδες, τοὺς
ἱμάμηδες, τοὺς Σαούντηδες καὶ τοὺς Ἰν-
τρήδες τοῦ Μαρδούκου. Σὺνι καὶ καλὰ
«ἐγὼ δὲν φεύγω ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο μου»
ὅπως τὸ λέει καὶ τὸ λιανοτράγουδο «δὲν
παῖ σπῖτι μου ἀπόψε νὰ χαρῶ τὴν δημιορ-
φη ἑραδιά χό! χό! γὸ πλα-χό!!

Ραβοξηλώματα

Ἡ παράταξη, πού κυβερνάει ἀπὸ τὸ 1945 ὡς σήμερα τὴ γῶρα, εἶναι χωρισμένη φαινομενικὰ σὲ τρία: σκληροί, μαλακοί καὶ σκληρομάλακοι. Ὅμως ἄς μὴ γελιοῦμαστε, σὸ δάθος εἶναι ἐνωμένοι. Μὲ τὸ νόμο τῶν ἐνοτήτων, τῶν πιθανοτήτων καὶ τῶν παραγωγικῶν ἀντιθέσεων, τρεφεῖ τὴ «δημοκρατικὴ» δικτατορία τὴν δικτατορικὴ «δημοκρατία» καὶ χάριτι στὴ γνωστὴ ὑψηλὴ κτηδεμονοκρατία Ἰώρα ἢ δευτέρη τρώει τὸ «χάκι» τῆς πρώτης, καὶ ἡ πρώτη θὰ ξαναφάει τῆς δευτέρας καὶ πάει διολί - διολάκι: τὸ παιχίδι «ἐναλλάξ». Πρὶν εὐὲ - τρία χρόνια, Ἰωῦργος κερνοῦσε Μίμης ἔπινε καὶ τὴ πατρῴνα ξένη ὑπερκυβέρνηση ἐνέκρινε. Καὶ ὁ λαός: «Λύσε με ἀπὸ δῶ, καὶ ἔσε με παρέχει», ὡστόσο φθείρονται κι αὐτοὶ καὶ καταρρέουν ἀπὸ τὴς ἴδιες ἀντιφάσεις τους, ἔπως ὀρίζουνε καὶ οἱ νόμοι τῆς διαλεκτικῆς. Ὁραία ταχυτικὴ τῶν ἐδῶ ἀφεντάδων (!) Γιὰ τὸ ξῆλο καὶ τὸ ράψιμο τῶν κυβερνήσεων μας, ἔχουν καὶ τὸ μέγα πρόβλημα καὶ πρόσοχημα, τὸ «κυπριακόν» «περιπεπλεγμένον» —κατὰ τρικλοῦπεια ρήσι— «ἐντὸς περιπλόκων προβλημάτων» (!) ... Ὁ Μίμης πρόπερσι σὺν ἄταχτο παιδί μὲ τῆς εἰας τὸ ἐπιπόλοιο «πατίνι» ἔφερε ὡμὰ στὴν Κύπρο δλεθρο καὶ σκοτοδίνη... Μὲ τὴν ἐπιστράτευση εἶχαν φανεῖ ὅλα διαλυμένα... Μὰ ὁ λαός, ἔπως καὶ σ' ἄλλη εὐκαιρία... δὲν εἶχε ἄξιους ἡγέτες γιὰ ἐξουσία... Ἄθ τιμωροῦσε καὶ τοὺς ἐνοχοὺς παραδειγματικά. Ἔτσι ἤρθε ὁ προστάτης ὁ κοιμιαναδόρος Σίσκο μὲ τὴν Κιαιγκεροεπιστασία καὶ τὴ Σία... καὶ μήτε ψύλλος στὸν κόρφο τους, δὲ λυπήθηκαν οὔτε τὸν γέροντα Κανέλλο... καὶ τοῦ ὄωσαν ἀπὸ τὴν πολιτικὴ κονίστρα τέλο... Μὲ μιά λοιπὸν πονηρὴ ματοροικὴ συναλλαγὴ, (πού καὶ τὸ Κέντρο στῆριξε πολὺ...) ἄλλαξαν τὰ πρόσωπα κι ἐμείναν τὰ πράγματα. Πού εἶσαι ἀδίσταχτε Ἰαλευράνδε, πού ὡς κι ἐσὺ ἀφόριζες αὐτὰ τὰ ἀπατηλὰ τὰ παιγνία, καθὼς οἱ θεομπαίχτες τοῦ ἱμπεριαλ... ἐφαρμύζουν δόλια καὶ κατὰ σύστημα σὲ σάρος τῶν λαῶν σατανικά καὶ προαιώνια. Τώρα Κώστας κερνάει καὶ Ἰωῦρ-

γος ἢ Βάγγος πίνει: ἕμωια μὲ τὸ ἠέδωρα. (Πάγκαλος) κερνοῦσε καὶ Γιάννης (Μεταξάς) θὰ ἔπινε ἀργότερα. Ὅλοι τους μὲ φάρα νὰ μὴ βασκαθεῖ, καὶ τὴν ἐξουσία τὴν ἔχουνε... κοιμπάρα. Κι ὁ λαός παρηγορεῖται μὲ παροιμίες σὺν ἐσούτες «Τὶ Μπραμης εἶ Ζαλιμης», «Μαῦρος σκύλος ἄσπρος σκύλος», «Τὶ κυράτσα παπαδικὰ εἶ κυράτσα ράφτρα». Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἕμωια θὰ πρέπει: νὰ ξέρουν οἱ «Μπραμηδες» πὺς κάθε λαός μοιάζει τοῦθ ποτάμι... καὶ τὸ ποτάμι πάει ἐμπρός, καὶ πίσω δὲ γυρνάει...

Οἱ Δημοκρατικοὶ δικηγόροι καὶ ὁ Ἄντ. Φούσας

Κοντὰ σὲ τὸςσος διακεκριμένους παλιούς βετεράνους τῆς νομικῆς ἐπιστήμης πού χρόνια διακονοῦν πιστὰ καὶ ἀνθρωπιστικὰ τὴ θέμιδα σὺν τοῦς κ.κ. Στ. Κανελλόπουλο Εὐ. Γιαννόπουλο, Γ. Μπαχάκη, Σταματελάτο, Δ. Γαλανόπουλο, Φ. Κούτσικο, Χρ. Ροκόφυλλο καὶ τὸςσος ἄλλους, διέπρεψε καὶ ὁ νέος δικηγόρος κ. Ἀντώνης Φούσας μὲ τὴν ὑπόθεσιν Πετλη. Ὁ κ. Φούσας πέτυχε ἀπόλυτα τὸ σκοπὸ του: στάθηκε καταπέλτης καὶ κατακεραύνωσε καὶ ἐξουθένωσε σὸ ἐδούλιο τοῦς ἄλλοτε πανίσχυρους δικτάτορες. Ἰὸν συγκαίρομα καθὼς καὶ ἄλλους τοῦς δημοκρατικούς καὶ ἀγωνιστῆς δικηγόρους πού ἔβωσαν τὸ παρὸν καὶ τὸ μέτρο τῆς ἀξίας των, τὴς ἐπιταχτικῆς μάχης, μαρτυρία καὶ ἀποφασιστικὰ καὶ νίκησαν, σὲ μὲ ἀπὸ τὴς πιδ κρίσιμες φάσεις καὶ περιστάσεις πού πέρασε ὁ λαός μας, τὰ τελευταία χρόνια.

Ἄγροτιὰ καὶ ἀστυφιλία

Τὸ κάθε πράγμα, ἢ κάθε τάση τὸ κάμε ρεῦμα στὴν κίνησι, τῆς ζωῆς ἔχει τὰ αἰτιά του. Καὶ ἡ τάξη τῶν πονεμένων κι ἐγκαταλειμμένων ἀγροτῶν ἀπὸ τὴς μεταπολεμικῆς κυβερνήσεις, βρέθηκε κατὰ καιροῦς σὲ μεγάλα διλήμματα, σὲ ζωτικὰ καὶ ὑπαρξιακὰ προβλήματα, σ' ἕνα νέο σαιξπήριο «νὰ ζεῖ κανεῖς ἢ νὰ μὴ ζεῖ». Φροντίδες καὶ μέριμνες γιὰ ἀσφαλίσεις τιμῶν σὲ ἀγροτικὰ προϊόντα στάθηκαν ὑποτυπώδεις, ἀνικανοποίητες γιὰ οἰκαῖη ἀνταμοιβή, κόπων καὶ μόχθων ζω-

Λίγα από τὰ μηνύματα στο «'Ελευθ. Πνεῦμα»

Ἄξιότιμε κύριε Λάμπρο Μάλαμα,

Με συγκίνηση παρακολουθῶ τὸ περιοδικό σας. Τὸ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΝΕΥΜΑ νομίζω, πῶς ἀπεικονίζει, κατὰ ἕναν τρόπο, μὲ ἀπὸ τὲς τάσεις τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς καὶ παγκόσμιας καλλιτεχνικῆς, φιλοσοφικῆς ἐπιστημονικῆς σκέψης: τ ἡ ν ὀ η μ ι ο υ ρ γ ι κ ἡ ἔ ρ ε υ ν α.

Ἡ ἐποχή μας, τραγικὴ καὶ συνάμα λαμπρὴ, ὅπου καταρρέουν διάφορες καθιερωμένες ἀξίες, ἔχει ἀνάγκη, προπαντὸς σὲν χωρὸ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀπὸ ἕνα δημιουργικὸ, τολμηρὸ καὶ δημοκρατικὸ πνεῦμα.

Φορέας διακίνησης προσδευτικῶν ἰδεῶν, ρευμάτων, προσανατολισμῶν, τολμηρῶν ἀναζητήσεων, προσπαθεῖ νὰ γίνεῖ τὸ Ε. Π., θεμελιώγοντας «κατευθύνσεις μᾶς κριτικῆς δεοντολογίας». Δίχως συναισθηματισμούς, γιὰ μὲν γόνιμη «ἀναθεώρηση» καὶ ἱστορικὴ, ρεαλιστικὴ τοποθέτηση καὶ ἀξιολόγηση διαφόρων μορφῶν τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Μὲ τὴν πεποίθησή πῶς τὸ Ε.Π. θὰ

ἐκφράζει καὶ στὸ μέλλον ἐλεύθερα καὶ δημιουργικὰ τὴν συνείδησή καὶ τὸν λόγο, χαιρετῶ τὸ περιοδικό σας καὶ εὐχομαί: νὰ συμβάλλει στὴν δημιουργία ἐνὸς σύγχρονου ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΣ.

Ἰάσιον — Ρουμανίας,
27.V.1976

Ἀνδρέας Ράδος

Ἐφηγητὴς Πανεπιστημίου «Ἄλ. Ι. Κούζα» Νεοελληνιστῆς, μεταφραστῆς.

ΥΓ.

Σὰς στέλνω ἕνα ἀντίτυπο τῆς ἐβδομαδιαίας πολιτιστικῆς ἐπιθεώρησης CRONICA, ἀρ. 52 (517), τῆς 26-XII-1975, ὅπου στὴν σελ. 9 δημοσιεύω σημείωμα γιὰ τὸ περιοδικό σας.

Θὰ σὰς παρακαλοῦσα πολὺ ἂν θὰ μπορούσατε νὰ μοῦ στέλνατε τὰ δύο βραβευμένα σας βιβλία ΛΑΟΣΟΦΙΑ καὶ ΕΛΛΑΔΑ (Περιήγηση — Μορφές καὶ εἰδῶλα).

Μήπως θὰ μπορούσατε νὰ φιλοξενοῦσατε συνεργασία μου γιὰ τὴν ρου-

μάχων καὶ πληθειῶν μας. Τὴν ἀγροτικὴν ἡρωίδα τάξη τὴν τίμησε καὶ τὴν τραγούδησε ὁ ἀρχαιότερος μετὰ τὸν Ὀμηρὸ μέγας ποιητὴς Ἡσίοδος, ἀλλὰ καὶ ὁ Χάινε ἔλεγε:

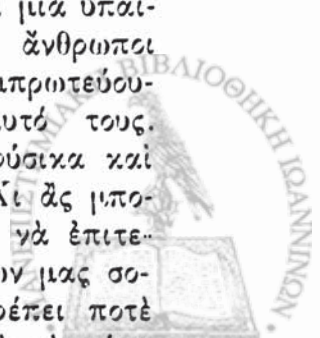
«Ἡ γῆ θγάζει ἀρχετὸ σιτάρι
καὶ ρόδα καὶ μυρτιές
καὶ ὀμορφιές καὶ χάρες
φτάνουν γιὰ ὅλο τὸν κόσμον
ὡς ἀφήσουν τὸν οὐρανὸ σ' ἀγγέλους καὶ
σπουργίτια

...Φτάνει πιά ὄχι ἄλλη πείνα
μέλουμε ἐδῶ στὴ γῆ νὰ ζήσουμε εὐτυχι-
σιμένα...»

Ὅμως γιὰ τοὺς Ἕλληνας ἀγρότες, τὰ μεταπολεμικὰ μας χρόνια, πέρασαν σχεδὸν δυστυχισμένα.

Ἡ ζωὴ τους ἔγινε δύσκολη. Ἡ ἀδιαφορία τῶν πολιτειῶν, οἱ κατατρεγμένοι τῶν προσδευτικῶν, ἡ δίψα γιὰ ἐκπολιτιστικὴ ζωὴ προκάλεσε ἀκατάσχετο τὰ τελευταία 25 χρόνια τὸ ρεθίμα τῆς ἀστυφιλίας καὶ

τῆς μετανάστευσης. Ὅμως σήμερα, ἡ ζωὴ στὲς μεγαλουπόλεις μὲ τὸ συνωστισμό, τὴν ἀνθυγιεινὴ ἀτμόσφαιρα καὶ τὴν ἠθικὴν κατάπτωση, προβληματίζει πάλι τὸν παλιὸ ἀγροτικὸν κόσμον. Ἐπιθυμῶ μὲν κάποια ἀποσυμφόρηση μὲν κάποια ἐπιστροφή. Θέλει νὰ ζήσει πιότερο μὲ τὴ φύση. Ποιοὶ καὶ πότε ὅμως θὰ φροντίσουν νὰ δημιουργήσουν σ' ὅλες τὲς ἐπαρχίες, τὲς ἀπαραίτητες συνθήκες γιὰ μὲν εὐλόγη ἀποκέντρωση καὶ μὲν ὑπαίθρια ζωὴ πολιτισμένη; Οἱ ἄνθρωποι στὴν πρωτεύουσα καὶ τὴν συμπεριτεύουσα χάνουν ἐπικίνδυνα τὸν ἑαυτὸν τους. Μακάρι νὰ μὴ φθείρονταν ἀφύσικα καὶ νὰ μὴ πέθαιναν παράκαιρα. Κι ἂς μπορούσαν πρὶν εἶναι πολὺ ἀργὰ νὰ ἐπιτελοῦσαν τὸ ἀξίωμα τῶν ἀρχαίων μας σοφῶν ποὺ ἔλεγαν πῶς δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ζοῦμε ἔξω καὶ μακριὰ ἀπὸ τὴ φύση μας.

μάχη, λογοτεχνική κίνηση;
Μέ τις καλύτερες μου τύχες;
Ὁ Θεός

• * •
«Ἀγαπητέ κ. Μάλχιμα

Ἐπιτρέψτε μου νὰ σας ἐκφράσω εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴν ἐπιθεώρηση «Ἐλεύθερο Πνεῦμα». Ἐίνα: πραγματικά ἡ Ἐπιθεώρηση, πού ἀπὸ πολὺν καιρὸ εἶπα: πὰ Ἑλληνικά Γράμματα. Ἐπιτρέπαι: στοὺς νέους συγγραφεῖς τοῦ τόπου σας νὰ ἐκφραστοῦν ἐλεύθερα. Ἄνοιγει: ἐπίσης ἕνα πλατὺ παράθυρο πρὸς τὸν κόσμο τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς τέχνης τοῦ ἐξωτερικοῦ. Καὶ αὐτὸ στὴν ἐποχὴ μας εἶναι: πρωταρχικῆς σημασίας γιὰ τὴν προσέγγιση καὶ τὴν ἀλληλοκατανόηση τῶν λαῶν. Ἐύχουμαι: πρὸ «Ἐλ. Πνεῦμα» πάντα ἐπιτυχίες καὶ μακροζωία...

Μέ τὰ καλύτερα αἰσθηματὰ
Γκαστὸν Ἄνρὺ Ὁφρέρ
Βρυξέλλες

• * •

Ἀγαπητέ μου φίλε κ. Μάλχιμα,

Νοιώθω Ἰνοχος, ἀπέναντί σου, γιατί: μ' ἄλο πού ἀπὸ καιρὸ μου στέλνεις, με τὴσὴ καλωσύνη, τὸ περιοδικό σου «ἘΛΕΥΘΕΡΟ ΠΝΕΥΜΑ» (ζωντανὸ στὴν ἐκφραση κι ἀγωνιστικὸ γιὰ μιὰ ἐπιθεώρηση τῆς λογοτεχνίας μας, καί, ταυτόχρονα, ἀληθινὸ κατὰ τὴν ὥρα τοῦ κριτικοῦ προβληματισμοῦ) δὲ μπόρεσα (ἀφορητὴ ἀρρώστιας κι ἄλλα) νὰ σὲ εὐχαριστήσω, γιατί, κοντὰ σ' ἄλλα, με τὸ νὰ τὸ διαβάξω βλέπω πόσο δίκαιη εἶναι ἡ κριτικὴ πού ἀσχετὸ πρὸ κέντρο μιὰ ἀλλη, μακρύτερη, ἀπ' αὐτό, σκοπιὰ. Καὶ μάλιστα σκοπιὰ λιγότερο ἐκτεθειμένη στὴν ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος.

Ἔτσι με τὴν εὐκαιρία πού κρατῶ στὰ χέρια μου τὸ τελευταίον τεύχος σου, (ἀρ. 19) σπεύδω νὰ σοῦ πῶ, χωρὶς διάθεση κολακείας (αὐτὴ τὴ σιχανομαίω δπως σιχαίνεται ὁ Διάβολος τὸ λίθάνι), ὅτι μ' ὅσα κλείνει στίς σελίδες του δικαιολογημένα μου θύμισε τὴν ἀποστροφή τοῦ Στράβωνα:

Εἰ δὲ πολλῶ προειπόντων ἐπιχειροῦμεν καὶ αὐτοὶ λέγειν περὶ τῶν αὐτῶν, οὕτω μεμπτέον, ἂν μὴ καὶ τὸν αὐτὸν

τρόπον διελεγχθῶμεν ἐκαίνοις ἅπαντα λέγοντες.

Τὴν θύμισε, γιατί ρόλο (αὐτὸ εἶναι τὸ πιστεύω μου) δὲν παῖζει τὸ τί λές, ἀλλὰ τὸ ποῦ εἶσαι, τὸ γιατί, πῶς καὶ πότε τὸ λές.

Μ' ἄλλα λόγια ρόλο παῖζει ὄχι τὸ νᾶσαι ὁ τιμητῆς (πιστεύω ὅτι αὐτὸς ὁ ρόλος ἔπαψε νὰ ἀσχετὸ ἐπίδραση, γιατί περισσότεροι εἶναι οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρμακοὶ), ἀλλὰ τὸ νὰ εἶσαι ἄξιος γι' αὐτὴ τὴ θέση. Ἀηλαδὴ, νὰ πείθεις ὅτι εἶσαι, χωρὶς νὰ καταφεύγεις σὲ ὑποστηρίγματα, τόσο σύννομα γιὰ τοὺς πολλοὺς, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἔπαψε νὰ εἶναι: ἀναβάτης τῶν δέντρων, ἐπειδὴ τοῦ πῆγαινε καλύτερα νὰ εἶναι ἀναβάτης τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου.

Ἐκτιμῶ, μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, τὸ ἔθος πού κλείνεις μέσα στίς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ σου. Εἶναι τόσο δύσκολο νὰ ἔχει κανεὶς ἔθος, ὅταν ἡ ἐποχὴ δὲν τὸ σπρώχνει. Τὸ γεγονός ὅτι ἐπὶ τὸ κούβαλλο, χωρὶς καὶ νὰ κουράζεσαι, ἐπιτρέψέ μου νὰ σοῦ πῶ, ὅτι ἐπιταλεῖς ἄθλο. Καὶ μάλιστα σὲ ὦρα ὅπου ἡ πορεία σου δὲν ἔχει νὰ φορηθεῖ τίποτα. Γιατί κανένας δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σοῦ πει ὅτι προβάλλεις ὅταν ἄλλος Ἡρακλῆς.

Τράβα μπροστὰ φίλε μου. Καὶ μὴν πιστέψεις ὅτι πρὸ ἀπειρο μένουν οἱ καρποὶ ἄωροι. Γιατί πάντα ὁ καρπὸς πού ὠριμάζει δὲν εἶναι τίποτα περισσότερο παρὰ ὅτι αὐτὸς πού τον ἔσπειρε. Κι οὕτε ρόλο παῖζει ὅτι πολλοὶ σπέρνουν. Ἄλοίμονο ἂν ἦσαν ἕνας ὁ σπορέας. Ὁ ἄνθρωπος θὰ κινδύνευε τρώγοντας τὸ ἴδιο φαγητό.

Δὲν πρόκειται ὁμως νὰ ἐπεκταθῶ. Τὸ «ἘΛΕΥΘΕΡΟ ΠΝΕΥΜΑ» σου ἔχει ζωὴ μπροστὰ του. Κι αὐτὸ γιατί: με βάση τὴν κρίση, του ὡς τώρα, δίνει τὴν κρίση, τοῦ μετὰ ἀπὸ αὐτό, με τρόπο τίμο, ἴσιο, ζωντανό. Ἀρετὴ νὰ ὑπηρετεῖς τὴν ἀλήθεια, σὲ ὦρα ὅπου οἱ πολλοὶ ἀσελοῦν πάνω της, ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν ἔχει τὴ δύναμη, νὰ πει: «Φτάνει»!

Μέ τὰ ἀληθινὰ μου αἰσθηματὰ
σὲ χαιρετῶ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΟΥΡΙΩΤΗΣ

Νέα Φιλαδέλφεια

Ἰωνίας 47 - Ἀθήνα 1.5.76

Ἀγαπητέ μου Λάμπρο Μάλαμα,
 ...Ἡ ὕλη τοῦ «Ἐλ. Πνεύματος» θαυμάσια διαλεγμένη σύμφωνα με τή σκέψη μας. Τὸ περιοδικό σας εἶναι σὰν τὴν καλοκαριάτικη βουήσια ἀγγιγὴ δροσιά, πού μαζί με τὰ κελαϊδίσματα τῶν ἀγουροξυπνημένων καναριῶν σου ἀνασταίνουν τὴ ζωή. Μὲ τὴν πέννα σου κεραιώνεις ἀλύπητα τοὺς «μασαδόρους κηφήνες» καὶ τὰ λογῆς - λογῆς πνευματικά δημιουργήματα τῆς ἀστικῆς τάξεως, τοὺς τσανακογλύφτες, τὴ διαφθορά, καθὼς καὶ τοὺς πολιτικούς «ἐθνοσωτήρες» πού συνήθησαν νὰ ἀνταμιθώνονται πλουσιοπάροχα καὶ ἀπὸ τὸν ἰδρώτα τοῦ λαοῦ μας. Μ' αὐτὸ τὸ περιεχόμενο τὸ «Ἐλ. Πνεῦμα» ἐντάσσεται κατὰ τὴ γνώμη μου στὴν πρώτη σειρά τῶν προσευτικῶν ἐντύπων τῆς χώρας μας, πού παλεύουν νὰ δημιουργήσουν μιὰ καλύτερη Ἑλλάδα μιὰ προσευτικὴ κοινωνία ὅπου καὶ ἡ πνευματικὴ ἐργασία, νὰ ἔχει τὴν τιμητικὴ τῆς θέσης, ὅπου ὁ γιωρ)κας δὲν θὰ σηκώνει τὸ θούρδουλα νὰ χτυπήσει αὐτὸν πού τότε θρέφει, ὅπου δὲν θὰ ὑπάρχουν ἄβρες, πολιτικὸι κρατούμενοι καὶ πολιτικὰ ἐγκλήματα, ὅπου τὰ παιδιά θὰ ἔχουν τί νὰ φᾶν, με τί νὰ ντυθοῦν καὶ δὲν θὰ εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ πουλοῦν τὴν ἐργασία τους στοὺς κεφαλαιοκράτες, γιὰ νὰ ἐπιζήσουν. Ἡ Ἑλλάδα μας εἶναι πλούσια, ἀγαπητέ φίλε, καὶ μπορεῖ κάλλιστα νὰ θρέψει ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς. Τὸν μύθο γιὰ τὴ φτώχεια τῆς τὸν δημιούργησαν οἱ ἡμεριαλιστὲς καὶ οἱ ὑπηρέτες τους, γιὰ νὰ κρατοῦν ὑπόδουλο τὸ λαό μας. Τὴν ἀποκάλυψη πού κάνατε στὴ σελ. 311, δὲν ἀφήνει ἀμφιβολίες πάνω σ' αὐτό. Ὑστερα, τὰ πετρέλαια τῆς Ἡπείρου (σελ. 313), τῆς Θάσου, τοῦ Νέστου, τοῦ Λίγαίου, καθὼς καὶ ὅλος ὁ ἐρυκτός πλοῦτος τῆς χώρας μας πού μένει ἀνεκμετάλλευτος ἢ χρησιμοποιεῖται πρὸς ὄφελος τῶν ξένων καὶ ντόπιων καρχαριῶν, δὲν εἶναι ἀρκετὰ νὰ συμβάλλουν στὴν οἰκονομικὴ ἀνορθωσὴ τῆς Ἑλλάδας; Τόσος πλοῦτος εἶχε γίνει γύρω στὰ πλοῦτη τοῦ Ὠνάση, τόσος πλοῦτος συσσωρευμένος στὰ παλάτια καὶ τὲς πράπεξες τῶν Μπούσοσάκηδων, Νιάρχων, Στράτηδων κλπ. Ἐχουμε κεφαλαιοκράτες στὴ χώρα μας πού ξεπερνᾶν Ἀμερι-

κάνους, Γιάπωνες καὶ ἄλλους Δυτικοευρωπαίους. Κι ὅμως ἡ κυβέρνησις Καραμανλῆ φορτώνει τὰ βάρη τῆς καπιταλιστικῆς κρίσης στὲς πλάτες τῶν ἐργαζομένων. Κι ὅταν αὐτοὶ ζητοῦν τὸ δίκιο τους, ἐκείνοι κινητοποιοῦν ἐναντίον τους ὅλον τὸν κρατικὸ μηχανισμό, γιὰ νὰ ὑπερασπίσει τὴ «δημιόσια τάξη» (!) δηλαδὴ τὸ κεφάλαιο πού ἀντιπροσωπεύει... Τί νὰ ποῦμε ἐμεῖς οἱ πολιτικοὶ πρόσφυγες πού οὔτε κἂν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ πᾶμε νὰ καταθέσουμε λίγα λουλούδια στὰ μνήματα τῶν γονιῶν μας; Ὑπόβαλα αἴτηση στὴν ἐδῶ ἐλλγν. πρεσβεῖα στὲς 5.8.75 καὶ ἀπὸ τότε μέχρι τώρα πού σᾶς γράφω καιμιὰ ἀπάντησις δὲν πῆρα. Στὸ μεταξὺ τὸ XV Συνέδριο Βυζαντινολογίας πού ἔλαβα μιὰ πρόσκλησις νὰ πάρω μέρος θὰ γίνῃ στὴν Ἀθήνα 5 - 11 Σεπτεμβρίου. Ἀπάντησα θετικά, κι ἄρχισα νὰ προετοιμάζω ἐντατικὰ τὴν ἐργασία μου: Μερικὲς ἐκτιμήσεις ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἀναγνωσματορίου τοῦ 8ου αἰῶνα πού διατηρεῖται στὴν κεντρικὴ πανεπιστημιακὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰαίου. Ξαναπῆγα στὴν ἐλλγν. πρεσβεῖα καὶ τοὺς ἔδειξα τὴν πρόσκλησις τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοὺς παρακάλεσα νὰ ἐνδιαφερθοῦν γιὰ τὴν αἴτησή μου, διότι χρειάζεται νὰ ξέρω τουλάχιστον τρεῖς μῆνες πρὶν νωρίς, γιὰ νὰ προετοιμάσω τὰ χαρτιά μου (διαδατήριο κλπ.) στὲς ἐδῶ ἀρχές. Τὸς ἔδωσα μάλιστα καὶ δυὸ ἀντίτυπα τῆς ἐργασίας μου πού δημοσιεύτηκε στὰ «Μακεδονικά» γιὰ νὰ ἴδωσιν πῶς κι ἐγὼ συμβάλλω, σύμφωνα με τὲς δυνάμεις μου, στὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα. Ξέρετε τί μου ἀπάντησαν; Πῶς ἂν δὲν μου ἔρθει ἔγκρισις ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Ἑσωτερικῶν, δὲν πρόκειται νὰ πατήσω πᾶ χώματα τῆς Ἑλλάδας! Καὶ αὐτὰ βέβαια σὲ καθὲρ πού χιλιάδες ξένοι πράκτορες ἀλωνίζουν ἀνενόχλητοι τὴν πατρίδα μας. Ἀν πράγματι ἔγινε ἀλλαγὴ, τότε ἀπὸ ποιὸν περιμένει ἡ κυβέρνησις νὰ πάρει ἐντολή γιὰ νὰ λύσει τὸ πρόβλημα τῶν πολιτικῶν προσφύγων; Ποιὸς τὴν ἐμποδίζει νὰ λύσει νομοθετικά μιὰ γιὰ πάντα τὸν γυριμὸ μας στὴν Πατρίδα; Πολλὲς φορές κάθισα καὶ σκέφτομαι: ποῖα εἶναι ἡ πραγματικὴ μας πατρίδα ἢ δική μας καὶ τῶν παιδιῶν μας;... Τὸ 1955 ἔδωσα

ἐξετάσει: ἐδῶ στὸ πανεπιστήμιό καὶ τὸ τελείωσα. Σήμερα εἶμαι ἱστορικός. Δημιούργησα μερικές ἐργασίες. Διάφορα ἄρθρα καθὼς καὶ τοὺς δύο πρώτους τόμους τοῦ καταλόγου τῶν ἐλληνικῶν βιβλίων πρὸ διατηροῦνται στὴν κεντρικὴ πανεπιστημιακὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰατρικοῦ, καὶ ἴσως ἂν ἔχω ἐνῆλικτες νὰ προσφέρω καὶ ἄλλα. Ὁ πόθος μας γιὰ τὴν Πατρίδα μας Ἑλλάδα εἶναι ἀπερίγραπτος. Ὁ πόθος μας αὐτὸς ἔγινε καθῆκός, ὄραμα, μπορεῖ νὰ συγχριθεῖ μὲ τὸν πόθος τοῦ Ὄδυσσεύ, γιὰ νὰ γυρίσει στὴν Ἰθάκη πρὸ τοσοῦ κλασικὰ ἀπόδοσε ὁ μεγάλος μας Ὀμηρός. Σὰς ὑποσχέθηκα νὰ σὰς πειλάω μὲ ἐργασία μου γιὰ τὸ ἀγαπητό μας «Ἑλ. Πνεῦμα» πρὸ τοσοῦ συμβάλλει γιὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἐξύψωση τοῦ λαοῦ μας. Τὸ θαυμάσιο ποίημα τοῦ Γ. Κ. «Προκόπης» ἔξιζε σὲ μὲν τέτοια δημιουργία νὰ γραφεῖ ὅλο τὸ δνομιό του μὲ χρυσὰ γράμματα. Διαβάζοντας τὸ πολὺτιμο περιοδικό σας, καθὼς καὶ ἄλλα ἐντυπία πρὸ λαοβάνω, καταλαοβάνω πῶς σήμερα στὴν Ἑλλάδα μας ζεῖ καὶ δημιουργεῖ μὲ σειρά ἀξίων πνευματικῶν ἀνθρώπων πρὸ ἦδη μὲ τίς ἐργασίες τους τιμῶν τὴν παγκόσμια κλίμακα τὰ Ἑλληνικά Γράμματα. Ἐνῶ μὲ ἄλλη γενιὰ νέων, ἀνεβαίνει: ὄραμα πρὸς ὄραμα ὅλο καὶ ψηλότερα.

Σὰς εὐχαριστῶ φιλικὰ
Νίκος Γκαϊτατζῆς
Ἰάσι — Ρουμανία

«...Σὲ συγχαίρω γενικά γιὰ τὸ περιοδικό σου ἀδερφε Μάλαμα, καὶ εἰδικότερα καὶ ἰδιαίτερα θαύμασα τὴν κριτικὴ ἀνατομία πρὸ εἶχες γιὰ τὸν Πατρογάρη. Αὐτὸς εἶναι σ' ἀλήθεια ὁ Χάρτης, ὅπως τὸν σκιαγραφεῖς σωστά. Τὰ φληναφήματα τῶν λιθανιστάδων του δὲν ἔχουν καὶ μὲ ἄξια. Ὁ Χάρτης δὲν ἔδωσε τίποτα ξεχωριστό, ἀπὸ τὸ πρὸ ξέρεῖ ἀπλῶς νὰ γράφει, ὅπως πολλοὶ Ἑλληνες καὶ τίποτ' ἄλλο...»

Νίκος Γαλάζης

Λογοτέχνης — Ἀθήνα

«...Τὸ «Ἑλ. Πνεῦμα» τοῦ γνωστοῦ λογοτέχνη καὶ συγγραφέα Λάμπρου Μάλαμα, διαφέρει ἀπὸ τ' ἄλλα λογοτεχνικά περιοδικά, γιὰ τίς ἀλήθειες πρὸ γράφει πολεμώντας τὰ διάφορα «ταμποῦ» πρὸ

ὑπάρχουν στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας».

«Χρονικά τῆς Νίκαιας»

«...Σὰς συγχαίρω θερμῶς γιὰ τὸν πρωταρχικὸν καὶ πρωτοπόρον ἀγῶνα σας ὑπὲρ τῆς ἀγάπης, συμφιλίωσης καὶ συναδελφώσεως τῶν λαῶν καὶ κατὰ τὸ πολέμου. Ἔτσι συμμετέχετε εἰς τὴν στρωρορορίαν τῆς Εἰρήνης καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ ἀνὰ τὸν κόσμον... Γιατὶ ἀδρανοῦν γιὰ τὰ μεγάλα αὐτὰ ἀγαθὰ τὰ Ἦν. Ἐθνη, τὸ ΝΑΤΟ καὶ οἱ Ἐκκλησίες...»

Σταῦρος Χήτας

Δήμαρχος Θεσσαλονίκης

«...Διαβάζω τὸ «Ἑλ. Πνεῦμα» μενοροῦφι. Χαίρομαι τὸν ὠραίο ἀντρίκειο λόγο σου καὶ τὴ μαχητικότητά του. Ὁλα του καὶ ξεχώρα οἱ κριτικὲς δημιουργίες σου εἶναι ἀφεγάδιαστες. Εἶναι γενικά ἓνα περιοδικό ἀσύγκριτο!...»

Γιάννης Κορίνης

ποιητὴς καὶ πεζογράφος

Ἀθήνα

«Ἀγαπητέ κ. Μάλαμα

Παίρνω τὸ «Ἑλ. Πνεῦμα» σου καὶ κάθε φορὰ νοιώθω μεγάλη εὐχαρίστηση διαβάζοντάς το!... Σὲ συγχαίρω μ' ὅλη μου τὴν καρδιά!...»

Τάκης Γιαννακόπουλος

— Συγγραφέας — Ἀθήνα

«Ἀγαπητέ κ. Μάλαμα

Τὸ περιοδικό σας ἐνδοαφέρον καὶ μαχητικό. Γράψτε με συνδρομητὴ σας.

Λάμπρος Χρονόπουλος

Λογοτέχνης — Ἀθήνα

«...Τὸ περιοδικό «Ἑλ. Πνεῦμα» εἶναι τέλειο. Εἶναι ἓνα μήνημα χαρᾶς καὶ αἰκονοξίας. Μὲ τέλεια προσφορὰ δημιουργικῆς ἰκανότητας. Εἶναι μαχητικό, διαφωτιστικό, γεμάτο ζωντάνια, εὐκρίνεια καὶ τόμα πάλη. Τὸ χαίρομαι καὶ τὸ διαβάζω ἀπλῶς. Θερμὰ συγχαρητήρια γιὰ τὸ πνευματικό τοῦτο ἐπίτευγμα...»

Α. Ζόλδερ - ποιητὴς

«...Σὲ συγχαίρω θερμὰ γιὰ τὸ «Ἑλ. Πνεῦμα». Ἀξία καὶ ἀκριθὴ ἢ προσφορὰ σου καὶ τὸ ἀγωνιστικό σου πνεῦμα...»

Ἀγγελικὴ Ἀρμύρα - πεζογράφος

«...Γιὰ τὸ «Ἑλ. Πνεῦμα» καὶ τοὺς ἀγῶνες σου θερμὰ συγχαρητήρια...»

Π. Λαλιάτσης

Ποιητὴς — Καθηγητὴς — Ναύπλιο

Θεατριυή ζωή υαί υίνηση

ἀπὸ τὸν Λ. Μάλαμα

Ὁ Κ. Καζάκος καὶ ἡ Τζ. Καρέζη παίζουν μὲ ἰδιαίτερη ἐπιτυχία τὸ ἔργο τοῦ Β. Σαρντοῦ «Ἡ Κυρία δὲν μὲ μέλει». Εἶναι μιὰ πολιτικὴ σάτιρα διαστάσεων στὴ μετεπαναστατικὴ Γαλλία, μὲ διασκευὴ τοῦ Γ. Ρούσου καὶ προεκτάσεις φάρσας. Σὰν παράσταση ποὺ σκηνοθέτησε ὁ Καζάκος εἶναι ἐπιβλητικὴ, διασκεδαστικὴ, μεγαλόπρεπη, θαυμάσια. Σὰν ἔργο ὅμως, ἔχει δύο ὄψεις: καὶ τιμᾶει καὶ ὑποτιμᾶει τὸ λαό, χωρὶς ἀνάλογη πειθῶ καὶ πραγματικὴ ἀλήθεια καὶ εἶναι ὄχι καὶ ἀπὸ τὰ τόσο ἐπιτυχημένα τοῦ γαλλικοῦ βουλευαρχοῦ θεάτρου. Τὸ ἔργο ὀφείλει τὴν ἀνάδειξή του σὲ γάλλους ἠθοποιούς. Καὶ τὸ ζεῦγος Καρέζη - Καζάκου διακρίνεται γιὰ τὴν ἀπαράμιλλη ἐρμηνεία του, ὡς «Κυρία» καὶ λοχίας ἐρωμένος της, καθὼς καὶ οἱ Δ. Παπαγιάννης, Ζ. Ντάνιας, Σ. Κωνσταντόπουλος κ.ἄ.

* * *

Τὸν πειρασμὸ τοῦ Ξενόπουλου ἀνέβασε ἡ Α. Βουγιουκλάκη στὸ πεδίο τοῦ Ἄρεως ἀπὸ τὰ ἐλαφρότερα τοῦ παλιοῦ ἠθογράφου. Ὁ Π. Μάτεσης κακοποίησε τὸ ξενοπούλειο ἄτυχο εἶδος βουλευαρχοῦ μὲ κακὴ διασκευὴ. Ἔτσι τὸ σύνολο δὲν ἔγινε παρά μιὰ σαρκαστικὴ με ἀκατάσχετη ἀργκολογία. Δὲν σώζεται οὔτε μὲ τὰ ἀριστοτεχνικὰ σκηνικὰ τοῦ Σπ. Βασιλείου οὔτε μὲ τὶς καλὲς κινήσεις καὶ παρουσίες τῆς διακεκριμένης πρωταγωνίστριας καὶ τοῦ κωμικοῦ κ. Τσιβιλίκα. Τὴν εὐθύνη φέρει καὶ ὁ Τ. Βουγιουκλάκης ποὺ σκηνοθέτησε τὸ ἔργο.

* * *

Ὁ Γ. Λαζάνης μὲ τὸν Γ. Ἀρμένη ἐτοιμάζουν στὸ θέατρο Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ τοὺς «Ἀχαρνεῖς» τοῦ Ἀριστοφάνη μὲ προβλέψεις καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας, ὅπως δείχνουν οἱ πρόβες τους.

* * *

Ἡ Σμ. Γιούλη μὲ τὸ Θύμιο Καρακασάνη ἐγκαινίασαν μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπι-

τυχία ἓνα νέο θέατρο στὴν ὁδὸ Εὐελπίδων μὲ τὸ ἔργο τοῦ Ν. Φώσκολου «Ἀρμένικο φεγγάρι», ποὺ σκηνοθέτησε ὁ Δ. Ποταμίτης.

* * *

Ὁ Ν. Ρίζος ποὺ ζωντανεύει ὁ ἴδιος δημιουργικὰ τὸν κύριο ρόλο του συνεχίζει μὲ ἐπιτυχία τὶς παραστάσεις του στὸ Ρουαγιάλ μὲ τὴ γνωστὴ κωμῶδία τοῦ Δ. Ψαθᾶ «Ζητεῖται ψεύτης».

* * *

Ἀπροσδόκητες καὶ διθυραμβικὲς κριτικὲς σημείωσε ὁ σκηνοθέτης Σπ. Εὐαγγελάτος μὲ τὴ «Λυσιστράτη» τοῦ Ἀριστοφάνη, ποὺ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στὸ κοινὸ νὰ ἀπολαύσει μιὰ πρωτότυπη καὶ ἰδιόρρυθμη παράσταση ποὺ ἐρμήνεψαν ἐξαιρετοὶ καλλιτέχνες σὰν τὸν Ν. Μπουσοῦκο κ.ἄ.

* * *

Εὐτύχησε στὸ θέατρο Τέχνης τὸ «Φιόρο λεβάντε» τοῦ Ξενόπουλου ὅπως καὶ κάθε θεατρικὸ ἔργο ποὺ ἔχει τὴν τύχην καὶ παίζεται ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνες ποὺ ἀναδείχνει ὁ Κ. Κούν. Τὸ «Φιόρο τοῦ λεβάντε» ποὺ ζωντανεύουν ἀρμονικὰ καὶ σπαρταριστὰ στὴ σκηνὴ τῆς ὁδοῦ Ἰουλιανοῦ μιὰ σειρά ἀπὸ ἐκλεκτοὺς ἠθοποιούς, εἶναι μιὰ ἀριστουργηματικὴ παράσταση. Ἐδῶ ἀξιοποιεῖται ὁ σὲ πολλὰ ξεπερασμένος Ξενόπουλος καὶ στέκει ψυχαγωγικά, πικάντικα, τερπνὰ καὶ ὠραία. Ὅσοι δὲν εἶδαν αὐτὸ τὸ γεμάτο ἰδιαίτερο χρῶμα καὶ δράση πολυπτυχο ἐρωτικὸ ρωμάντσο σὰν ἀστικοβιογραφικὴ κωμῶδία μὲ τὸν ἐξαιρετο καὶ ταιριαστὸ πατέρα (Κοῦρο), τὶς σπιρτόζες διδυμοῦλες του, ὄλους τοὺς μπριόζικους ρόλους τῶν διαλεγμένων ἠθοποιῶν μὲ ἐπιστέγασμα τὸν ἀφθαστο σὲ ἰδιωματικὸ λόγο καὶ κινήσεις, ἀπαραλλήλιστο, ἀμίμητο καὶ μοναδικὸ Γιάννη Μόρτζο σὰν Νιόνιο Νιονιάκη, Ὁ Ν. Κούρκουλος πάντα ἀνήσυχος, δυναμικὸς καὶ ἀκούραστος βρῖσκεται μὲ τὸ θιασό του στὴν Αὐστραλία.

Ὁ Κ. Βουτσᾶς μὲ τὸν Ἀλ. Λειβαδίτη παρουσιάζουν στὸ Πεδίο τοῦ Ἄρεως μὲ συναίσθηση εὐθύνης μιὰ μικτὴ καὶ πλούσια ἐπιθεώρηση μὲ ἐπιτυχίες καὶ ἀξιώσεις.

• * •

Λαμπρές καὶ ἀποθεωτικὲς παραστάσεις δίνουν καὶ τὰ ρωσικὰ μπαλέτα τῆς Λεττονίας στὸ νέο θέατρο τοῦ Πειραιᾶ.

• * •

Διάφοροι ἐπιθεωρησιακοὶ θίασοι ἔδωσαν κι ἐφέτος τὸ παρὸν στὴ λεωφόρο Ἀλεξάνδρας κι ἄλλου, ὅμως μὲ τὴ συνηθισμένη καὶ πρόχειρη συγγραφικὴ φτώχεια σὲ χαρακτηριστικούς τύπους, χιουμοριστικὰ νούμερα καὶ σκίτσα ζωῆς καὶ ἐπικαιρότητας.

• * •

Οἱ περισσότεροὶ Ἕλληνες ἠθοποιοὶ καὶ θιασάρχες τὸν τελευταῖο καιρὸ, ἀδιαφοροῦν γιὰ τυχόν καινούργια ἑλληνικὰ ἔργα. Δὲν ἐρευνοῦν καὶ δὲν μελετοῦν σχεδὸν καθόλου ἐγχώριο θέατρο γιὰ νὰ τὸ τιμῆσουν ἀνάλογα καὶ νὰ δώσουν καὶ φτερά σὲ νέους θεατρ. συγγραφεῖς, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀρκοῦνται σὲ ξένα καὶ νὰ γυρίζουν σὲ παλιὰ γνωστά, ἢ καὶ νεώτερα πρόχειρα.

• * •

Μία καλοφροντισμένη, ἐπίσης παράστασι, ποὺ σκηνοθέτησε ὁ Κ. Μιχαηλίδης σὲ θέατρο τῆς Λεωφ. Ἀλεξάνδρας, μὲ ἓνα καλὸ νεορεαλιστικὸ δράμα τοῦ νέου συγγραφέα Γ. Μυλωνᾶ συγκεντρώνει θεατρόφιλο κοινὸ, ποὺ τὸ πλατίζουν σὲν συμπρωταγωνιστὲς ὁ ὑπέροχος καὶ δημοφιλὴς τραγουδιστὴς Φίλιππος Νικολάου καὶ οἱ διακεκριμένοι καλλιτέχνες Ἰάκωβος Ψαρᾶς, Γιάννης Μαλοῦχος καὶ Κατερίνα Γιουλᾶκη.

• * •

Στὸ Ἐθνικὸ θέατρο, περιμένουν ἑκατοντάδες θεατρικὰ ἔργα Ἑλλήνων συγγραφέων ἀπὸ 3 χρόνια τώρα, νὰ μελετηθοῦν, νὰ κριθοῦν, νὰ πάρουν ἐπιτέλους μιὰν ἀπάντησι ποὺ δικαιούνται. Ὅμως στὸ γενικὸ πελάγιωμα καὶ τέλημα αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἢ μᾶλλον στὴ σκόπιμη ταχτικὴ τῶν κρατούντων οἱ νέοι συγγρα-

φεῖς θὰ γεράσουν ...«Περιμένοντας τὸν Γκρόντ» καὶ οἱ συλλεκτικὲς ἐπιτροπές, ὑποεπιτροπές, ἀνθυποεπιτροπές περὶ τὰ καλλιτεχνικὰ κριτήρια τοῦ Ἐθνικοῦ, θὰ συλλέγουν ἔργα μακαρίως μὲ τὴν ψευδαίσθησι, ὅτι ἐπιτελοῦν ὑπηρεσία. Ἐκὼ θὰ κρουθαλοῦν νερὸ στὴν οὐσία γιὰ δύο - τρεῖς ὑψηλὰ ἰστάμενους ποὺ ἔχουν τὴν ἀστυνομικὴ ἐποπτεία καὶ λέν τὴν τελευταία λέξι. Π.χ. ὁ κ. Ι. Θεοδωρακόπουλος, ποὺ πολὺ ξέρει ἀπὸ θέατρο νὰ μὴ δασκαθεῖ (!) καὶ ὁ κ. Κ. Τσιρόπουλος ὁ Παντογνώστης μὲ σουλτανικὰ προνόμια καὶ ὑπερεξουσίας δικαιοῦματα, γενικὸς καὶ ἐπὶ τῶν πάντων στὶς τέχνες καὶ στὰ γράμματα πρωτοσπαρτιάριος, καὶ ἀρχικαλευστὴς. Αὐτοὶ οἱ δύο ἀρχιαστυνόμενοι λακπὸν μὲ προσοχή, θὰ δώσουν τὸ χρῆμα στὰ 3 - 4 ἔργα ποὺ ἐπιλέγονται γιὰ κάθε χρονιά τοῦ Ἐθνικοῦ. Ἔτσι καὶ ἀριστοῦργημα νὰ ἴναι τὸ ἔργο ἂν τύχει τὸ ἔνσημα τοῦ συγγραφέα φιλόποτος καὶ δυσάρεστο γι' αὐτοῦς... δὲν περνᾷει.

• * •

Τὸ Ἡπειρωτικὸ Θέατρο

Στις 13 Αὐγούστου τὸ Ἡπειρωτικὸ Θέατρο κάνει ἐναρξή τῆς καλλιτεχνικῆς τοῦ καριέρας μὲ τὸ «Τζιὼτικὸ Ραβάλ» τοῦ Τ. Δεπάστα στὸ ὑπαίθριον θέατρο τῆς ΕΗΜ στὰ Γιάννινα. Ὁ Γιῶργος Νάκος, ὁ Βασίλης Μητσάκης, ἡ Ἀμαλία Γκιζᾶ κ.ἄ. ἠθοποιοὶ ποὺ πλατίζουν τὸν θίασο, προετοιμάζονται ἀκούραστα γιὰ τὴν ἐπιτυχία του. Ἐἴναι ἀξιέπαινο: δεῖς πρόσφεραν τὴν οικονομικὴ καὶ ἠθικὴ τους συμβολή, γιὰ τὸ ξεκίνημα τοῦ Ο.Η.Θ. Ἐλπίζουμε καὶ εὐχόμαστε τὸ στέριωμα του καὶ τὸ μέλλον του νὰ εἶναι καρποφόρο γιὰ τὴν ψυχαγωγία καὶ παιδεία τοῦ ἠπειρωτικοῦ λαοῦ καὶ τὴν πολιτιστικὴ του ἀνοδο.

• * •

Τὸ «Ἐλεύθερο Πνεῦμα» πωλεῖται: Στὴν Ἀθήνα στὰ περίπτερα Γιάννη Παπαδημητρίου, Πλατεία Κάνιγγος καὶ Ἀκαδημίας γωνία καὶ Πατησίων 44 (γωνία Μουσείου). Στὰ Γιάννινα στὰ βιβλιοπωλεῖα Κονῆ καὶ Λυγούρα καὶ στὸ πρῶτο ἐφημερίδων. Στὴ Θεσσαλονίκη Στ. Βασιούλη, Παύλου Μελά 44.

Πνευματικά και καλλιτεχνικά Γεγονότα

Στέφανος Κίτσιος
και πρότυπο σχολείο

Ο διαπρεπής φιλόλογος, φροντιστής και συγγραφέας κ. Στ. Κίτσιος με τρεις ακόμα καθηγητές της φροντιστηριακής εκπαίδευσης στην Αθήνα, ιδρύουν ένα πρότυπο και ευρωπαϊκού επιπέδου Σχολείο (Νηπιαγωγείο — Δημοτικό — Γυμνάσιο — Λύκειο) με όλες τις νεώτερες εκπαιδευτικές μέθοδους και τα τελειότερα εποπτικά μέσα. Το πνευματικό και παιδαγωγικό αυτό γεγονός, θεμελιώνει την αλισιόδοξη προσωπική, ότι πέρα από τα επίσημα αναχρονιστικά προγράμματα του υπουργείου Παιδείας, οι ατομικές πρωτοβουλίες ενός επιταχτικού εκσυγχρονισμού των παιδαγωγικών συστημάτων, είναι άξιες για κάθε υποστήριξη, γιατί ανοίγουν δρόμους στο λαό, για να πάει μπροστά και να ακολουθήσει τις προηγμένες ευρωπαϊκές χώρες.

* * *

Ένα βουλγάρικο συγκρότημα

Με διευθυντή τον σκηνοθέτη και ποιητή Πάρη Νικολώφ φιλέλληνα και φορέα της αγάπης και της ειρήνης των βαλκανικών λαών, το έρξαιτεχνικό φολκλορικό συγκρότημα με μαθήτριες και μαθητές αγροτικής σχολής της βουλγάρικης πόλης Σιλίστρας, σημείωσε καλλιτεχνικό θρίαμβο τον μήνα Ιούνιο σε πόλεις της Πελοποννήσου και της Μακεδονίας και καταχειροκροτήθηκε από εκατοντάδες χιλιάδες θεατές. Το συγκρότημα ήρθε με τον ευγενικό και αλληλεγγύη σκοπό για τους δεινοπαθμένους αδερφούς μας Έλληνοκύπριους και οι είσοδοί τους διατέθηκαν για αυτούς.

* * *

«Ηπειρωτικά '76»

Ο Λήμνος των Γιαννιωτών οργανώνει διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις που θα αρχίσουν στις 7 Αυγούστου και θα λήξουν στις 25 του ίδιου μήνα.

Φραγκίσκο Στοῦμπο

Ο φιλελληνισμός και η έλληνολατρεία έχει αιώνιες και παγκόσμιες διαστάσεις. Μά ο έλληνοιστής Ιταλός (ο ντής της Ακαδημίας Καζέρτας και Λόγιος FRANCO PIRAINO - STUMPO, άγαπάει ίσως περισσότερο από άλλους ξένους και με φλογερό έλληνικό πάθος την Ελλάδα, την ιστορία μας, που τη διδάσκει τον αρχαίο μας πολιτισμό, την ομορφιά της φύσης, και το λαό μας, με ψυχικό μεγαλείο, απαράμιλλο ένθουσιασμό και πιστή έλληνοϊταλική αδερφοσύνη. Ο Φράνκο Στοῦμπο (από πριγκιπική καταγωγή) διδάσκει και μεταφράζει από τα έλληνικά στα Ιταλικά και σαν ανώτερο και προσοδευτικό στέλεχος της Ιταλικής παιδείας εκτιμάται πολύ στη χώρα του. Αλλά, δε χάνει και καιμιά ευκαιρία να ρχεται συχνά στην πατρίδα μας και να χαίρεται κάθε ωραίο πρόσωπο και πράγμα έλληνικό. Η φιλοτιμία του, η λεπτή άγωγή, η φινέτσα του, η ψυχική άρχοντιά και γενικά η αγάπη και η ανθρωπιά του, συγκροτούν την άκέρια του προσωπικότητα και όσοι τον γνωρίζουν γίνονται ένθουσιώδεις και ισόβιοι φίλοι του.

* * *

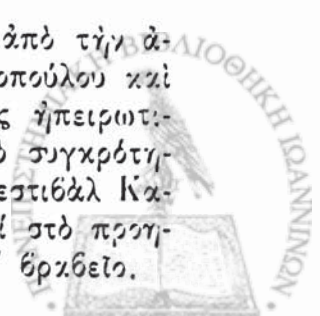
Άρσ. Γεροντικός

Στις 28.5.76, έγινε στα Γιάννινα εκδήλωση από τους φίλους του Γ'αλ. Ίνστιτούτου και τιμήθηκε δίκαια, από πλατύ κοινό, ο σπουδαίος κριτικός, μεταφραστής, δοκιμιογράφος και παλιός καθηγητής αγαπητός Άρσενης Γεροντικός.

* * *

Βραβεία στο Λύκειο

Το άριστα οργανωμένο από την άκράστη κ. Άννα Θρουμολοπούλου και θαυμάσια έξασχημένο στους ήπειρωτικούς λαϊκούς χορούς γνωστό συγκρότημα του Λυκείου, έλαβε στο φεστιβάλ Καλαμάρας το Α' βραβείο, και στο προηγούμενο της Φλώρινας το Γ' βραβείο.

Βιβλία πού λάβαμε

ΠΟΙΗΣΗ

Δώρας Μοάτσου — Βάρναλη: «Στερνή Παρηγοριά»
 Σήφη Κόλλια: «Πυρίμαχες Προσδοκίες» (Ἀντιστασιακῶ)
 Παντελῆ Λυσσάρη: «Χερμῆς ἡμέρες» καί «τὰ μάτια τῆς Θάλασσας».
 Χρήστου Πύρητσου: «Ὁχι ἄλλος πόλεμος»
 Γιώργη Μανουσάκη: «Τρίγλυφο»
 Νίκου Παπακωνσταντίνου: Μετάφραση «Ἄσμα ὁσμάτων» (Σολομώντι)
 Ἑλένης Ταγκαλάκη: «Ἡ κοπέλλα τοῦ Ἄρσους»
 Κλαίρης Ἀγγελίδου: «Τοῦ Ξεριζωμοῦ»
 Ἀλέκος Δήμου: «Ἡ ποίηση τῶν Φτωχῶν»
 Δέσποινας Κατσιρέα: «Διοδρομή στὸν Πόντο»
 Κώστα Κατσούκη: «Ἡ γλυκεῖο σιωπὴ τῆς ἀγάπης»
 Χρήστου Χειμῶνα: «Ποιήματα ὁδηγητικά καὶ ἄλλα»

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Κώστα Π. Λαζορίδη: «Συμπληρωματικὸ Β»
 Κύρος Γ. Σίνου: «Πήραμε τὴ ζωὴ μας λάθος»
 Γιώργη Χαλατοῦ: «Ἐπιτύμβιο στὸ χθές»
 Ἄνθη Βέργη: «Ὁ Μεγάλος Χειμῶνας»
 Ἄνθη Βέργη: «Ἡ ἀνόσα τῆς γῆς»
 Εὐρῆς Βαρίκα - Μοσκόβη: «Ἡ Κάρπασθος ζεῖ μὲ τίς αἰώνιες παροδόσεις τῆς
 Καίτης Παπαδάκη - Κοραμήτσα: «Οἱ δευτερόπλαστοι»
 Χρήστου Χειμῶνα: «Ἀλεξ. Μωραΐτιδης»
 Ἄντωνη Σανουδάκη καὶ μαθητῶν Γυμνασίου Ρεθύμνου: «Ὁ Σεφέρης»
 Β. Τσιρώνη: «Τὸ Γαλάζιο βιβλίον...»
 Ἄννας Σαφίλιου: «Τὸ ὄνειρο τῆς Μαριάννας»
 Στέλιου Ντομάλη: «Τὸ πᾶν στὸ μηδέν» - -

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Τρία νέα πρωτότυπα ἔργα τοῦ Λάμπρου Μάλαμα, δημιουργημένα τὰ τελευταῖα γρόνια καὶ μορφοποιημένα στὰ δυσκολότερα εἶδη τοῦ ἔντεχνου λόγου.

1) «ΜΙΚΡΟΙ ΗΡΩΕΣ». Ληγίματα γιὰ παιδιά καὶ μεγάλους. Ἐνα βιβλίον μὲ γνώσια, ἀληθινὴ πηγαία καὶ ἠθοπλαστικὴ παιδικὴ λογοτεχνία, μὲ πλοῖσια ἐσόδια γιὰ τὸ δυνάμωμα τῆς ψυχῆς τῶν παιδιῶν, καὶ τὴν αἰσιόδοξο καὶ νικητόρα πορεία τῆς ζωῆς τους. Συγκινητικὸ καὶ διδαγτικὸ γιὰ τὰ παιδιά, ἀναιμηστικὸ καὶ εὐγάριστο γιὰ τοὺς μεγάλους.

2) «ΘΩΜΑΣ ΠΡΕΛΟΥΜΠΟΣ». Ἐνα ἱστορικὸ δράμα, μὲ τραγωδιακὲς διαστάσεις, ἀπὸ τὸν 14ο αἰῶνα. Ἐνα ἔργο μὲ γοργὴ καὶ ἀδιάκατη δράση, ράτισμα γενναῖο κατὰ τῶν τυράννων.

3) «ΜΕΣΙΤΕΣ». Μιὰ σύγχρονη κωμωδία ποὺ σατιροῦν κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ἤθη τοῦ καιροῦ μας.

Πωλοῦνται στὰ κεντρικὰ βιβλιοπωλεῖα.

BALAFRE!

Ποιά ράτσα ανδρών εκτιμά την BALAFRE;

Μια ράτσα ανδρών που επιθυμεί για τον εαυτό της
αποκλειστικά ανδρικά προϊόντα.

BALAFRE: ένας ανδρικός τόνος ανεπανάληπτα δικός σας.

Eau de Toilette
After Shave

LANCÔME pour hommes

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Θετικῶν – θεωρητικῶν σπουδῶν

Π. Τόμου – Γ. Μηνᾶ

Μιχ. Ἀγγέλου 14α Ἰωάννινα

τηλ. (0651) 22.000

Ἡπειρώτες ὑποψήφιοι ἀνωτέρων καὶ ἀνωτάτων σπουδῶν γιὰ ἓνα λαμπρὸ μέλλον προτιμᾶτε τὰ φροντιστήρια πού καλλιεργοῦν τὸ πνεῦμα σας καὶ ἀξιοποιοῦν τὴν ἰκανότητές σας, πού σᾶς ἐξασφαλίζουν σίγουρη ἐπιτυχία. Στὸ νέο φροντιστηριακὸ συγκρότημα τῶν διακεκριμένων καθηγητῶν - δ) ν τ ῶ ν Π. Τόμου - Γ. Μηνᾶ στὰ Γιάννινα θὰ ἔχετε τὸ πιὸ ἀριστο καὶ εἰδικευμένο διδακτικὸ προσωπικό, μὲ τὰ σύγχρονα ἐποπτικὰ μέσα, τὴ μεθοδικὴ διδασκαλία, καὶ θέματα τελευταίας πενταετίας.

14α Ἰωάννινα Μιχ. Ἀγγέλου Ἰωάννινα τηλ. 22.000

ἘΛΕΥΘΕΡΟ ΠΝΕΥΜΑ

Ἰδιοκτήτης - ὑπεύθυνος - ἐκδότης:

ΛΑΜΠΡΟΣ ΜΑΛΑΜΑΣ

Δ) ν τ ῆ σ ῆ μ φ ο ν α μ ἔ τ ῆ ν ὄ μ ο : Ε. Βενι-
ζέλου 189 - Γιάννινα

Τηλ. 0651.22.030

Τιμὴ τεύχους Δρχ. 50

Χρονική τιμὴ συνδρομῆς ἐπισ. Δρχ. 200

Φιλική Δρχ. 400

Ἐξωτερικῶς Δολλάρια 10

Ὁργανισμοί, Νομ. Πρόσωπα, Ἰδρύματα, Δήμοι, Κοινότητες Δρχ. 500

Ἐπισημ. ἀλληλογραφία ἐμβάσματα πρὸς τὸν ἴδιο. Χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Φιλοξενούνται μόνον ἀθημισίτες συνεργασίες.

Προϊστάμενος Τυπογραφείου:

Δημ. Πλατῆς

Γερανίου 7 - Τηλ. 522.7039 Ἀθήνα

